101 Τεύχος
Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2013

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Τηλέφωνο επικοινωνίας: 210 5221509
Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584,
Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: **sosialismosapotakato@gmail.com** **www.socialismfrombelow.gr**

26 Οκτώβρη 2013, πορεία προς το Σταθμό Λαρίσης ενάντια στην απόπειρα των νεοναζί να ανασυνταχθούν.

Χειροπέδες στη Χρυσή Αυγή, Απολυτήριο στον Σαμαρά

Οι στροφές της ΝΔ δεν μπορούν να συγκαλύψουν τις αδυναμίες της κυβέρνησης, γράφει ο **Πάνος Γκαργκάνας**

Οι πολιτικές εξελίξεις αυτό το φθινόπωρο σημαδεύτηκαν από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα, τις συλλήψεις ηγετικών στελεχών της Χρυσής Αυγής και τη θεαματική στροφή της Νέας Δημοκρατίας και της κυβέρνησης στο θέμα της αντιμετώπισης των νεοναζί. Μια κυβέρνηση που είχε προσφέρει απλόχερα την κάλυψη για τις δραστηριότητες αυτού του φασιστικού κόμματος και περιοριζόταν δημόσια σε συστάσεις προς τη Χρυσή Αυγή να αποφεύγει την «αντιποίηση αρχής» απέναντι στην Αστυνομία, εμφανίστηκε ξαφνικά ως διώκτης του «ναζιστικού μορφώματος».

Ήταν τόσο απότομη αυτή η στροφή ώστε αναπόφευκτα προκάλεσε αναταραχή σε όλο το πολιτικό σκηνικό και άνοιξε ερωτήματα και συζητήσεις δεξιά και αριστερά. Ήταν προμελετημένη και σχεδιασμένη αυτή η αλλαγή στάσης; Ποιοι ευνοούνται από αυτή την εξέλιξη; Υπάρχει σύνδεση με τις ευρύτερες πολιτικές εξελίξεις και προς τα πού λειτουργεί; Πώς μπορεί η Αριστερά και το εργατικό κίνημα να αξιοποιήσει την κατάσταση που έχει προκύψει;

Είναι απαραίτητο να σταθούμε σε αυτά τα ερωτήματα και να αναζητήσουμε τις απαντήσεις σε μια περίοδο που ο Σαμαράς, ο Βενιζέλος και τα κόμματά τους πασχίζουν να διατηρήσουν τη συγκυβέρνησή τους ζωντανή και μάλιστα ικανή να επιβάλει νέα μέτρα καθώς το λεγόμενο "success story" καταρρέει και ένα ακόμη μνημόνιο διαγράφεται στον ορίζοντα.

Ας αρχίσουμε από το πρώτο ερώτημα. Οι ίδιοι οι νεοναζί ισχυρίζονται ότι δεν έχουν καμιά σχέση με τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα και ότι η όλη υπόθεση

είναι «στημένη» από την κυβέρνηση, η οποία έχει ενδώσει σε πιέσεις από το εξωτερικό, την Κομισιόν της ΕΕ και το «αμερικανοεβραϊκό λόμπι».

Πέρα από την αναξιοπιστία των γκεμπελίσκων που δεν διστάζουν να αραδιάζουν τα πιο προκλητικά ψέματα για να σώσουν το τομάρι τους (π.χ. καταθέσεις ότι είναι... κατά της βίας και ουδεμία σχέση έχουν με τον ναζισμό!),[1] τα ίδια τα γεγονότα διαψεύδουν κάθε σκέψη για «συμπτωματικό γεγονός» ή «προβοκάτσια σε βάρος της Χρυσής Αυγής». Οι σχέσεις του δολοφόνου και των συνεργών του με τον τοπικό πυρήνα των νεοναζί και την ιεραρχία τους είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση. Και ο τρόπος δράσης της συμμορίας στη συγκεκριμένη δολοφονία είναι πανομοιότυπος με τις προηγούμενες επιθέσεις τους. Μόνο όσοι εθελοτυφλούν μπορεί να μην βλέπουν τη συστηματική άσκηση δολοφονικής βίας από οργανωμένη συμμορία στην υπηρεσία των φασιστικών επιδιώξεών της.

Και όμως, αυτό ήταν ακριβώς που έκαναν επί μεγάλο χρονικό διάστημα οι κρατικές αρχές και οι πολιτικοί προϊστάμενοί τους. Και δεν μιλάμε «μόνο» για πολιτική ανοχή, όπως εκδηλωνόταν παραδείγματος χάρη όταν ο Παναγιώταρος ζητούσε καταλόγους με ονόματα παιδιών μεταναστών και οι «αρμόδιοι» του αναγνώριζαν αυτό το «δικαίωμα». Μιλάμε για ευθεία συγκάλυψη εγκληματικών ενεργειών, με πιο χαρακτηριστική περίπτωση τη δολοφονία του Σαχζάτ Λουκμάν τον Γενάρη του 2013.

Τότε ο νεαρός μετανάστης από το Πακιστάν που εργαζόταν σε λαϊκή αγορά μαχαιρώθηκε από χρυσαυγίτες σε νυχτερινή επιδρομή στα Πετράλωνα και οι φονιάδες εντοπίστηκαν χάρη στους περίοικους που ήταν αυτόπτες μάρτυρες στο έγκλημα. Αλλά οι αρχές δεν έδωσαν καμιά συνέχεια αντίστοιχη με αυτό που έγινε τώρα: καμιά έρευνα για τις συνδέσεις των δραστών με τον πυρήνα της Χρυσής Αυγής, για την εμπλοκή των βουλευτών της στην καθοδήγηση των ταγμάτων εφόδου, ούτε καν αναγνώριση του ρατσιστικού χαρακτήρα της επίθεσης.

Τι άλλαξε, λοιπόν, και ο Σαμαράς και οι υπουργοί του αναγκάστηκαν να παριστάνουν τώρα τους διώκτες της φασιστικής συμμορίας; Πολλά πράγματα άλλαξαν μέσα σε αυτό το διάστημα, αλλά μπορούμε να διακρίνουμε δυο καθοριστικούς παράγοντες που συνδυάστηκαν και επέβαλαν την απότομη στροφή του Δένδια και του Σαμαρά.

Κίνημα

Ο πρώτος είναι η ανάπτυξη του αντιφασιστικού κινήματος και η εκρηκτική μαζική απάντηση μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα. Την Τετάρτη 18 Σεπτέμβρη το απόγευμα, λίγες μόνο ώρες μετά τις μαχαιριές που σκότωσαν τον Παύλο, το Κερατσίνι πλημμύρισε από τη μεγαλύτερη διαδήλωση που έγινε εκεί εδώ και πολλά χρόνια. Χιλιάδες βγήκαν στους δρόμους σε μια από εκείνες τις σπάνιες στιγμές όταν η αυθόρμητη οργή ξεσηκώνει τους πάντες και ενώνει όλες τις αποχρώσεις της Αριστεράς και ακόμα πιο πλατιά. Το ίδιο έγινε στις πιο πολλές μεγάλες πόλεις έξω από το Λεκανοπέδιο. Και οι κινητοποιήσεις συνεχίστηκαν με ασίγαστη ορμή τις επόμενες μέρες.

Το κίνητρο των νεοναζί για τη δολοφονία του Παύλου ήταν η προσπάθεια επιβολής τρόμου στις εργατογειτονιές

Αυτή η αντιφασιστική έκρηξη δεν έπεσε από τον ουρανό. Ήταν καρπός των αντιφασιστικών δράσεων που είχαν αποκτήσει τη δική τους δυναμική το προηγούμενο διάστημα. Μετά την εκλογική επιτυχία της Χρυσής Αυγής τον Μάη και τον Ιούνη του 2012, η αντίσταση στους νεοναζί έμοιαζε να έχει υποχωρήσει. Η φωνή της ΚΕΕΡΦΑ έμοιαζε μοναχική σε ένα τοπίο όπου η κυβέρνηση και τα πιο πολλά ΜΜΕ αναμασούσαν το «επιχείρημα» ότι η Χρυσή Αυγή είναι κοινοβουλευτικό κόμμα που πήρε 400.000 ψήφους. Χρειάστηκε να φτάσουμε στις 19 Γενάρη του 2013 και την επιτυχία της κινητοποίησης «Αθήνα, πόλη αντιφασιστική» για να αρχίσει να παίρνει διαστάσεις κινήματος με μαζικούς όρους η αντιφασιστική διάθεση του κόσμου. Από εκεί και πέρα υπάρχει μια ολόκληρη σειρά από πετυχημένες δράσεις ενάντια στις προσπάθειες των Χρυσαυγιτών να μετατρέψουν τα γραφεία τους σε ορμητήρια ταγμάτων εφόδου: η Νίκαια, το Νέο Ηράκλειο, τα Χανιά, η Καλαμάτα έγιναν σταθμοί σε αυτή την πορεία. Έτσι φτάσαμε μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα να κυριαρχεί η οργή και όχι ο φόβος.

Το ότι το κίνητρο των νεοναζί για τη δολοφονία του Παύλου ήταν η προσπάθεια επιβολής τρόμου στις εργατογειτονιές είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο. Όχι μόνο γιατί αυτή είναι η κλασική τακτική των φασιστικών συμμοριών από καταβολής τους, αλλά και γιατί οι εξελίξεις τούς επέβαλαν να το επιχειρήσουν. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να σταθούμε στη δεύτερη καθοριστική αλλαγή που μεσολάβησε, στην αλύγιστη ορμή της εργατικής αντίστασης στις κυβερνητικές επιθέσεις.

Ο Σαμαράς ξεκίνησε το 2013 παίζοντας το χαρτί των επιστρατεύσεων για να σταματήσει το απεργιακό κίνημα που κοντράρει την εφαρμογή των μνημονίων συνεχώς από το 2010. Αυτή ήταν η κυβερνητική απάντηση σε κάθε απεργία που απειλούσε με την κλιμάκωσή της τα μνημονιακά σχέδια: επιστράτευση στο Μετρό τον Γενάρη, στα πλοία τον Φλεβάρη, στα σχολεία τον Μάη. Μέχρι τον Ιούνη η κυβέρνηση μπορούσε να ελπίζει ότι αυτή η ταχτική της είναι αποτελεσματική και ότι βαθμιαία θα επέβαλε μέσα στους εργατικούς χώρους το φόβο μπροστά στην κατασταλτική αποφασιστικότητά της και την απογοήτευση από την ατολμία της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας.

Όμως, τον Ιούνη η κυβέρνηση δέχτηκε ένα σκληρό χτύπημα από τους εργαζόμενους της ΕΡΤ που απάντησαν αποφασιστικά στο «αποφασίζομεν και διατάσσομεν» του Κεδίκογλου. Οι εργαζόμενοι που κράτησαν την ΕΡΤ ανοιχτή κόντρα στην κυβερνητική απόφαση για κλείσιμο, όχι μόνο προκάλεσαν κυβερνητική κρίση με την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ, αλλά έστειλαν ισχυρό μήνυμα αντίστασης σε όλους τους χώρους και προετοίμασαν το έδαφος για ένα καυτό απεργιακό φθινόπωρο.

Από αυτό το ρήγμα ξεπήδησε η δεύτερη προσπάθεια των εκπαιδευτικών να οργανώσουν απεργία διαρκείας τον Σεπτέμβρη, το αντάρτικο των Νοσοκομείων ενάντια στα κλεισίματα, η μάχη στα Πανεπιστήμια ενάντια στις μαζικές απολύσεις των διοικητικών υπαλλήλων. Αυτή η εξέλιξη είχε πολλαπλές επιπτώσεις.

Κατ' αρχή, αυτό ήταν το υπόβαθρο για την απόπειρα των νεοναζί να κλιμακώσουν τη δράση τους από τις επιθέσεις σε ανυπεράσπιστους μετανάστες σε χτυπήματα στα συνδικάτα και την Αριστερά. Πριν από τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα είχαν προηγηθεί οι επιθέσεις της Χρυσής Αυγής στη ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη στο Πέραμα και σε συνεργείο του ΚΚΕ στην περιοχή. Η φασιστική συμμορία ήθελε να περάσει ένα μή-

νυμα ότι είναι μια αξιόπιστη δύναμη καταστολής, να δείξει στα αφεντικά ότι μπορούν να υπολογίζουν στη δική της δύναμη κρούσης για εκφοβισμό των εργατών που αντιστέκονται. Οι διασυνδέσεις των νεοναζί με εφοπλιστικά κυκλώματα ήταν κάτι που πολλοί υποψιάζονταν με βάση την αμοιβαία ερωτοτροπία τους και ιστορικά και άμεσα. Τώρα, σιγά-σιγά αποκαλύπτονται πιο χειροπιαστά αυτοί οι δεσμοί με ενδιάμεσο τον φυγόδικο «αυτοδημιούργητο εφοπλιστή» και ιδιοκτήτη οπλοστάσιου Αναστάσιο Πάλλη.

Αλλά οι φιλοδοξίες των μικρών φύρερ δεν περιορίζονταν σε ρόλο τραμπούκων για μικροεξυπηρέτηση συγκεκριμένων καπιταλιστών. Η πολιτική κρίση τούς άνοιγε την όρεξη για μεγαλύτερες βλέψεις, καθώς μέσα στη Νέα Δημοκρατία ακούγονταν δημόσια οι φωνές για κυβερνητική συνεργασία με «μια πιο σοβαρή Χρυσή Αυγή». Αν η κοινοβουλευτική δεξιά ενδιαφερόταν για τα κουκιά της Χρυσής Αυγής στη Βουλή, οι ίδιοι οι νεοναζί έβλεπαν την ευκαιρία για μια πιο συνολική αναβάθμισή τους στα μάτια της άρχουσας τάξης. Αυτή η συγκυρία αποθράσυνε τους δολοφόνους που βγήκαν προκλητικά να καρφώσουν το μαχαίρι στην καρδιά του Παύλου εκεί που χτυπάει η καρδιά της εργατικής τάξης.

Ωστόσο, έπεσαν έξω. Ο συνδυασμός αντιφασιστικών διαδηλώσεων με ένα εξελισσόμενο απεργιακό κύμα έκανε την κυβέρνηση να ανησυχήσει ότι μπορεί να προκληθεί μια έκρηξη μεγαλύτερη από τον Δεκέμβρη του 2008. Ποτέ δεν θα μάθουμε τι θα γινόταν εκείνες τις μέρες αν ο Δένδιας επιχειρούσε ένα κουκούλωμα της δολοφονίας αντίστοιχο με αυτό που έκανε τον Γενάρη μετά τη δολοφονία Λουκμάν. Ο Σαμαράς προτίμησε να μην το ρισκάρει και οι Μιχαλολιάκοι βρέθηκαν με τις χειροπέδες.

Από εκείνη τη στιγμή και πέρα άρχισε να ανθεί μια φιλολογία για οφέλη που θα αντλούσε η Νέα Δημοκρατία από αυτή τη στροφή, για μια στημένη «χρυσαυγιάδα» που αποπροσανατόλισε το απεργιακό κίνημα, για το πόσο σχεδιασμένη και στοχευμένη ήταν όλη αυτή η κίνηση που ισχυροποίησε τη θέση του Σαμαρά.

Μεγάλο μέρος από αυτούς τους συλλογισμούς είναι απλά ανυπόστατο. Καμιά απεργία δεν σταμάτησε γιατί οι απεργοί τρόμαξαν, ή γιατί ο κόσμος «σεβάστηκε» την πρωτοβουλία των αρχών να περάσουν χειροπέδες στους χρυσαυγίτες. Πουθενά μέσα στις απεργιακές συνελεύσεις δεν ανέβηκε το κύρος ή τα ποσοστά της ΔΑΚΕ ή της ΠΑΣΚΕ. Το αντίθετο ισχύει. Όπου αναστάλθηκαν κινητοποιήσεις αυτό ήταν έργο της αριστερής πτέρυγας της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, όπως εξηγεί στις επόμενες σελίδες ο Τάσος Αναστασιάδης.

Στις 18 Δεκέμβρη δικάζονται οι δολοφόνοι του Σαχζάτ Λουκμαν.

Ταλαντεύσεις

Ένα δεύτερο στοιχείο που πρέπει να πάρουμε υπόψη μας είναι τις ταλαντεύσεις και τις υπαναχωρήσεις της κυβερνητικής στάσης που διαψεύδουν τον φοβερό «σχεδιασμό» των κινήσεών της. Οι χειροπέδες βγήκαν από τον Κασιδιάρη και τον Παναγιώταρο με έναν τρόπο καθόλου τιμητικό για τη Δικαιοσύνη και για την κυβέρνηση. Η Νέα Δημοκρατία δεν μπορεί να τα έχει όλα δικά της – και να ισχυρίζεται ότι η πρωτοβουλία δίωξης των χρυσαυγιτών είναι δικιά της και να χρεώνει αλλού το πέσιμο των νεοναζί στα μαλακά με τη φόρμουλα «αφήνουμε τη Δικαιοσύνη απερίσπαστη στο έργο της».

Στην πραγματικότητα, δεν ακολουθούν όλες οι συνιστώσες της ΝΔ και τα στηρίγματά τους τη στροφή με τον ίδιο ζήλο. Άλλοι αισθάνονται ότι βγαίνουν στον αφρό ως έχοντες «δημοκρατικές και κεντρώες» περγαμηνές και άλλοι ανησυχούν ότι απειλούνται οι ακροδεξιές γέφυρές τους. Όσο περνούν οι μέρες τόσο περισσότερο θα αναδεικνύεται η σύγχυση στο νεοδημοκρατικό στρατόπεδο. Χαρακτηριστικό είναι το σίριαλ με τον Περιφερειάρχη Κεντρικής Μακεδονίας Τζιτζικώστα που προσκάλεσε τη Χρυσή Αυγή στην παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου στη Θεσσαλονίκη και προκάλεσε αναταραχή και στη ΝΔ και στο ΠΑΣΟΚ.

Όσο για τον επαναπατρισμό ψηφοφόρων από τη Χρυσή Αυγή στη ΝΔ, αυτό είναι ένα σενάριο που εύκολα λέγεται αλλά που δεν προκύπτει καθόλου αυτόματα. Στην πράξη, η κυβέρνηση που ήταν ήδη τραυματισμένη μετά την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ τώρα βρίσκεται πιο εξασθενημένη παρά τους ελιγμούς της, όπως πάντα συμβαίνει μετά από μια απότομη αναγκαστική στροφή.

Για να δούμε καλύτερα γιατί ισχύει αυτό χρειάζεται να σταθούμε στην ευρύτερη εικόνα των εξελίξεων. Η αναγκαστική στροφή Σαμαρά δεν περιορίζεται στο θέμα της Χρυσής Αυγής, αλλά απλώνεται και σε δύο άλλα ζητήματα:

Από την εκστρατεία για το «τέλος της Μεταπολίτευσης», στην αναζήτηση συμβιβασμών με τον ΣΥΡΙΖΑ. Και από το «Success story», στην αδυναμία λήψης νέων μέτρων.

Ας σταθούμε αρχικά στην πορεία της οικονομικής συγκυρίας. Μια ματιά στο διάγραμμα του Χρηματιστήριου της Αθήνας από την αρχή της χρονιάς δίνει μια εικόνα σαν πριόνι: μήνες εκρηκτικής ανόδου ακολουθούνται από απότομη καταβαράθρωση και το σκηνικό επαναλαμβάνεται ξανά και ξανά. Μια εικόνα αβεβαιότητας και αστάθειας, προϊόν κερδοσκοπικών εισροών και εκροών που εναλλάσσονται.

Αυτή η σχιζοφρένεια των κερδοσκόπων είναι βέβαια οξυμένη στην ελληνική περίπτωση, αλλά δεν είναι ελληνικό φαινόμενο. Η υπερβολική έκφρασή του στο εδώ Χρηματιστήριο συνδέεται με τις στενές σχέσεις που εγκαινίασε ο Σαμαράς με τα μεγαλύτερα hedge funds ήδη από το καλοκαίρι του 2012 όταν μαζί σχεδίασαν την «επαναγορά» των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου που τους απέφερε κέρδη δισεκατομμυρίων σε ελάχιστο χρονικό διάστημα. Η συνέχεια είναι η εμπλοκή τους στην «ανακεφαλαιοποίηση» των ελληνικών τραπεζών που ελπίζουν να τους αποδώσει ακόμη μεγαλύτερα γρήγορα κέρδη.

Το υπόβαθρο, όμως, των ταλαντεύσεων είναι διεθνές. Μήνες τώρα η Κεντρι-

Σάββατο 28 Σεπτέμβρη, ο Μιχαλολιάκος επιτέλους ξεκίνησε για Κορυδαλλό.

κή Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) βρίσκεται σε δίλημμα αν πρέπει ή όχι να μειώσει την «ποσοτική χαλάρωση» με την οποία τροφοδοτεί τις τράπεζες με φθηνό χρήμα. Όταν ανακοίνωσε για πρώτη φορά την πρόθεσή της να αρχίσει να μειώνει τη ροή από τα επίπεδα των 85 δις δολαρίων το μήνα τον Μάη, οι κερδοσκόποι αντέδρασαν με άνοδο των επιτοκίων και εκροές κεφαλαίων από τις «αναδυόμενες» αγορές. Τον Σεπτέμβρη ο Μπερνάνκι δίστασε να προχωρήσει στην πρώτη μείωση που είχε περίπου προαναγγείλει. Από τότε παραμένει αβέβαιο αν και πότε μπορεί να αρχίσει να κόβεται το φθηνό χρήμα.

Οι κεντρικοί τραπεζίτες, όχι μόνο ο Μπερνάνκι αλλά και ο Ντράγκι της ΕΚΤ, δέχονται αντιφατικές πιέσεις. Η πρόσφατη μελέτη του ΔΝΤ για τη φθινοπωρινή σύνοδο των τραπεζιτών που έγινε στην Ουάσινγκτον υπολογίζει ότι κάθε άνοδος των επιτοκίων κατά μια μονάδα μειώνει την αξία των ομολόγων που κατέχουν οι τράπεζες παγκόσμια κατά 2,3 τρισεκατομμύρια δολάρια. Μπορεί το διεθνές τραπεζικό σύστημα να αντέξει το άνοιγμα μιας τρύπας τέτοιων διαστάσεων ξαφνικά;

Ταυτόχρονα, μια σειρά από δείκτες προαναγγέλλουν ότι οι αμερικάνικες χρηματαγορές πλησιάζουν ξανά στα επίπεδα της φούσκας που έσκασε το 2007-2008. Σύμφωνα με τις κομψές διατυπώσεις των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς (23 Οκτώβρη) που στηρίζονται σε στοιχεία του οίκου Moody's, *«οι ριψοκίνδυνες δανειακές πρακτικές που σημάδεψαν τα χρόνια πριν από την χρηματιστική κρίση επανεμφανίζονται στις ΗΠΑ καθώς εταιρίες επωφελούνται από τη δίψα των επενδυτών για μεγαλύτερες αποδόσεις»*.

Μπρος φούσκα και πίσω κραχ με άλλα λόγια. Καθόλου περίεργο που η αβεβαιότητα τρελαίνει τους «επενδυτές» και διχάζει το πολιτικό σύστημα του μεγαλύτερου καπιταλισμού παγκόσμια. Ωστόσο, η ανάκαμψη της πραγματικής οικονομίας που διαρκώς προαναγγέλλεται και διαρκώς αποδεικνύεται αναιμική αναγκάζει για την ώρα τόσο τη Fed όσο και την ΕΚΤ να επιμείνουν στην πολιτική του φθηνού χρήματος για τις τράπεζες και στο απαραίτητο για τις κυβερνήσεις συμπλήρωμά της- τη λιτότητα και τις περικοπές των δημόσιων δαπανών ώστε να παράγονται τα «πρωτογενή πλεονάσματα» που απαιτούνται για τη βιωσιμότητα των χρεών.

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η αβεβαιότητα για τη μελλοντική διαχείριση του ελληνικού δημόσιου χρέους είναι αυξημένη. Σε αντίθεση με διάφορους γελοίους ισχυρισμούς του τύπου ότι «οι μνημονιακές υποχρεώσεις της Ελλάδας προς τους δανειστές εκπληρώθηκαν και τώρα απομένει να φροντίσουν εκείνοι για την ελάφρυνση του ελληνικού χρέους», η σκληρή πραγματικότητα είναι ότι η επίτευξη επαρκών πρωτογενών πλεονασμάτων είναι αβέβαιη για πολύ ισχυρότερους καπιταλισμούς, πόσο μάλλον για την Ελλάδα. Όλες οι κυβερνήσεις έχουν μπροστά τους την προοπτική σκληρότερων μέτρων. Η συζήτηση γύρω από το αν τα νέα μέτρα για το 2014 θα είναι «μόνο» ύψους 0,5 δις ευρώ όπως λέει ο Στουρνάρας ή ύψους 2,5 δις όπως λέει η Τρόικα είναι μόνο ένα μικρό προανάκρουσμα. Κανένας τους, ούτε η Λαγκάρντ, ούτε η Μέρκελ, ούτε βέβαια ο Σαμαράς δεν μπορούν να προβλέψουν με ακρίβεια την πραγματική έκταση των μέτρων που θα απαιτηθούν, έστω κι αν όλοι θέλουν να ελαχιστοποιήσουν το πρόβλημα για λόγους πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας.[2]

Πολιτική βιωσιμότητα

Μέσα σε αυτό το τοπίο κρίνεται πλέον και η πολιτική βιωσιμότητα της κυβέρνησης Σαμαρά. Ακόμη και τα φερέφωνά της εκτιμούν ότι δεν είναι σε θέση να επιβάλει μια κλιμάκωση των μέτρων. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο εμφανίζεται μια αλλαγή στη στάση της απέναντι στην αξιωματική αντιπολίτευση.

Από το Φλεβάρη του 2012, όταν ο Σαμαράς στήριξε μεν το πακέτο της κυβέρνησης Παπαδήμου για το λεγόμενο «κούρεμα» του χρέους με το PSI, αλλά ταυτόχρονα εγκαινίασε την τότε προεκλογική περίοδο, σταθερό μοτίβο της ΝΔ ήταν η κλιμάκωση της επίθεσης στην Αριστερά ως υπεύθυνης για τις πρακτικές που οδήγησαν την Ελλάδα στη χρεοκοπία. Αυτό συνεχίστηκε και μετά τις εκλογές του Μάη-Ιούνη 2012. Χαρακτηριστική ήταν η ομιλία του Σαμαρά στην ΟΝΝΕΔ αλλά και οι παρεμβάσεις του Βορίδη στη Βουλή ως κοινοβουλευτικού εκπροσώπου της ΝΔ. Ούτε λίγο ούτε πολύ, η Αριστερά έφταιγε γιατί από τη Μεταπολίτευση του 1974 και μετά υπήρξε "υπερβολικός συνδικαλισμός, υπερβολική ανοχή στην «ανομία», υπερβολική διόγκωση του δημόσιου τομέα". Αναπόσπαστο τμήμα αυτής της ιδεολογικοπολιτικής επίθεσης ήταν και η λεγόμενη «θεωρία των δυο άκρων» που έφτανε να τοποθετεί τον ΣΥΡΙΖΑ στην κατηγορία των «ακραίων».

Όσο η συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ (τότε) εμφανιζόταν ικανή να επιβάλει το πακέτο μέτρων για την είσπραξη των δόσεων του Μνημονίου και για την αποτροπή της «Grexit», η κατάταξη του ΣΥΡΙΖΑ στην άκρα αριστερά έβρισκε την ανοχή στα επιτελεία της άρχουσας τάξης μέσα κι έξω από την Ελλάδα. Μετά το χαστούκι από την ΕΡΤ, όμως, και την αποχώρηση της ΔΗΜΑΡ, η κατάσταση άρχισε να αλλάζει. Πρωτοπόρος ήταν ο Πρόεδρος του ΣΕΒ Δασκαλόπουλος. Σε συνέντευξή του στις 26 Σεπτέμβρη στον Στέλιο Κούλογλου στο tvxs απαντούσε στις ερωτήσεις ως εξής:

«Σημασία δεν έχει τι πιστεύω εγώ. Σημασία έχει τι πιστεύει ο ελληνικός λαός. Η δημοκρατία μας δεν είναι αλά καρτ, ούτε η λαϊκή ετυμηγορία τελεί υπό περιορισμό. Από κει και πέρα, όποιον κι αν επιλέξει ο λαός, ισχύει το «αρχή άνδρα δείκνυσι». ...

Τη βρίσκω κατ'αρχήν κάπως παράδοξη. Πώς μπορεί ο ΣΥΡΙΖΑ να χαρακτηρίζεται άκρο, απ' τη στιγμή που η λαϊκή ετυμηγορία τού έχει δώσει κεντρικό ρόλο στην πολιτική σκηνή; Πώς μπορεί να είναι εκτός συνταγματικού τόξου ένα κόμμα που ασκεί τον συνταγματικά καίριο ρόλο της αξιωματικής αντιπολίτευσης; Επιπλέον όμως, τη βρίσκω και επικίνδυνη. Έχει μια εμφυλιοπολεμική χροιά, υποδηλώνει μια αντίληψη μονοκομματικής δημοκρατίας που είναι ευθέως αντιδημοκρατική.

Το λεγόμενο συνταγματικό τόξο περιλαμβάνει κάθε ελεύθερη έκφανση της λαϊκής βούλησης, μέσα στο αυτονόητο πλαίσιο της πολιτειακής νομιμότητας, του σεβασμού του ισχύοντος θεσμικού και νομοθετικού πλαισίου. Νοοτροπίες που αρνούνται στον κομματικό αντίπαλο δικαιώματα που του έχει δώσει ο λαός, είναι νοσηρές και βλάπτουν σοβαρά την πολιτική ομαλότητα».[3]

Λίγο αργότερα, σε συνέντευξή του στα ΝΕΑ του Σαββατοκύριακου 12-13 Οκτώβρη, ο Δένδιας επιβεβαίωνε την κυβερνητική στροφή δηλώνοντας ότι βεβαίως το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν είναι «άκρο» και ζητώντας από τον ΣΥΡΙΖΑ «να απομονώσει τα ακραία στοιχεία» και «να καταδικάσει ακραίες και απαράδεκτες αντιλήψεις». Αν υπήρχε η παραμικρή αμφιβολία για το αν και κατά πόσο η κυβέρνηση Σαμαρά-Βενιζέλου αισθάνεται ισχυρότερη μετά τις χειροπέδες στους Μιχαλολιάκους, τα ανοίγματα προς τον ΣΥΡΙΖΑ ήρθαν να τη διαλύσουν.

Συνδιαμόρφωση

Άλλωστε η στροφή δεν έμεινε σε επίπεδο αβροφροσύνης μέσα από συνεντεύξεις, αλλά προχώρησε στην πράξη με τη συνδιαμόρφωση και από κοινού ψήφιση από την κυβέρνηση και την αξιωματική αντιπολίτευση της τροπολογίας για την χρηματοδότηση των κομμάτων. Θα δούμε πιο κάτω την κριτική για τους χειρισμούς του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά όσο αφορά την κατάσταση στο κυβερνητικό στρατόπεδο, πρόκειται για ανοιχτή ομολογία ότι έχουν ανάγκη τη συναίνεση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Αυτή η ομολογία επιτείνει την εσωκυβερνητική αναταραχή, όχι μόνο από τις αντιδράσεις των ακροδεξιών βουλευτών της ΝΔ, αλλά και από την πλευρά του Βενιζέλου που αισθάνεται απειλούμενος από αυτή την εξέλιξη, όπως έδειξε η διαμάχη του με τον Αβραμόπουλο για την «φιλική προς τον ΣΥΡΙΖΑ» συμπεριφορά του τελευταίου και ο φόβος του για μια νέα εξεταστική επιτροπή για τα υποβρύχια του Σκαραμαγκά.

Πώς αντιδρούν οι ηγεσίες της Αριστεράς μπροστά σε αυτές τις εξελίξεις;

Στο ΚΚΕ, η νέα ηγεσία συνδυάζει την όξυνση των επιθέσεων κατά της ΑΝΤΑΡΣΥΑ με τη σκλήρυνση της θέσης της απέναντι σε κάθε απόπειρα κλιμάκωσης των αγώνων. Στους εκπαιδευτικούς δυο φορές (και τον Μάη και τον Σεπτέμβρη) πολέμησε σκληρά την προσπάθεια για απεργία διαρκείας. Στα νοσοκομεία επιτέθηκε στις προσπάθειες για καταλήψεις ενάντια στα κλεισίματα. Στην ΕΡΤ επέτρεψε σε γνωστά στελέχη του να μεταγραφούν στη ΔΤ του Καψή. Στο Σύνταγμα στις 25 Σεπτέμβρη, μέρα αντιφασιστικής απεργίας και πορείας, όταν χιλιάδες από τον κόσμο του ΣΥΡΙΖΑ βάδισαν μαζί με την ΑΝΤΑΡΣΥΑ και την ΚΕΕΡΦΑ στα γραφεία της Χρυσής Αυγής αψηφώντας την κινδυνολογία της ηγεσίας του, το ΚΚΕ δεν ήταν εκεί προτιμώντας μια μεσημεριανή συναυλία. Κατά τα άλλα αυτοπροβάλλεται ως αντίβαρο στον «οπορτουνισμό του ΣΥΡΙΖΑ».

Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ συνεχίζει τη δεξιόστροφη πορεία της επιδεικνύοντας «υπευθυνότητα» και ανταποκρινόμενη στα ανοίγματα από τα πάνω. Στη συνδιαμόρφωση της τροπολογίας για τη χρηματοδότηση των κομμάτων αποδέχθηκε την αναφορά στον τρομονόμο προκαλώντας αντιδράσεις όχι μόνο στον Λαφαζάνη (που πειθάρχησε) και στον Γλέζο (που απείχε), αλλά και στη Ζωή Κωνσταντοπούλου. Ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι έχει θωρακιστεί από επιθέσεις από τα δεξιά του χάρη στην υποψηφιότητα Τσίπρα για τη θέση του Προέδρου της Κομισιόν της ΕΕ (τη θέση που κατέχει σήμερα ο Μπαρόζο). Όπως έγραφε η Αυγή της Κυριακής 20 Οκτώβρη: *"Πέραν του ότι για πρώτη φορά ένας Έλληνας πολίτης προτείνεται για ένα τόσο σημαντικό αξίωμα, τα πολιτικά οφέλη για τον ΣΥΡΙΖΑ είναι προφανή. Ποιος θα κατηγορήσει στο εξής για αντιευρωπαϊσμό και επιστροφή στο εθνικό νόμισμα το κόμμα, του οποίου ο πρόεδρος διεκδικεί το αξίωμα του προέδρου της Κομισιόν; Ποιος θα κατηγορήσει ξανά τον ΣΥΡΙΖΑ ότι είναι άκρο; Ουδείς..."*.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, λοιπόν, ξέφυγε από το «άκρο» χάρη σε μια υποψηφιότητα που τον δένει πιο σφιχτά με την ΕΕ, και οι απεργίες και τα αντιφασιστικά συλλαλητήρια μπορούν να πάρουν τη θέση που τους αρμόζει στα πλαίσια της ρεφορμιστικής συλλογιστικής: το ρόλο του κομπάρσου. Οι εκπαιδευτικοί έχουν ήδη γευτεί τις συνέπειες αυτής της λογικής, όπως και οι αντιφασίστες που χρειάστηκε στις 25 Σεπτέμβρη να αγνοήσουν τις καταγγελίες για «προβοκατόρικα» καλέσματα.

Η συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ κλυδωνίζεται, αλλά οι ηγεσίες της κοινοβουλευτικής αριστεράς πριονίζουν τη δύναμη που προκαλεί τους κλυδωνισμούς. Το ΚΚΕ θεωρεί την πτώση της κυβέρνησης αδιάφορη, αφού «και ο ΣΥΡΙΖΑ θα συνεχίσει την ίδια αστική πολιτική». Και ο ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί σίγουρο ότι έρχεται η σειρά του και στρέφει την προσοχή του στην εξασφάλιση της ομαλής αποδοχής για μια δικιά του κυβέρνηση.

Στην επαναστατική αριστερά πέφτει το βάρος να στηρίξει τους σημερινούς αγώνες σαν τη μόνη εγγύηση και για την ανατροπή της κυβέρνησης Σαμαρά και για τη δικαίωσή τους στη συνέχεια. Αυτός ο χώρος, σαράντα χρόνια μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου όπου πρωτοστάτησε, εξακολουθεί να είναι η προωθητική δύναμη σε κάθε κρίσιμη καμπή του κινήματος. Ποτέ δεν έπαψε να παίζει αυτό το ρόλο, ούτε όταν η ορίτζιναλ καραμανλική τρομοκρατία άφηνε νεκρούς τον Κουμή και την Κανελλοπούλου, ούτε όταν ο Καραμανλής ο μικρός (με κάθε έννοια της λέξης) αντιμετώπιζε την οργή της νεολαίας μετά τη δολοφονία του Γρηγορόπουλου. Από την ρήξη με τη συγκυβέρνηση του 1989 μέχρι τις μάχες με τις σημερινές συγκυβερνήσεις, πάντα ανοίξαμε δρόμους σε πείσμα των συμβιβαστικών ηγεσιών. Γι' αυτό σήμερα η επαναστατική αριστερά είναι μια πολιτική δύναμη που οι αγωνιστές μπορούν να εμπιστεύονται, μια δύναμη πιο υπολογίσιμη εδώ και δεκαετίες.

Αυτή η σαραντάχρονη διαδρομή είναι μια παρακαταθήκη για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ, αλλά και μια υποχρέωση να ανταποκριθεί στις σημερινές ανάγκες και προσδοκίες για να οργανώσει την κινηματική ανατροπή των μνημονιακών κυβερνήσεων και την προοπτική που ανοίγεται για τη συνέχεια. Ο τρόπος που οργανώνουμε τις μάχες σήμερα κάνει διαφορά όχι «μόνο» στον αν και πότε θα πέσει επιτέλους ο Σαμαράς, αλλά και στους συσχετισμούς που διαμορφώνονται για τη συνέχεια. Για να είναι ο ορίζοντάς μας οι αντικαπιταλιστικές ανατροπές και όχι οι "συνδιαμορφώσεις" με την υπάρχουσα κατάσταση. ■

1. http://www.efsyn.gr/?p=140131
2. http://tinyurl.com/o5fxqak
3. http://tvxs.gr/news/ellada/d-daskalopoylos-i-theoria-ton-dyo-akron-einai-epikindyni-kai-antidimokratiki

Το φθινόπωρο άνοιξε με τους εκπαιδευτικούς στους δρόμους.

Ο **Τάσος Αναστασιάδης** προτείνει απαντήσεις στο πιο καυτό ερώτημα.

Πώς μπορούν οι απεργίες να νικάνε;

Οι διοικητικοί υπάλληλοι των Πανεπιστημίων συνεχίζουν για όγδοη βδομάδα την απεργία διαρκείας που ξεκίνησαν στις 16 Σεπτέμβρη, ενάντια σε εκβιασμούς, εισαγγελείς και κάθε είδους πιέσεις για να σταματήσουν τον αγώνα τους. Οι εργαζόμενοι στην ΕΡΤ, διανύουν τον πέμπτο μήνα κατάληψης του ραδιομέγαρου της Αγ Παρασκευής, της ΕΤ3 και των περιφερειακών σταθμών. Συνεχίζουν να εκπέμπουν το δικό τους απεργιακό πρόγραμμα, δίνοντας το καλύτερο παράδειγμα για το τι σημαίνει εργατικός έλεγχος. Κατάφεραν με την αρχική τους έκρηξη στα μέσα Ιούνη να πετάξουν τη ΔΗΜΑΡ έξω απο την τότε τρικομματική συγκυβέρνηση και έβαλαν ψηλά τον πήχη για κάθε εργατικό αγώνα. Το "κάντο όπως η ΕΡΤ"είναι το σύνθημα για το αγωνιστικό κομμάτι των εργαζόμενων σε κάθε χώρο. Ο φετινός Σεπτέμβρης στρίμωξε την κυβέρνηση Σαμαρά και κόντεψε να γενικευτεί σε ένα απεργιακό κύμα που θα την ανέτρεπε. Αυτά τα στοιχεία θα αρκούσαν για να δώσουν απάντηση στο ερώτημα σε ποιό σημείο βρίσκονται σήμερα τα πράγματα στο εργατικό κίνημα, στο με ποιό τρόπο μπορούμε να ανατρέψουμε την κυβέρνηση και την πολιτική της.

Ομως κυρίως μετά την αναστολή της απεργίας των καθηγητών έχει αρχίσει μια επίμονη προσπάθεια απο τις συνδικαλιστικές ηγεσίες ενάντια στον μαχητικό συνδικαλισμό, ενάτια στις απεργίες διαρκείας. Την αρχή την έκαναν συνδικαλιστές σαν τον Κουτσουμπέλη, τον πρόεδρο της ΠΟΕΔΗΝ, που δήλωνε στα συντονιστικά των ομοσπονδιών που καλούσε η ΟΛΜΕ πριν ξεκινήσει την απεργία της, ότι *"ιστορικά ο απεργίες διαρκείας είναι καταδικασμένες στην ήττα, και στην σημερινή συγκυρία οι εργαζόμενοι με το ζόρι αντέχουν για μια 24ωρη, πόσο μάλλον για περισσότερο"*. Δυστυχώς την σκυτάλη πήραν και άλλοι συνδικαλιστές. Η ΠΟΕ-ΟΤΑ έφτασε να βγάλει ανακοίνωση της εκτελεστικής που λέει: *"(στους εργαζόμενους)...΄Εχει επικρατήσει η λογική του «Ο ΣΩΖΩΝ ΕΑΥΤΟΝ ΣΩΘΗΤΩ» ως αποτέλεσμα του «Δόγματος του ΣΟΚ» της επιβολής δυσβάσταχτων οικονομικών μέτρων εξαθλίωσης. Αποδείχθηκε στην πράξη πως η προαναγγελία πολυήμερων απεργιακών κινητοποιήσεων δεν βοηθούν. Οι δικαιολογίες κάποιων πως οι συνάδελφοι δεν συμμετείχαν στις κινητοποιήσεις που αποφάσισε η Ομοσπονδία γιατί και εμείς δεν προκηρύξαμε πενθήμερες επαναλαμβανόμενες απεργίες δεν ανταποκρίνονται ούτε κατ'ελάχιστο στις διαθέσεις των εργαζομένων αυτή τη δύσκολη περίοδο".*

Η κεντρική ιδέα είναι ότι οι εργαζόμενοι είναι εξατομικοποιημένοι και τσακισμένοι οικονομικά, άρα όχι απεργίες διαρκείας αλλά αντίθετα αγώνας διαρκείας. Και αυτή τη λογική των γραφειοκρατών, με πρώτο δάσκαλο την ηγεσία της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ, πλέον την επαναλαμβάνει ένα ολόκληρο κομματι της αριστεράς στα συνδικάτα. Με πολύ πιο καθαρό τρόπο οι δυνάμεις

του ΠΑΜΕ που πρωτοστάτησαν για να μην περάσει η τυχοδιωκτική λογική, όπως την χαρακτήριζαν, της απεργίας διαρκείας στους καθηγητές. Στην ίδια γραμμή, σύντομα προσαρμόστηκαν και οι δυνάμεις του Σύριζα στην εκπαίδευση, αρνούμενες να προτείνουν δεύτερη πενθήμερη απεργία, στις συνελεύσεις των ΕΛΜΕ που έγιναν στα μέσα της πρώτης βδομάδας.

Χρειάζεται να ξεκινήσουμε απο το ότι η απεργία διαρκείας δεν είναι εγκεφαλικό κατασκεύασμα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς. Αντίθετα στις σημερινές συνθήκες, είναι η κοινή εμπειρία χιλιάδων εργαζόμενων που έδωσαν όλες τις μάχες όλη την προηγούμενη τριετία. Είναι η συσσωρευμένη εμπειρία της τάξης μας που λέει ότι με μία εικοσιτετράωρη απεργία μπορούμε να δείξουμε την διαμαρτυρία μας, την δυσαρέσκειά μας, ακόμη και την οργή μας. Ομως αν θέλουμε στα σοβαρά να παλέψουμε για να ανατρέψουμε τις επιθέσεις, η απεργία διαρκείας είναι το βασικό όπλο. Σε όλους τους χώρους δουλειάς είτε στο δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα, όταν απολύει το αφεντικό ή όταν μειώνει τους μισθούς, η αυθόρμητη αντίδραση των εργαζόμενων είναι “Απεργία μέχρι να τα πάρει όλα πίσω η εργοδοσία”. Είναι η κοινή εκτίμηση ότι ζούμε σε εποχές σκληρών αντιπαραθέσεων και δεν μπορούμε να πηγαίνουμε σε αυτές τις μάχες παρα μόνο με τα πιο δυνατά μας όπλα. Γι’αυτό και δεν έχει υπάρξει κλάδος που να μην έβαλε τον εαυτό του μπροστά στην ανάγκη να προχωρήσει σε απεργία διαρκείας μέσα σε αυτη την τριετία των μνημονίων. Απο τους εκπαιδευτικούς και τους εργαζόμενους στους δήμους, μέχρι το Βουγιουκλάκειο και την ΙΝΤΡΑΚΟΜ, η προσπάθεια να βγούν οι εργαζόμενοι σε απεργία διαρκείας είναι μια γενικευμένη διάθεση που την συναντάμε σε όλα τα κομματια της τάξης.

Ολοι καταλαβαίνουν ότι με αυτόν τον τρόπο μπορείς πραγματικά να βάλεις φρένο στις επιθέσεις. Πού θα βρίσκονταν οι εργαζόμενοι της ΕΡΤ σήμερα; Στο μετερίζι του αγώνα ή συμβασιούχοι με 600 ευρώ στη ΔΤ, τον Κουβέλη να καμώνεται την αριστερά της ευθύνης και την κυβέρνηση αλώβητη; Οι διοικητικοί υπάλληλοι των πανεπιστημίων θα ήταν στους δρόμους ή απολυμένοι ψάχνοντας να βρούν δουλειά;

Ο φόβος στο άλλο στρατόπεδο

Το επόμενο σημείο που χρειάζεται να βάλουμε στην συζήτηση είναι το πώς βλέπει η απέναντι πλευρά, τις απεργίες διαρκείας. Και εδώ θα αρκούσε μονάχα να αναδείξουμε τον πανικό που γεμίζει τα επιτελεία της άρχουσας τάξης και της κυβέρνησης, κάθε φορά που αναγγέλεται ότι ένα κλάδος ξεκινάει απεργία διαρκείας. Αμέσως κινητοποιούνται οι εισαγγελείς, τα δικαστήρια, οι επιστρατεύσεις. Το είδαμε με τους εργαζόμενους του ΜΕΤΡΟ που επιστρατεύτηκαν την ένατη μέρα της απεργίας τους ακριβώς επειδή μέσα σε λίγες μέρες είχαν βάλει φωτιά σε όλες τις αστικές συγκοινωνίες. Στη συνέχεια είχαμε την επιστράτευση των ναυτεργατών τον Φλεβάρη για να σταματήσουν τον δικό τους αγώνα. Το είδαμε ξανά με τους καθηγητές τον Μάιο, που επιστρατεύτηκαν απο την κυβέρνηση Σαμαρά, πρίν ακόμη ξεκινήσουν την απεργία τους.

Οι επιστρατεύσεις και τα δικαστήρια δείχνουν τον φόβο και τον τρόμο της κυβέρνησης, ότι ένας αγώνας με διάρκεια μπορει να γίνει η σπίθα που θα βάλει φωτιά σε όλους τους εργατικούς χώρους. Γιατί παντού είναι γενικευμένη η οργή και η διάθεση για σύγκρουση με την κυβέρνηση και την πολιτική της. Προσπαθούν να προλάβουν τα χειρότερα με άλλα λόγια, δηλαδή ένα γενικευμένο απεργιακό κύμα διαρκείας που θα τους ανατρέψει.

Στο απεργιακό κύμα του Σεπτέμβρη, η κυβέρνηση δεν μπορούσε με ευκολία να παίξει ξανα το χαρτί της επιστράτευσης. Ιδίως μετά την δολοφονία του Π. Φύσσα, και το κίνημα να είναι ένα καζάνι που βράζει, η επιστράτευση θα ήταν αυτοκτονία για την κυβέρνηση. Εδώ τον κρίσιμο ρόλο για να μη ξεδιπλωθεί η δυναμική του κόσμου απο τα κάτω, τον έπαιξε η συνδικαλιστική γραφειοκρατία. Κατ’αρχάς στο κεντρικό επίπεδο. Η ΑΔΕΔΥ αναγκάστηκε μέσα σε μία βδομάδα να καλέσει δύο 48ωρες απεργίες και πρακτικά για μια εβδομάδα να μην λειτουργεί το δημόσιο. Αντίθετα, η ΓΣΕΕ ενώ είχε συμφωνήσει με την ΑΔΕΔΥ για πανεργατική απεργία στις 25 Σεπτέμβρη, στο τέλος “αδειασε”οχι μόνο τον πρόεδρο της ΑΔΕΔΥ που την ανακοίνωσε επίσημα στο ΓΣ της ΑΔΕΔΥ, αλλά και όλους τους εργαζόμενους που την περίμεναν. Το ίδιο έγινε και σε μία σειρά απο ομοσπονδίες του δημοσίου. Στην ΠΟΕ-ΟΤΑ, η επιχειρηματολογία της ηγεσίας εναντια στην απεργία διαρκείας μαζί με τους καθηγητές, θύμιζε τις πιο συντεχνιακές στιγμές της ΔΑΚΕ. Στα νοσοκομεία, οι ηγεσίες της ΠΟΕΔΗΝ και της ΟΕΝΓΕ αρνήθηκαν να προχωρήσουν ένα βήμα. Στη ΔΟΕ, η ΠΑΣΚΕ και η ΔΑΚΕ, εκαναν τεράστια προσπάθεια να μην γίνουν γενικές συνελεύσεις στους πρωτοβάθμιους συλλόγους, έτσι ωστε να μην έχει αποφασιστικό χαρακτήρα η συνέλευση προέδρων που αναγκάστηκαν να καλέσουν κατω απο την πίεση 30 πρωτοβάθμιων συλλογων.

Ηταν μια συνειδητή προσπάθεια της

Οι εργαζόμενοι στα Νοσοκομεία αντιστέκονται στα κλεισίματα.

"Αγώνας μέχρι τη νίκη" - το μήνυμα της ΕΡΤ.

συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας να δώσει ανάσα ζωής στην συγκυβέρνηση Σαμαρά-Βενιζέλου, κρατώντας απομονωμένη την απεργία των καθηγητών. Με την ελπίδα ότι με αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ να την σταματήσουν απο τα μέσα . Ομως αποδείχθηκε ότι ούτε αυτό ήταν αρκετό. Ο μόνος τρόπος για να σταματήσουν την απεργία ήταν ξανα τα γραφειοκρατικά τερτίπια που είχαν χρησιμοποιήσει και τον Μάιο. Τότε ήταν το ερώτημα αν έχουμε τους όρους και τις προϋποθέσεις για απεργία διαρκείας. Αυτήν τη φορά δεν προχώρησαν στην συνέχιση με πενθήμερες, παρόλο που αυτη η πρόταση συγκέντρωσε το 65,7% των ψήφων των ΕΛΜΕ με την δικαιολογία οτι η πρόταση δεν ξεπέρασε το όριο του 66,6%!!. Σε καμία άλλη ομοσπονδία δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα δεν υπάρχει τέτοιο όριο για να βγεί μια απεργία.

Τα επιχειρήματα των γραφειοκρατών ήταν αστεία. Το εκπληκτικό 95% των πρώτων ημερών έδειχνε το ότι ο κλάδος ήταν ετοιμοπόλεμος, όσο και αν προσπαθούσαν να επιχειρηματολογήσουν διάφοροι για τα πεσμένα ποσοστά τις δύο τελευταίες ημέρες της πενθήμερης. Ελεγαν ψέμματα για τρείς λόγους. Πρώτον γιατί σε πολλές ΕΛΜΕ τα ποσοστά μέχρι την τελευταία μέρα παρέμεναν στο επίπεδο του 70%-80%. Δεύτερον γιατί σε αυτές τις ΕΛΜΕ που έπεσαν ηταν παρόλα αυτά τρείς και τέσσερις φορες υψηλότερα απο τα ποσοστά που ειχαν οι συγκεκριμενες ΕΛΜΕ στις 24ωρες και 48ωρες απεργίες της ΑΔΕΔΥ και της ΟΛΜΕ. Ομως πάνω απ' όλα ήταν ποσοστά συμμετοχής χωρίς να υπάρχει το βασικό απεργιακό εργαλείο, η καθημερινή περιφρούρηση. Ποτέ καμία απεργία σε κανένα κλάδο δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, δεν μπόρεσε να έχει ψηλά ποσοστά, χωρίς την οργάνωση της περιφρούρησης καθημερινά. Στην απεργία των καθηγητών, αυτό θεωρήθηκε "ακραίο" ακόμη και απο μεγάλα τμήματα της αριστεράς.

Ομως η απεργία των καθηγητών ανέδειξε έναν ακόμη κρίσιμο παράγοντα για τους αγώνες και το κίνημα, την οργάνωση απο τα κάτω. Η απεργία των καθηγητών ήταν έμπνευση ότι προχωράμε σε σοβαρή σύγκρουση και σε αυτη τη σύγκρουση στοιχίζονται όλοι οι αγωνιστές. Σε όσες ΕΛΜΕ πάρθηκε η πρωτοβουλία και φτιάχτηκαν απεργιακές επιτροπές, μπήκαν στη δράση εκατοντάδες εκπαιδευτικοί. Είτε νέοι καθηγητές που δεν είχαν την εμπειρία απο τέτοιες μάχες είτε παλιότεροι που ομως δεν είχαν ξανασυμμετάσχει σε απεργιακή επιτροπή. Στην ΕΛΜΕ Πειραιά σχεδόν διακόσιοι καθηγητές συμμετείχαν στις 4 τοπικές απεργιακές επιτροπές. Το ίδιο έγινε στην Γ'Αθήνας, στα Χανιά, στη Θεσσαλονίκη και σε μία σειρά ΕΛΜΕ σε όλη την Ελλάδα. Ζωντανές απεργιακές επιτροπές που έδωσαν μάχες. Για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή των συναδέλφων στην απεργία, για να εξασφαλίσουν τη στήριξη των συλλόγων γονέων της περιοχής, των εργατικών σωματείων της γειτονιάς, για να κατεβάσουν τον κόσμο στις απεργιακές συγκεντρώσεις. Σε κάποιες περιπτώσεις έσπασαν το κλίμα ότι "Δεν παρεμποδίζουμε" και οργάνωσαν την περιφρούρηση κλείνοντας τα σχολεία. Εκαναν βήματα για να απλώσουν τον αγώνα, οργανώνοντας εξορμήσεις σε άλλους χώρους δουλειάς, και καλώντας στην απεργία. Υπήρξαν απεργιακές επιτροπές που έβγαλαν κουπόνια ενίσχυσης του απεργιακού ταμείου της περιοχής τους, πριν ακόμη τυπώσει η ηγεσία της ΟΛΜΕ τα δικά της. Ένας οργασμός δράσης που έβαλε σε κίνηση εκατοντάδες καθηγητές σε όλη τη χώρα, όχι μόνο για να κάνουν απεργία και να κατεβαίνουν στα συλλαλητήρια αλλά πάνω απ' όλα να οργανώνουν αυτοί τον αγώνα τους.

Η απεργία διαρκείας δεν είναι εγκεφαλικό κατασκεύασμα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, αλλά η συσσωρευμένη εμπειρία της τάξης μας

Γενίκευση

Το πραγματικό ζήτημα είναι ότι αυτά τα παραδείγματα δεν ήταν γενικευμένα σε όλες τις ΕΛΜΕ πανελλαδικά. Ακόμη και στην ίδια την Αθήνα υπήρχαν ΕΛΜΕ που είτε δεν είχαν συγκροτήσει απεργιακή επιτροπή είτε η επιτροπή τους ήταν απλά μια μικρή ομάδα καθηγητών προσκολλημένη γύρω απο το ΔΣ. Η κεντρική απεργιακή επιτροπή ποτέ δεν συγκροτήθηκε πραγματικά, ετσι ώστε να μπορεί να είναι αυτή που παίρνει πρωτοβουλίες και προτείνει στις γενικές συνελεύσεις το πρόγραμμα του αγώνα όταν το ΔΣ της ΟΛΜΕ έκανε πίσω. Ολα αυτά βάραιναν στην εξέλιξη της μάχης στα σχολεία, για να μπορέσουν στο τέλος οι γραφειοκράτες να κλείσουν πραξικοπηματικά την απεργία.

Βήματα στην οργάνωση απο τα κάτω έγιναν και σε άλλους χώρους. Στους δάσκαλους 27 πρωτοβάθμιοι σύλλογοι συντονίστηκαν και ανάγκασαν την ΔΟΕ να προχωρήσει σε κύκλο γενικών συνελεύσεων και συνέλευση προέδρων. Χιλιάδες εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας συμμετείχαν στα απεργιακά συλλαλητήρια. Αν οι σύλλογοι αυτοί προχωρούσαν και στο επόμενο βήμα, να συντονιστούν για να απεργήσουν, ακόμη και αν το ΔΣ της ΔΟΕ δεν έκανε τίποτε, η πίεση πάνω στους γραφειοκράτες σε ΟΛΜΕ και ΔΟΕ θα ήταν ισχυρότερη.

Η εμπειρία απο το συντονιστικό των νοσοκομείων είναι πολύτιμη. Μια προσπάθεια σχεδόν ενάμιση χρόνου έχει αναδείξει ένα κέντρο πρωτοβουλιών απο τα κάτω μέσα στα δημόσια νοσοκομεία που μπορεί και κινείται απεργιακά και μέσα απο αυτην την κίνηση αναγκάζει και τους γραφειοκράτες της ΠΟΕ-

Το πανό των εργατών ΕΒΟ-ΠΥΡΚΑΛ τα λέει όλα.

ΔΗΝ και της ΟΕΝΓΕ να κινητοποιούνται. Στον ενάμιση χρόνο λειτουργίας του το συντονιστικό συσπειρώνει πρωτοβάθμια σωματεία, επιτροπές αγώνα και απλούς εργαζόμενους από σχεδόν είκοσι νοσοκομεία του λεκανοπέδιου. Μπήκε μπροστά να υπερασπίσει τα νοσοκομεία που ήθελε να κλείσει η τρόικα και η κυβέρνηση. Οργάνωσε και στηριξε την πανελλαδική κινητοποίηση επαρχιακών νοσοκομείων, άνοιξε την συμπαράσταση με συναυλία και αφίσα μεσα στο καλοκαίρι για τα νοσοκομεία του λεκανοπεδίου που πήγαιναν για κλείσιμο. Προτεινε και οργάνωσε απεργιακά βήματα των εργαζόμενων στα νοσοκομεία μετά τον Αυγουστο, ενάντια στην αδράνεια των συνδικαλιστικών ηγεσιών, δίνοντας την μάχη για να μπούν τα νοσοκομεία στο μέτωπο των απεργιών διαρκείας του Σεπτέμβρη. Αυτό το παράδειγμα χρειαζεται να το γενικεύσουμε την επόμενη περίοδο.

Η Συνάντηση Εργατικής Αντίστασης (ΣΕΑ) που συγκροτήθηκε πριν από ένα χρόνο έχει βάλει για τον εαυτό της σαν κεντρικό καθήκον τη στήριξη όλων αυτών των μαχών. Τον Μάιο, ήμασταν στο πλευρό των καθηγητών για να εξασφαλίσουμε "τους όρους και τις προϋποθέσιες" για την επιτυχία της απεργίας τους. Κυκλοφορήσαμε αφίσα στήριξης και δώσαμε τις δυνάμεις μας για να βγει η απεργία. Συνεχίσαμε μέσα στο καλοκαίρι στο πλευρό των επιτροπών αγώνα των εκπαιδευτικών που προετοίμαζαν την απεργία τους Σεπτέμβρη. Πρωτοστατήσαμε στη στήριξη των εργαζόμενων της ΕΡΤ από τον Ιούνιο. Σε χώρους δουλειάς φέραμε απεργούς της ΕΡΤ να μιλήσουν για τον αγώνα τους, να κερδίσουν την συμπαράσταση από τους υπόλοιπους εργαζόμενους, να μαζέψουν χρήματα για το απεργιακό τους ταμείο. Βρεθήκαμε απο τις πρώτες μέρες του Σεπτέμβρη στις περιφρουρήσεις των σχολείων τα πρωινά, και οργανώνοντας σε όλους τους χώρους την αλληλεγγύη. Δώσαμε όλες μας τις δυνάμεις για να ξεδιπλωθεί το απεργιακό κύμα του Σεπτέμβρη σε όλους τους χώρους του δημόσιου. Παλεψαμε ενάντια στην αναστολή των απεργιών. Σήμερα με αφίσα και προκήρυξη προσπαθούμε να στηρίξουμε την απεργία των διοικητικών υπαλλήλων των πανεπιστημίων. Η αλληλεγγύη σε αυτούς τους αγώνες παραμένει το κεντρικό καθήκον που βάζουμε γαι τον εαυτό μας την επόμενη περίοδο. Για να μην μπορέσουν κυβέρνηση και γραφειοκράτες να κρατήσουν κανένα αγώνα μονο του. Αντίθετα να μπορεσουμε κάθε σπίθα που ξεκινάει να μετατραπεί σε πυρκαγιά που θα βάλει φωτια στην κυβέρνηση και την πολιτική της. Δίπλα σε αυτή τη μάχη χρειάζεται να δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις για την ενίσχυση της δύναμής του από τα κάτω στους χώρους δουλειάς. Τη λειτουργία των απεργιακών επιτροπών και των επιτροπών αγώνα που να ξηλώνουν βήμα βήμα τον έλεγχο των γραφειοκρατών και να τον κερδίζουν για τον εργαζόμενο κόσμο.

Σε αυτές τις μάχες έχουμε να προσθέσουμε ακόμη μία. Να προχωρήσουμε μπροστά την μεγάλη νίκη που πέτυχε το αντιφασιστικό κίνημα το προηγούμενο διάστημα, σπάζοντας την προκλητική ασυλία των νεοναζί. Να μετατρέψουμε τη σύλληψη των στελεχών της Χρυσής Αυγής σε ξήλωμα όλων των δολοφονικών τους μηχανισμών απο όλους τους χωρους δουλειάς. Να πετάξουμε τους ναζιστές εξω απο κάθε σχολείο, κάθε αμαξοστάσιο, δήμο και νοσοκομείο. Να πρωτοστατήσουμε μαζί με την ΚΕΕΡΦΑ στην συγκρότηση των αντιφασιστών και των αντιρατσιστών σε κάθε χώρο δουλειάς που θα επιβάλλει οτι θα γίνουν όλα αυτά τα βήματα.

Δίκτυα

Όλη αυτή την προσπάθεια την κάναμε μέσα απο τα δίκτυα των εργατικών εντύπων που συμμετέχουν στη ΣΕΑ. Οι δυνάμεις των "Financial Crimes" στα ΜΜΕ πάλεψαν για την υπεράσπιση της ΕΡΤ, για να απλωθεί και να περιφρουρηθεί η απεργία σε όλα τα ΜΜΕ στα μέσα του Ιούνη. Στα Νοσοκομεία ο δυνάμεις του "Νυστεριού" πρωτοστατούν στο Συντονιστικό των Νοσοκομείων και σε όλες τις μάχες που έχει δώσει για να μην κλείσουν τα νοσοκομεία. Στην εκπαίδευση οι εκπαιδευτικοί που συμμετέχουν "στην Τάξη μας" έδωσαν ασυμβίβαστα όλες τις μάχες και για τον προσανατολισμό και πρακτικά. Στους δήμους οι εργαζόμενοι της "Σκουπιδιάρας" προσπαθούν να σπάσουν την αδράνεια της συνδικαλιστικής ηγεσίας. Στους ξενοδοχουπάλληλους ξεκίνησε ένα νεο δίκτυο εργαζόμενων, "η Καμαριέρα". Στους χώρους του ιδιωτικού τομέα, απο την Ιντρακομ μέχρι το Βουγιουκλάκειο, οι δυνάμεις της ΣΕΑ προσπάθησαν να στηρίξουν κάθε μάχη. Αυτά τα δίκτυα είναι που λειτούργησαν για να οργανώσουν τη συμμετοχή στις απεργίες και τα συλλαλητήρια, τις καμπάνιες αλληλεγγύης σε όσους αγωνίζονται, την οικονομική στήριξη των απεργών.

Πιο πολλά και πιο δυνατά τέτοια δίκτυα θα σημάνουν περισσότερες δυνατότητες για τις μάχες που έχουμε μπροστά μας. Για να μην αφήσουμε την κυβέρνηση με τα νέα μνημόνιά της να διαλύσει ακόμη περισσότερο τις ζωές των εργαζόμενων. Για να μπορέσουμε να ανατρέψουμε απο τα κάτω την κυβέρνηση και την πολιτική της και να κάνουμε τα επόμενα βήματα. Τη διαγραφή του χρέους με απεμπλοκή από το ζουρλομανδύα της ευρωζώνης κι όλο το αντεργατικό οικοδόμημα της ΕΕ. Την κρατικοποίηση των τραπεζών και των μεγάλων επιχειρήσεων με εργατικό έλεγχο. Την απαγόρευση των απολύσεων και το πέρασμα των επιχειρήσεων που κλείνουν ή απολύουν στα χέρια των ίδιων των εργαζόμενων. Τη στήριξη της δημόσιας και κοινωνικής περιουσίας, του κοινωνικού κράτους και την προστασία του περιβάλλοντος. ■

Πολυτεχνείο, 24 Νοεμβρίου 1974.

Πολυτεχνείο και επαναστατική Αριστερά

Οι σελίδες που ακολουθούν είναι ένα αφιέρωμα στα 40 χρόνια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Στο πρώτο κείμενο, ο **Ιάσονας Χανδρινός** θυμίζει το ρόλο της επαναστατικής Αριστεράς.

Η «επίσημη» ιστορία της Εξέγερσης του Πολυτεχνείου και ο τρόπος με τον οποίο προβάλλεται στα ΜΜΕ, «γιορτάζεται» στον Τύπο και διδάσκεται στα σχολεία, είναι αυτή μιας πασιφιστικής φοιτητικής εκδήλωσης για την ελευθερία και τη δημοκρατία που πνίγηκε στο αίμα από τους στρατοκράτες της Χούντας. Η περιγραφή είναι όσο ελλειμματική και σχηματική χρειάζεται, ώστε να χρησιμεύει στον αστικό μύθο της Μεταπολίτευσης και όσο ουδέτερη και απολίτικη γίνεται, ώστε να ξεχνιέται μια αδιαμφισβήτητη αλήθεια, ίσως η μόνη αλήθεια κάτω από τον «μύθο»: τα γεγονότα του Πολυτεχνείου υπήρξαν δημιούργημα της επαναστατικής πτέρυγας του φοιτητικού κινήματος. Αν ο Νοέμβρης αποτελεί γενεσιουργό παράγοντα οποιασδήποτε ιδεολογικής έκφρασης, αυτή η ιδεολογική έκφραση είναι η επαναστατική Αριστερά.

Η μάχη του Νοέμβρη του 1973 αποφασίζεται και εξαπολύεται από ένα ισχυρό φοιτητικό κίνημα το οποίο δεν

αντιπαρατίθεται στη Χούντα γενικά κι αόριστα. Στην τελευταία περίοδο της Δικτατορίας, ο φοιτητικός συνδικαλισμός ο οποίος έχει ριζοσπαστικοποιηθεί, ανήκει σχεδόν αποκλειστικά, στο χώρο της κομμουνιστικής Αριστεράς. Η ιδεολογική ένταξη αντλεί από μαρξιστικές, λενινιστικές, μαοϊκές και τροτσκιστικές παραδόσεις. Ο πυρήνας του κινήματος βρισκόταν υπό την καθοδήγηση ή επιρροή των δύο παράνομων οργανώσεων της εποχής: ΚΝΕ / Αντι-ΕΦΕΕ του ΚΚΕ και Ρήγας Φεραίος του ΚΚΕ Εσωτερικού. Μικρότερες οργανωτικά αλλά εξίσου ισχυρές ιδεολογικά ήταν και οι νέες οργανώσεις και τα νέα κινήματα της επαναστατικής Αριστεράς, όλα συγκροτημένα την περίοδο της Δικτατορίας: Επαναστατικό Κομμουνιστικό Κίνημα Ελλάδας (ΕΚΚΕ) / Αντιιμπεριαλιστική Αγωνιστική Σπουδαστική Παράταξη Ελλάδας (ΑΑΣΠΕ), Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (ΟΣΕ), Σοσιαλιστική Επαναστατική Πάλη (ΣΕΠ), «Μαχητής», «Μπολσεβίκοι» και οι τροτσκιστικές οργανώσεις Κομμουνιστικό Διεθνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΔΚΕ), Εργατική Διεθνιστική Ένωση (ΕΔΕ) και άλλες.

Αυτή η ιδεολογική σύνθεση παραπέμπει σε μια αδιαμφισβήτητη αλήθεια η οποία σπάνια γίνεται παραδεκτή και ακόμα πιο σπάνια εκφράζεται: στην πρώτη περίοδο της Δικτατορίας, ομάδες και πρόσωπα από τον χώρο του κέντρου και της κεντροαριστεράς συμμετείχαν στον αγώνα εναντίον μιας στρατιωτικής «τυραννίας» που ανέτρεψε τη Δημοκρατία. Οι ιδεολογικοί προσανατολισμοί και η μορφή της αντιδικτατορικής πάλης άλλαξαν ριζικά, από τη στιγμή που το καθεστώς άρχιζε να σταθεροποιείται και να ασκεί πραγματική εξουσία στην οικονομική ζωή της χώρας. Από τα τέλη του 1969 άρχισε να γίνεται εμφανής η αρμονική συνεργασία της Χούντας με το μεγάλο κεφάλαιο και τους εφοπλιστές (Ωνάσης, Νιάρχος, Ανδρεάδης). Η ανοιχτή υποστήριξη του καθεστώτος από τις ΗΠΑ, μαζί με την παραχώρηση επενδυτικού δικαιώματος σε μεγάλες αμερικανικές εταιρείες (Τομ Πάππας, Litton), προκάλεσε τον συμβιβασμό μεγάλου μέρους του αστικού κόσμου με το φασιστικό καθεστώς και τελικά την αστική νομιμοποίηση του τελευταίου.

Η γραμμή των μαζικών, εργατικών αγώνων

Με αυτά τα δεδομένα, δεν νοούταν αντιδικτατορική πάλη χωρίς εργατικούς και συνδικαλιστικούς αγώνες και χωρίς αντι-ιμπεριαλιστικό προσανατολισμό. Οι επαναστατικές δυνάμεις μέσα στο φοιτητικό κίνημα είχαν ακλόνητη πίστη στην ανάγκη συλλογικής μαζικής δράσης των εργατών και καλλιεργούσαν μια συνθηματολογία που έστρεφε την προσοχή στους χώρους δουλειάς, τις ανάγκες της εργατικής τάξης, το ωράριο, τις περικοπές και τις απολύσεις. Ήδη από το χειμώνα του 1970-71, στο άρθρο της Μαρίας Χατζή (ψευδώνυμο της Μαρίας Στύλλου), «Στρατιωτική Δικτατορία, μια ακόμα μορφή του αστικού κράτους» στο περιοδικό Επανάσταση, αναπτύσσονταν για πρώτη φορά οι σωστές εκτιμήσεις της κατάστασης στην Ελλάδα και χαρασσόταν η νέα στρατηγική: *«Κανένας αγώνας για το γκρέμισμα της στρατιωτικής δικτατορίας δεν μπορεί να πετύχει, εκτός αν συγχρόνως είναι και κοινωνικός αγώνας εναντίον του αστικού κράτους, δηλαδή αγώνας για την οικοδόμηση θεσμών που θα στηρίζονται στις σοσιαλιστικές σχέσεις παραγωγής»*. Ο πρωτοπόρος αυτός αντικαπιταλισμός, που από τη Μεταπολίτευση και ύστερα, θα τροφοδοτήσει ένα ολόκληρο ρεύμα, ήταν εξαιρετικά ριζοσπαστικός για εκείνα τα χρόνια και έπαιξε καίριο ρόλο στις διαδικασίες συγκρότησης ενός μαζικού φοιτητικού κινήματος, το οποίο όμνυε στη σοσιαλιστική προοπτική και αναζητούσε συνεχώς τρόπους κινητοποίησης εργατικών και λαϊκών στρωμάτων.

Τα διλήμματα, η πάλη γραμμών και οι προβοκάτορες

Ο πραγματικός χαρακτήρας της Εξέγερσης ήταν ταυτόσημος με τις εκτιμήσεις των δυναμικότερων στοιχείων του φοιτητικού κινήματος. Η απόφαση της κατάληψης ανήκε σε εκείνες τις δυνάμεις, που μέσα στον φοιτητικό συνδικαλισμό απέρριπταν οποιαδήποτε μορφή συμβιβασμού και πίεζαν για άμεση μετατροπή των φοιτητικών κινητοποιήσεων σε ανοιχτές και δυναμικές αντιχουντικές ενέργειες. Μόνο τυχαίο δεν είναι που η μικροϊστορία της Εξέγερσης και η διασταύρωση όλων των διαθέσιμων προφορικών και γραπτών μαρτυριών, αποδίδουν την πατρότητα των δυναμικών ενεργειών της Εξέγερσης στις δυνάμεις της επαναστατικής Αριστεράς ή, για να το πούμε με τα λόγια μελών της ΚΝΕ και του Ρήγα Φεραίου, ήταν μια, εν πολλοίς, «αριστερίστικη» υπόθεση.

Η πολυσυζητημένη «ενότητα» των δυνάμεων της Αριστεράς που συνήθως αποδίδεται σε μια αυτονόητη συναίνεση μπροστά στον κοινό στόχο ανατροπής της Δικτατορίας, είναι μια περίπου μεταφυσική ερμηνεία των γεγονότων. Στις γενικές συνελεύσεις σχολών, στους κόλπους της Συντονιστικής Επιτροπής, στην εργατική συνέλευση και στις ατέλειωτες ζυμώσεις στο χώρο της κατάληψης, εξελισσόταν από την πρώτη έως την τελευταία στιγμή μια ανελέητη πάλη γραμμών, στην οποία επικράτησε και επιβλήθηκε με αδιαμφισβήτητο τρόπο η αντικαπιταλιστική και αντι-ιμπεριαλιστική γραμμή που εξέφραζαν κυρίως η ΟΣΕ και η ΑΑΣΠΕ. Στην πραγματικότητα, οι δυνάμεις της «επίσημης» Αριστεράς (ΚΝΕ και Ρήγας Φεραίος) που ήταν αντίθετες με την κατάληψη, αναγκάστηκαν τελικά να συμμετάσχουν, με τα ίδια συνθήματα που αρχικά απέρριπταν. Σε μια εποχή που τα φοιτητικά συνθήματα ήταν το δεδομένο, αναζητούταν το στοιχείο πυροδότησης που θα προέκτεινε τον χαρακτήρα της Εξέγερσης.

Τα συνθήματα «Έξω το ΝΑΤΟ», «Έξω οι Αμερικάνοι», «Λαϊκή Εξουσία», «Γενική Απεργία» τα οποία, υποτίθεται, ήταν πολύ ριζοσπαστικά και δεν εξέφραζαν το γενικότερο πνεύμα, έγιναν σιωπηρά αποδεκτά από όλες τις οργανώσεις, καθώς αποδείχτηκε στην πράξη πως εξέφραζαν τις ευρύτερες μάζες που συνέρεαν στο Πολυτεχνείο και στις οποίες βρίσκονταν εργάτες, μαθητές, δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι. Αυτά τα συνθήματα κωδικοποιούσαν τη μετάβαση από την φοιτητική κινητοποίηση στην λαϊκή εξέγερση. Ακόμα και στον καταμερισμό των κεντρικών σημείων του Πολυτεχνείου, ανάμεσα στα μέλη της Συντονιστικής την Παρασκευή, η κεντρική πύλη της Πατησίων δόθηκε στους «αριστεριστές» της Ιατρικής με αποτέλεσμα το «Έξω το ΝΑΤΟ» και «Έξω οι Αμερικάνοι» που είχαν γραφτεί από την πρώτη μέρα στις μπροστινές κολώνες και το μεγάλο πανώ «Λαϊκή Εξουσία» (όπως φαίνονται από φωτογραφίες), να μείνουν ως «βιτρίνα» στην Πατησίων μέχρι το τέλος. Και φυσικά, το σημαντικότερο, ήταν η απόρριψη της «συμβιβαστικής» γραμμής συνεργασίας με τις αστικές πολιτικές δυνάμεις, μετά από θυελλώδη ψηφοφορία στη Συντονιστική, όπου πρωτοστάτησαν ξανά τα μέλη της ΟΣΕ, κυρίως στην Φυσικομαθηματική και την Ιατρική.

Το δεύτερο στοιχείο που συστηματικά αγνοείται στην ιστορία της Εξέγερσης είναι η σύγκρουση καθ' εαυτή. Το μεγαλειώδες στην περίπτωση του Πολυτεχνείου είναι πως την ωρίμανση των συν-

Πολυτεχνείο, 1973.

θηκών δεν αντιλήφθηκαν μόνο οι οργανωμένες δυνάμεις του φοιτητικού κινήματος, αλλά και ο λαϊκός παράγοντας ο οποίος αποδείχτηκε πανέτοιμος να πλαισιώσει την κατάληψη του Πολυτεχνείου. Από το μεσημέρι της Παρασκευής, 16 Νοέμβρη και το πρωί του Σαββάτου 17 Νοέμβρη, μια λαϊκή μάζα που παρέμενε αόρατη στις συνθήκες τρομοκρατίας και καταστολής, βγήκε δυναμικά στην επιφάνεια και αντιμετώπισε τις δυνάμεις της αστυνομίας και του στρατού, με πολύωρες οδομαχίες, στήσιμο οδοφραγμάτων και πετροπόλεμο, σε όλη την έκταση του κέντρου της Αθήνας αλλά και στις συνοικίες. ΄Εξω από τα κάγκελα, χιλιάδες άνθρωποι διαφόρων κοινωνικών τάξεων, κατά κύριο λόγο εργάτες, μαθητές και φοιτητές, δέχτηκαν τις σφαίρες των δολοφόνων της Χούντας, στην προσπάθειά τους να ανατρέψουν με τα ίδια τους τα χέρια το καθεστώς.

Οι 24 νεκροί και οι περίπου 120 τραυματίες από σφαίρες (στο σύνολο οι τραυματίες ξεπέρασαν τους 1.000) που έχουν καταγραφεί, δίνουν μια τάξη μεγέθους μιας κινηματικά μοναδικής στιγμής, που ξεπέρασε κάθε προσδοκία της οργανωμένης πρωτοπορίας, συμπεριλαβανομένων ακόμα και των πιο πρωτοποριακών ομάδων της επαναστατικής Αριστεράς. Το ανώνυμο πλήθος που πήρε στους ώμους του, την υπόθεση του Πολυτεχνείου παραμένει εκτός ιστορικής καταγραφής αλλά και πολιτικής αξιολόγησης, στο όνομα μιας πολιτικής ορθότητας που δυναστεύει τις πολιτικές μας αναλύσεις. Αποτέλεσμα αυτής της αυτολογοκρισίας να πούμε τη σύγκρουση με το όνομά της είναι αφενός να επιβιώνει ακόμα μια παλιάς κοπής «προβοκατορολογία» και αφετέρου να επιτρέπεται ακόμα, 40 χρόνια μετά, σε διάφορα ακροδεξιά σκουπίδια να ασελγούν στην θυσία των νεκρών αγωνιστών του Νοέμβρη και να μιλούν για «ανύπαρκτους νεκρούς»

ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-Πολυτεχνείο

Στην πρώτη επέτειο του Πολυτεχνείου το 1974, στην Εξέγερση αποδίδονται – δικαιολογημένα – διαστάσεις μυθικές. Στην απόφαση της Επιτροπής Εορτασμού διαβάζουμε πως η 17 Νοέμβρη θα καθιερωθεί για πάντα «*σα μέρα αφιερωμένη στον αγώνα του λαού και της νεολαίας μας ενάντια στο φασισμό, την αμερικανοκρατία και τον ιμπεριαλισμό*». Τις διαμάχες που μαίνονταν ένα χρόνο πριν γύρω από το «τι να κάνουμε» διαδέχτηκαν οι διαφωνίες για το «τι κάνουμε από εδώ και πέρα;». Στις θυελλώδεις συζητήσεις γύρω από τον προσφορότερο τρόπο εορτασμού, ήταν και πάλι η επαναστατική Αριστερά που αμφισβήτησε έντονα τη συμβιβαστική θέση της επίσημης Αριστεράς (ΚΚΕ και ΚΚΕ Εσωτερικού) για μεταφορά του εορτασμού μια βδομάδα μετά την 17η Νοέμβρη, ώστε να μη συμπέσει με τις εκλογές της κυβέρνησης Καραμανλή ανήμερα.

Για την επαναστατική Αριστερά, ο Νοέμβρης έπρεπε να παραμείνει αναλλοίωτος στις νέες συνθήκες και αυτό μπορούσε να επιτευχθεί μόνο διατηρώντας το καθαρό και μακριά από τα αστικά πολιτικά παιχνίδια που έδωσαν στο Πολυτεχνείο τη θέση που του δίνουν και τώρα: μουσειακή εκδήλωση και πένθιμο μάθημα «δημοκρατίας». Η σύγκρουση για το «πριν» ή το «μετά» που μαινόταν για βδομάδες, ήταν ουσιαστικά η αντιπαράθεση ανάμεσα στις δυνάμεις που διατηρούσαν το πολιτικό νόημα της Εξέγερσης και εκείνες που το υποβάθμιζαν στα ασφυκτικά πλαίσια μιας δημοκρατικής πολιτικής ορθότητας. Με προκήρυξή του στις 14 Νοεμβρίου, το ΕΚΚΕ επιτέθηκε έντονα στην «*ξεδιάντροπη καπηλεία της πρώτης επετείου της μεγάλης Λαϊκής Εξέγερσης του Νοέμβρη*» για την οποία θεωρεί υπεύθυνες τις «*δυνάμεις των δύο ψευτοΚΚΕ, οι ίδιες που προσπάθησαν ένα χρόνο πριν, στην αρχή ν' αποτρέψουν την κατάληψη του Πολυτεχνείου και στη συνέχεια να διαστρεβλώσουν τον χαρακτήρα της Λαικής Εξέγερσης χτυπώντας το σύνθημα ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ*». Άλλες τάσεις διαπίστωναν την «τραγική ειρωνεία» του Νοέμβρη· «*οι δυνάμεις που τον θέλησαν και πάλαιψαν γι αυτόν δεν πέτυχαν παρά μέρος από τους στόχους τους. Οι δυνάμεις που δεν τον θέλησαν και τον πολέμησαν, απολαμβάνουν σήμερα τους κοινοβουλευτικούς καρπούς του ξεσηκώματος. Πολλές φορές ακόμα και οι ρεφορμιστικοί σκοποί πραγματοποιούνται μ' επαναστατικά μέσα!*» (ΣΕΠ, *Το χρονικό της Εργατικής Συνέλευσης του Πολυτεχνείου*, 1974).

Το αποτέλεσμα ήταν οι δύο γνωστοί εορτασμοί του 1974. Στις 15 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε η πορεία από το Πολυτεχνείο στο σκοπευτήριο της Καισαριανής για να τιμηθεί η «λαϊκή εξέγερση του Νοέμβρη». Εκεί γεννήθηκε και το εμβληματικό σύνθημα «ΕΑΜ-ΕΛΑΣ-Πολυτεχνείο» που αποτέλεσε την πρώτη πολιτική συμβολοποίηση της εξέγερσης. ΄Ηταν και παραμένει το σύνθημα που κωδικοποιεί την κληρονομιά της επαναστατικής Αριστεράς από την Κατοχή μέχρι σήμερα και τοποθετεί τον Νοέμβρη στο πραγματικό του πλαίσιο: «*Δεν υπάρχει δρόμος κοινοβουλευτικός / Ο δρόμος του Νοέμβρη επαναστατικός*».

Η εξέγερση

Πολυτεχνείο 1973: η πύλη της Πατησίων.

Ο **Λέανδρος Μπόλαρης** συνεχίζει το αφιέρωμα, παρουσιάζοντας το κίνημα που ξεπήδησε τις μέρες του Πολυτεχνείου.

Η εξέγερση του Νοέμβρη ήταν αυθόρμητη – στην κατάληψη του Πολυτεχνείου στις 14 Νοέμβρη οδήγησε η πρωτοβουλία της στιγμής φοιτητών της επαναστατικής αριστεράς σε σχολές που βρίσκονταν σε συνέλευση. Όμως, όπως έλεγε κι ο Λένιν, καθαρό αυθόρμητο δεν υπάρχει. Η κατάληψη που έγινε το κέντρο της εξέγερσης ήταν κατασταλαγμα των εμπειριών του μαχητικού φοιτητικού κινήματος που είχε αναπτυχθεί τα δυο προηγούμενα χρόνια. Χρειάστηκαν πολύ συνειδητές πολιτικές μάχες μέσα στο Πολυτεχνείο για να κρατηθεί η κατάληψη κι οι πλευρές που συγκρούστηκαν οργανωτικά και πολιτικά σε αυτές δεν έπεσαν από τον ουρανό στην Αθήνα εκείνου του Νοέμβρη. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της εξέγερσης ήταν η ενεργητική και μαζική συμμετοχή των «απ' έξω»: της νεολαίας πέρα από τους φοιτητές, των εργατών. Κι αυτό το χαρακτηριστικό ήταν προϊόν ευρύτερων διεργασιών και εξηγεί τη δυναμική του εργατικού κινήματος στη μεταπολίτευση.

Το φοιτητικό κίνημα

Τον Απρίλη του 1972 οι περίπου 1.700 σπουδαστές της σχολής υπομηχανικών κατέβηκαν σε αποχή ενάντια σε ένα νόμο της χούντας που υπονόμευε τα επαγγελματικά τους δικαιώματα. Μερικές δεκάδες από αυτούς κατάφεραν να πραγματοποιήσουν συγκέντρωση στα Προπύλαια πριν τη διαλύσει η αστυνομία με ξύλο και συλλήψεις. Ήταν η πρώτη, σχετικά μαζική, κινητοποίηση που ήρθε σε σύγκρουση με τη χούντα – σημάδι ότι το μαζικό κίνημα θα έχει από 'δω και πέρα το λόγο.

Το φοιτητικό κίνημα έπαιξε το ρόλο του πυροκροτητή της εξέγερσης. Αυτός ο ρόλος είχε να κάνει με βαθύτερες κοινωνικές διεργασίες. Ο φοιτητικός πληθυσμός είχε αυξηθεί θεαματικά από τις αρχές της δεκαετίας του '60. Το 1972 στα ΑΕΙ υπήρχαν περίπου 71.000 φοιτητές. Οι πόρτες των Πανεπιστημίων άνοιγαν για τα παιδιά των «πληβείων» μιας και οι ανάγκες του ελληνικού καπιταλισμού που αναπτυσσόταν απαιτούσαν ένα εργατικό δυναμικό με μεγαλύτερο μορφωτικό επίπεδο. Οι νεολαίστικοι αγώνες στις αρχές της δεκαετίας του '60 (το κίνημα του 15%) είχαν κατακτήσει ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν θα είναι μόνο δημόσια αλλά και δωρεάν.

Η χούντα είχε προσπαθήσει να επιβάλλει την πειθαρχία του στρατώνα στο πανεπιστήμιο, για να σβήσει τις μαχητικές, ριζοσπαστικές παραδόσεις του κινήματος των προηγούμενων χρόνων. Σύμφωνα με τα διατάγματά της ακόμα και μια εκδρομή χρειαζόταν την έγκριση του πρύτανη. Ένα από τα μέτρα που είχε επιβάλει η χούντα ήταν η ποινή της διακοπής της αναβολής από τη στρατιωτική θητεία για τους φοιτητές «λόγω μη επιδεικνυόμενης εθνικής διαγωγής».

Τα πανεπιστήμια είναι χώροι που κατεξοχήν παράγονται και αναπαράγονται ιδέες – της άρχουσας τάξης. Είναι επίσης κι ο χώρος όπου χιλιάδες νέοι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν με σχετική άνεση το κατά πόσο αυτές οι ιδέες βγάζουν νόημα σε σύγκριση με την κοινωνική πραγματικό-

τητα. Η πειθαρχία της δουλειάς στο εργοστάσιο και στο γραφείο αφήνει λιγότερα τέτοια περιθώρια στους εργάτες. Το αποτέλεσμα είναι ότι η αμφισβήτηση του τρόπου που λειτουργεί σε κάθε δοσμένη στιγμή η κοινωνία είναι πιο εύκολο να ανάψει στο πανεπιστήμιο αλλά αυτή η σπίθα για να θεριέψει πρέπει να φτάσει εκεί που παράγονται τα κέρδη των καπιταλιστών. Ή όπως έλεγε ένα σύνθημα του Μάη του '68 ο αγώνας πρέπει να περάσει «από τα αδύνατα χέρια των φοιτητών στα δυνατά χέρια των εργατών».

Τα μηνύματα του Γαλλικού Μάη και του κύματος των εξεγέρσεων και των αγώνων της περιόδου, οι ιδεολογικές αναζητήσεις και τα πολιτικά ζητήματα που τις πυροδοτούσαν έφταναν και εδώ και «ζυμώνονταν» μέσα κι έξω από τις σχολές – σε παρέες, φοιτητικά στέκια. Αυτές οι διεργασίες είχαν και οργανωτικά αποκρυσταλλώματα.

Από τα τέλη του '71-αρχές '72, στα Πανεπιστήμια υπήρχε κινητικότητα, όταν η Χούντα άρχισε να δίνει αόριστες υποσχέσεις για την εκλογή νέων ΔΣ στους συλλόγους (με διαδικασίες που θα έλεγχε η ίδια). Σε σχολές όπως η Πάντειος, το Πολυτεχνείο, η Ιατρική, η Νομική, έχουν συγκροτηθεί Φοιτητικές Επιτροπές Αγώνα που οργανώνουν τη μάχη ενάντια στους διορισμένους της χούντας και τους ελιγμούς τους. Αυτές οι επιτροπές γίνονται το φυτώριο των ομάδων της επαναστατικής αριστεράς που θα πρωταγωνιστήσουν στην εξέγερση.

Στις 21 Φλεβάρη οι φοιτητές της Νομικής μαζί με φοιτητές της Φυσικομαθηματικής κατέλαβαν τη Νομική. Ένα κατειλημμένο κτίριο στο κέντρο της Αθήνας, με πάνω από τέσσερις χιλιάδες φοιτητές να φωνάζουν συνθήματα ενάντια στη δικτατορία και να απευθύνονται στον κόσμο προκάλεσε τρόμο στη Χούντα.

Εργάτες

Υπήρχαν και άλλες δονήσεις που προειδοποιούσαν για τον σεισμό που πλησίαζε. Μια σειρά εργατικές κινητοποιήσεις και απεργίες, με οικονομικά αιτήματα, που για τη χούντα όμως αποτελούν πολιτική πρόκληση.

Η χούντα είχε καταργήσει με νόμο από το 1969 το δικαίωμα της ΓΣΕΕ (παρόλο που την έλεγχαν διορισμένοι εργατοπατέρες τσιράκια της) να υπογράφει Εθνική Συλλογική Σύμβαση. Τα κατώτερα μεροκάματα και μισθούς τα αποφάσιζαν οι «υπουργοί» και ο «πρωθυπουργός» της. Τις εργατικές κινητοποιήσεις τις πυροδοτούσε η αύξηση του κόστους ζωής – ο πληθωρισμός έπαιρνε την ανηφόρα ενώ τα μεροκάματα άσθμαιναν πίσω – και μια σειρά επιθέσεις που έβαζε μπροστά η χούντα για λογαριασμό της άρχουσας τάξης. Η χούντα αναγκάστηκε τρεις φορές μέσα στο '73 να αναπροσαρμόσει τα κατώτερα μεροκάματα – σημάδι του πανικού της για την εργατική δυσαρέσκεια.

Τον Αύγουστο του 1973 κατεβαίνουν σε απεργία οι οδηγοί των τρόλεϊ. Ένας μαχητικός εργάτης εξηγούσε αργότερα το υπόβαθρο της κινητοποίησης:

«Την εποχή εκείνη η χούντα είχε απολύσει πολλούς παλιούς τραμβαγέρηδες που είχαν παλιότερα εκδηλωθεί σαν αριστεροί ή δημοκράτες, με βάση το 'Ψήφισμά' της για εκκαθάριση των δημοσίων υπηρεσιών, των οργανισμών και επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας. Θεωρούσε, λοιπόν η χούντα ότι με την εκκαθάριση αυτή και τις προσλήψεις νέων με 'υγιή φρονήματα' θα έβρισκε την ησυχία της.

Όμως, αυτό το 'ξεκαινούργιωμα' στην πραγματικότητα βοήθησε να γίνει η απεργία στα τρόλεϊ. Οι νέοι έβλεπαν πως δεν είχαν συμφέρον να δεχτούν για το υπόλοιπο της μακράς ακόμα καριέρας τους να εργάζονται μέσα σε συνθήκες καταπίεσης, παραβίασης των νόμων, με μικρούς μισθούς κλπ.

Είχαν κάθε διάθεση να αγωνιστούν. Και πράγματι το έκαναν. Πάλεψαν για ό,τι αντικειμενικά οι ίδιες οι συνθήκες δουλειάς τους υπαγόρευσαν, μόλις συνειδητοποίησαν ορισμένα πράγματα και μπόρεσαν να οργανωθούν καλύτερα».[1]

Αυτό το τελευταίο έχει σημασία: οι «νέοι» στον ΗΛΠΑΠ χρειάστηκε πρώτα να προχωρήσουν στην ίδρυση ενός νέου σωματείου κόντρα στο εργοδοτικό, και μετά να δώσουν μάχη να πάρουν στα χέρια τους το «παλιό» σωματείο. Ήταν μια διαδικασία που κράτησε μήνες με συνεχείς πιέσεις από το υπουργείο και την εργοδοσία (σε κάποια φάση απαγόρευσε το μοίρασμα ανακοινώσεων και τη συλλογή συνδρομών του σωματείου στα αμαξοστάσια).

Όταν έγινε τελικά η απεργία στις 27 Αυγούστου μόλις τα 17 από τα 150 τρόλεϊ κυκλοφόρησαν με απεργοσπάστες «στελέχη» της εταιρείας.[2] Οι εργάτες κέρδισαν τη συλλογική σύμβαση που διεκδικούσαν.

Η ορμητική ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού στις δεκαετίες του '60 και των αρχών του '70 είχε δημιουργήσει μια νέα εργατική τάξη – στην οικοδομή, τις μεταφορές, τις επιχειρήσεις «κοινής ωφέλειας». Οι μεγάλες βιομηχανικές μονάδες[3] ήταν μια σπανιότητα στα τέλη της δεκαετίας του '50, το 1973 απασχολούνταν σε αυτά περίπου 45.000 εργάτες-τριες. Αυτά τα νέα τμήματα θα βρεθούν μπροστά στην έκρηξη της μεταπολίτευσης. Το Πολυτεχνείο ήταν σημείο αναφοράς για όλον αυτόν τον κόσμο.

Οι οικοδόμοι είχαν ανοίξει την προηγούμενη φάση των αγώνων της δεκαετίας του '60 όταν τον Δεκέμβρη του 1960 είχαν ξηλώσει τα πλακάκια από το κέντρο της Αθήνας και είχαν συγκρουστεί με την αστυνομία. Στα Ιουλιανά βρέθηκαν πάλι στην πρώτη γραμμή των συγκρούσεων. Οι οικοδόμοι δεν είχαν μόνιμους χώρους δουλειάς όπου απασχολούνταν σε μεγάλους αριθμούς. Με έναν τρόπο, αυτή τη συλλογικότητα την

αναπλήρωνε η «πιάτσα» ιδιαίτερα γύρω από την Ομόνοια. Μια μελέτη αναφέρει: *«δεκάδες χιλιάδες οικοδομικοί εργάτες πέρασαν από κει, γνώρισαν, συζήτησαν, συνειδητοποίησαν τα προβλήματά τους και πάλεψαν ενωμένοι ενάντια στην εργοδοσία, την αστυνομία και το χαφιέ».* Η ίδια μελέτη διαπιστώνει: *«Μέσα απ' όλη την σειρά 10 χρόνων αγώνων, σιγά-σιγά ξεχώρισαν εκείνοι οι πρωτοπόροι εργάτες που την αυθόρμητη άρνηση του ρεφορμισμού της μάζας των οικοδόμων, την μετέβαλαν σε συνειδητή πολιτική αντιπαράθεση. Σ' όλες τις επαναστατικές ομάδες και οργανώσεις, μετά το 1967, οι εργάτες αντιπροσωπεύονται σχεδόν αποκλειστικά από οικοδόμους».*[4]

Δεν είναι τυχαίο ότι στην εργατική συνέλευση που θα πραγματοποιηθεί στο κατειλημμένο Πολυτεχνείο πρωταγωνίστησαν οικοδόμοι από το χώρο της επαναστατικής αριστεράς.

«Φιλελευθεροποίηση»

Οι αγώνες του φοιτητικού κινήματος, όπως η κατάληψη της Νομικής τον Φλεβάρη του '73, έδιναν το «σήμα» ότι η χούντα δεν ήταν πανίσχυρη, ότι οι μαζικοί αγώνες μπορούν να την αμφισβητήσουν: αυτό το συμπέρασμα έβγαζαν για παράδειγμα ολόκληρα τμήματα των εργατών που άρχισαν να κινούνται.

Ο «γύψος» που προσπάθησε να βάλει η χούντα είχε αρχίσει να ραγίζει. Η προοπτική ότι αυτό το ράγισμα θα μετατρεπόταν σε έκρηξη, πιάνοντας το νήμα από κει που το κίνημα είχε σταματήσει το 1965, έβαζε πίεση στη χούντα να «φιλελευθεροποιηθεί» ετοιμάζοντας την «ομαλή» μετάβαση σε ένα καθεστώς κοινοβουλευτικό αλλά αυταρχικό και με τους χουντικούς στον έλεγχο. Σ' αυτούς τους ελιγμούς ανταποκρίνονταν με διάφορους τρόπους τα κομμάτια των αστών πολιτικών – οι «γεφυροποιοί», όπως ο μακαρίτης ο Ε. Αβέρωφ (πρόεδρος της ΝΔ από το 1981 μέχρι το '86), έπιαναν δουλειά. Τους διακατείχε ο ίδιος φόβος για το κίνημα.

Όπως επεσήμαινε η Μαμή, η εφημερίδα της ΟΣΕ, σε ένα κείμενό της τον Απρίλη του 1973:

«Το κίνημα έδειξε το δυναμισμό του, με την πρώτη του κιόλας εμφάνιση επέβαλε νέους ρυθμούς στις πολιτικές εξελίξεις. Αυτό δεν σημαίνει ότι έβαλε τέρμα στις μανούβρες των αστών για ομαλοποίηση. Σημαίνει όμως ότι έδειξε στην πράξη το πόσο ευάλωτα είναι τα σχέδια των καπιταλιστών...

Η χούντα από την πλευρά της οχυρώνεται, αποκλείει την επιστροφή στην 'ομαλότητα' μέσα στο 1973 και '74 (λόγος Παπαδόπουλου στις 3/3/73)...

Οι αντιπολιτευόμενοι αστοί μετακινήθηκαν ομαδόν προς τα δεξιά και συσπειρώθηκαν γύρω από τη 'λύση Καραμανλή'. Ο επίδοξος αυτός αντικαταστάτης του Παπαδόπουλου συνεχίζοντας την πάγια τακτική του να προβάλλεται σαν το τελευταίο καταφύγιο του νόμου και της τάξης σε κάθε παραπάτημα της χούντας, ζητάει ξανά να αναλάβει αυτός επικεφαλής μιας 'δυνατής και έμπειρης' κυβέρνησης με έκτακτες εξουσίες... ΕΡΕ, ΕΚ, και πλήθος παράγοντες δεν ζητούν πια 'άρση του στρατιωτικού νόμου και ελεύθερες εκλογές' αλλά 'ισχυρή κυβέρνηση με έκτακτες εξουσίες'».

Τον Ιούνη του 1973 η χούντα προσπάθησε να λύσει το γόρδιο δεσμό των αδιεξόδων της με την «αβασίλευτο» δημοκρατία, την οργάνωση ενός ψευτο-δημοψηφίσματος για να την επικυρώσει – και λίγο μετά όρκισε «πρωθυπουργό» ένα παλιό αστό πολιτικό, τον Σπ. Μαρκεζίνη.

Σ' αυτήν την κατάσταση άρχισαν να πολλαπλασιάζονται τα προμηνύματα για την έκρηξη που ερχόταν: οι σποραδικές απεργίες, η κλιμάκωση των μαχών στα πανεπιστήμια. Στις 4 Νοέμβρη το μνημόσυνο του Γ. Παπανδρέου μετατρέπεται σε αντιχουντική διαδήλωση και οι συγκρούσεις απλώνονται στο κέντρο της Αθήνας. Είναι η πρώτη φορά που οι διαδηλωτές παίρνουν στο κυνήγι την αστυνομία.

Το σταυροδρόμι της εξέγερσης

Η κατάληψη του Πολυτεχνείου ξεκίνησε όταν κατέφτασαν εκεί οι φοιτητές από τις συνελεύσεις που γίνονταν στη Νομική μετά από πληροφορίες ότι η αστυνομία χτυπάει τους συναδέλφους τους στο Πολυτεχνείο. Την επόμενη μέρα χιλιάδες εργάτες και νεολαία από τις γειτονιές, από τα κοντινά φροντιστήρια, συνέρρευσαν μέσα και γύρω από το Πολυτεχνείο, σε μια μόνιμη αντιχουντική διαδήλωση διώχνοντας την αστυνομία.

Η εργατική συνέλευση που πραγματοποιείται μέσα στο Πολυτεχνείο διακη-

ρύσσει ότι: *«Είναι αγώνας για το πέρασμα της εξουσίας στον εργαζόμενο λαό και όχι στους δημαγωγούς που επί δεκάδες χρόνια τον καπηλεύονται με τα απατηλά περί 'δημοκρατίας' συνθήματά τους»*. Η συνέλευση πρότεινε τη συνέχιση της κατάληψης και τη δημιουργία μικτών επιτροπών φοιτητών-εργατών για να *«μεταφέρουν το μήνυμα του αγώνα»* και *«να προπαγανδίζουν το σύνθημα της δημιουργίας επιτροπών στους τόπους δουλειάς, με σκοπό τη δημιουργία προϋποθέσεων για το κατέβασμα των εργαζόμενων σε οικονομική και πολιτική απεργία»*.

Μια κατάληψη που είχε ξεκινήσει ως φοιτητική διαμαρτυρία μετατρεπόταν σε μια μαζική εξέγερση για την ανατροπή της χούντας. Το μαζικό κίνημα είχε πάρει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Ακριβώς αυτό που δεν ήθελαν δηλαδή οι «από πάνω» όποια σενάρια και να στήριζαν. Ούτε ο Καραμανλής ούτε οι κεντρώοι πολιτικοί βρήκαν να πουν μια λέξη συμπαράστασης στην εξέγερση.

Το ΚΚΕ και το ΚΚΕ εσωτερικού κράτησαν εχθρική στάση στην κατάληψη. Οι ηγεσίες τους προσπάθησαν να οργανώσουν την «απαγκίστρωση» ή «συντεταγμένη αποχώρηση»[5] από το Πολυτεχνείο την Τετάρτη που απέτυχε (δεν έπεισε τα ίδια τα στελέχη τους). Δεν ήταν ζήτημα μιας λάθους εκτίμησης της στιγμής. Ήταν πολιτικός προσανατολισμός: την Παρασκευή 16 Νοέμβρη πρότειναν στην εκλεγμένη Συντονιστική Επιτροπή διακήρυξη που καλούσε *«όλα τα αντιδικτατορικά κόμματα και οργανώσεις να συμφωνήσουν σε ένα κοινό πρόγραμμα που θα αποκαταστήσει τη λαϊκή κυριαρχία και την εθνική ανεξαρτησία»*. Στην ουσία επρόκειτο για ένα κάλεσμα ενότητας με τους αστούς πολιτικούς που εκείνη ακριβώς την περίοδο αναζητούσαν τον τρόπο προσαρμογής στα σενάρια της χούντας για «ομαλή μετάβαση».

Αντίστοιχα ήταν και τα συμπεράσματα που έβγαλαν αυτές οι δυνάμεις μετά το αιματοβαμμένο ματοκύλισμα της εξέγερσης και την ανατροπή του Παπαδόπουλου από τον Ιωαννίδη. Για παράδειγμα η εφημερίδα της αντι-ΕΦΕΕ, η Πανσπουδαστική Νο 8 με το περίφημο άρθρο που κατάγγελνε την κατάληψη σαν έργο *«350 προβοκατόρων του Ρουφογάλη της ΚΥΠ»* δήλωνε ότι *«το φοιτητικό κίνημα δεν ήθελε με κανένα τρόπο η εκδήλωσή μας αυτή να συντελέσει ώστε να συγκρουστούν κατά μέτωπο στη συγκεκριμένη στιγμή οι λαϊκές δυνάμεις με την σιδερόφρακτη δικτατορία»*. Το ΚΚΕ εσ. εκτιμούσε ότι η κατάσταση *«γύρισε πίσω στις 21 Απριλίου 1967»*. Η ρεφορμιστική Αριστερά όχι μόνο υποτιμάει πάντα το δυναμισμό του κινήματος και τις δυνατότητες της εργατικής τάξης, αλλά και τα αποτελέσματα των αγώνων.

Η εκτίμηση της ΟΣΕ, της οργάνωσης από την οποία προήλθε το ΣΕΚ, ήταν στον αντίποδα εκείνων των ηττοπαθών εκτιμήσεων: *«Ο λαϊκός αγώνας του Πολυτεχνείου άνοιξε καινούργια ανώτερη φάση για το κίνημα. Παρ' όλες τις θυσίες, παρ' όλο το δολοφονικό όργιο της χούντας, το Πολυτεχενείο ήταν τεράστια πολιτική νίκη του λαϊκού μας κινήματος και των πρωτοπόρων επαναστατικών δυνάμεων σ' αυτό...»*.[6]

Η πτώση της χούντας

Η άμεση συνέχεια της εξέγερσης επιφανειακά έμοιαζε να επιβεβαιώνει τις αναλύσεις περί του «πρόωρου» χαρακτήρα της. Ο Ιωαννίδης, ο διοικητής της ΕΣΑ, ανέτρεψε τον Παπαδόπουλο, πάγωσε τις διαδικασίες «φιλελευθεροποίησης» και κλιμάκωσε την καταστολή.

Στην πραγματικότητα, μετά το Πολυτεχνείο τίποτα δεν ήταν όπως πριν. Η εμπειρία της μαζικής εξέγερσης – ακόμα και της καταστολής της – είχε επιταχύνει όλες τις διαδικασίες ριζοσπαστικοποίησης που την είχαν γεννήσει. Ήταν θέμα χρόνου μόλις το κίνημα θα έπαιρνε μια ανάσα, να ξαναβγεί στο δρόμο και να περάσει στους χώρους δουλειάς. Στους πρώτους μήνες του 1974 πολλαπλασιάζονται τα περιστατικά εργατικών κινητοποιήσεων και απεργιών.

Γεγονότα έξω από την Ελλάδα τροφοδοτούν αυτές τις διεργασίες. Τον Απρίλη του 1974 η «Επανάσταση των Γαρυφάλλων» ανατρέπει τη δικτατορία στην Πορτογαλία, ένα καθεστώς που μετρούσε σαράντα χρόνια. Τους επόμενους μήνες αυτό που είχε ξεκινήσει σαν μια κίνηση των ανώτερων αξιωματικών να απαλλάξουν το πορτογαλέζικο καπιταλισμό από τα βαρίδια του μετατράπηκε σε μια επανάσταση με απεργίες, καταλήψεις γης και εργοστασίων, μορφές εργατικού ελέγχου και τους φαντάρους να αδελφώνονται με τους εργάτες.

Η χούντα προσπάθησε να βρει διέξοδο από αυτές τις πιέσεις οργανώνοντας το πραξικόπημα ενάντια στον Μακάριο στην Κύπρο. Υπολόγιζε ότι έτσι θα επέβαλε τον έλεγχο του ελληνικού καπιταλισμού στο «αβύθιστο αεροπλανοφόρο» της ανατολικής Μεσογείου, θα κέρδιζε αποφασιστική υπεροχή ενάντια στην Τουρκία. Ταυτόχρονα θα έπαιρνε την πρωτοβουλία των κινήσεων στο εσωτερικό και θα αποκτούσε ένα, προσωρινό έστω, «λαϊκό» έρεισμα.

Όλα πήγαν στραβά για τη χούντα. Το πραξικόπημα κόλλησε στην αντίσταση των ελληνοκυπρίων εργαζόμενων. Η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο κάνοντας χρήση των δικαιωμάτων της ως «εγγυήτριας δύναμης». Κι όταν ήρθε η ώρα της πολεμικής κινητοποίησης ήρθε η διάλυση.

Το φιάσκο της «επιστράτευσης της σαγιονάρας» όπως έχει μείνει γνωστή δεν ήταν προϊόν κάποιας συνωμοσίας. Ο κόσμος που ντύθηκε στο χακί δεν είχε καμιά διάθεση να σκοτωθεί για το γόητρο των χασάπηδων του Πολυτεχνείου που ήθελαν να βάλουν στον «γύψο» και την Κύπρο. Το πρωί της 20ης Ιούλη σε σύσκεψη που έγινε στο Πεντάγωνο ο ναύαρχος Αραπάκης, αρχηγός ΓΕΝ, απάντησε ως εξής στην πρόταση Ιωαννίδη να κηρυχτεί πόλεμος στην Τουρκία: *«Ποιος εγγυάται ότι οι επιστρατευμένοι θα υπακούσουν στις εντολές των αξιωματικών;»*.[7]

Κανείς δεν μπορούσε να το εγγυηθεί και μια βόλτα στα έμπεδα της επιστράτευσης έδειχνε τις πραγματικές διαθέσεις. Έτσι στήθηκε όπως-όπως η παράδοση της εξουσίας σε μια κυβέρνηση με επικεφαλής τον Καραμανλή. Όμως, η «μετάβαση» κάθε άλλο παρά ομαλή θα ήταν. Στη φωτιά των αγώνων της μεταπολίτευσης η άρχουσα τάξη αναγκάστηκε να παραχωρήσει πράγματα που ούτε τα φανταζόταν μερικά χρόνια πριν. Το Πολυτεχνείο ήταν το αποφασιστικό γεγονός σε αυτή τη διαδικασία. Σαράντα χρόνια μετά, αυτό το «φάντασμα πλανιέται» πάνω από την άρχουσα τάξη. ■

1. Συλλογικό, *Το Πολυτεχνείο είναι ΕΔΩ*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο 2011, σελ. 16-17.
2. Τα στοιχεία για το σωματείο και την απεργία από το: Θεόδωρος Θεοδώρου, *Στοιχεία για την Εργατική Τάξη στην Ελλάδα Σήμερα*, εκδοτική ομάδα Εργασία, 1975.
3. Με 500 και περισσότερους εργάτες-τριες.
4. Ομάδα μελέτης, *Οι οικοδόμοι και η οικοδομή στη μεταπολεμική Ελλάδα*, εκδοτική ομάδα Εργασία, 1975, σελ. 35-36 και 65.
5. Οι φράσεις και η συλλογιστική που εκφράζανε είναι διατυπωμένες στην Απόφαση της 4ης Ολομέλειας της ΚΕ του ΚΚΕ, Ιούλης 1976 και την απόφαση της ΚΕ του ΚΚΕ εσ. μετά την εξέγερση που είχε τίτλο «Μαθήματα από το λαϊκό ξεσηκωμό του Νοέμβρη και τα καθήκοντα του κόμματος σήμερα».
6. «Η λαϊκή εξέγερση του Νοέμβρη ξεκίνημα επαναστατικών αγώνων για το μαζικό κίνημα», Δεκέμβρης 1973, περιλαμβάνεται στην έκδοση: *Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα: επιλογή από τα κείμενα της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση 1972-74*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2012.
7. *Καθημερινή*, 23 Ιούλη 1994.

Πόσο διαφορετική θα ήταν η εξέλιξη;

Οι εξεγερμένοι γεμίζουν τα τρόλεϊ με συνθήματα.

Η **Μαρία Στύλλου** επιχειρηματολογεί γιατί τα κόμματα της Αριστεράς – ΚΚΕ και ΚΚΕ εσωτερικού – έπρεπε να βάζουν άλλη προοπτική και για την εξέγερση και για τη συνέχεια.

Η συζήτηση σήμερα για τη θέση της αριστεράς μπροστά στην εξέγερση του Πολυτεχνείου μοιάζει παρελθοντολογική. Το ΚΚΕ και η Πανσπουδαστική Νο 8 που κατάγγελνε την εξέγερση σαν «προβοκατόρικη» και τα άρθρα του Λεωνίδα Κύρκου στην ΚΟΜΕΠ που υποστήριζε τη συμμετοχή στα ανοίγματα του Παπαδόπουλου, μοιάζει ότι δεν συνδέονται με το σήμερα. Η επίσημη αριστερά έχει σταματήσει να τα αναφέρει. Δεν ανήκουν στην ιστορία της. Τώρα πια όλοι μαζί συμμετέχουμε στον τριήμερο γιορτασμό, και υπερθεματίζουμε για τα παιδιά που θυσιάστηκαν για να είμαστε σήμερα ελεύθεροι. Αλλά τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά.

Η δικτατορία στις 21 Απρίλη του 1967 ήταν ένα τρομερό χτύπημα για την Αριστερά και προκάλεσε τεράστιο προβληματισμό στον κόσμο της μέσα και έξω από την ΕΔΑ. Μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για τη «Γενιά του 114» που είχε δώσει σκληρούς αγώνες όλο το προηγούμενο διάστημα, είχε πλούσιες εμπειρίες και έθετε αμείλικτα ερωτήματα.

Η ΕΔΑ είχε δημιουργηθεί το 1951, έγινε αξιωματική αντιπολίτευση το 1958, κερδίζοντας το 25% και 79 βουλευτές, αλλά από τις εκλογές του 1961 έχασε αυτή τη θέση – τη θέση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Την πήρε η Ένωση Κέντρου με αρχηγό τον Γεώργιο Παπανδρέου. Το 1964 έγιναν βουλευτικές εκλογές που η Ένωση Κέντρου βγήκε πρώτο κόμμα παίρνοντας 44%. Η νίκη δεν ήταν τόσο αθώα. Η ΕΔΑ είχε πάρει απόφαση να μην κατέβει σε 24 εκλογικές περιφέρειες και τα μέλη της να ψηφίσουν την Ένωση Κέντρου. Σ' αυτές τις εκλογές το κόμμα της αριστεράς πήρε ποσοστό 9%, χάνοντας 16 μονάδες μέσα σε 6 χρόνια. Γιατί; Μήπως ο κόσμος πήγε δεξιά; Μήπως είχε αξεπέραστες αυταπάτες για την Ένωση Κέντρου και άρα χρειάζονταν τακτικοί ελιγμοί εκ μέρους της αριστεράς; Τα γεγονότα διαψεύδουν μια τέτοια ανάλυση.

Μέσα στο ’64, στην πρώτη χρονιά της νέας κυβέρνησης, ξέσπασαν μια σειρά από δυνατές απεργίες και αγροτικές κινητοποιήσεις, παρά τις προσπάθειες του Γ. Παπανδρέου να ελέγξει τις αντιδράσεις. Ο κόσμος προχωρούσε μπροστά, όχι προς τα πίσω.

Αλλά το πιο σημαντικό ήταν η εξέγερση το καλοκαίρι του 1965, τα λεγόμενα Ιουλιανά. Απέναντι στον βασιλιά και την ηγεσία του στρατού που σχόλασαν την κυβέρνηση του Γ.Π., ο κόσμος ξεσηκώθηκε, και για 70 μέρες είχε καταλάβει τους δρόμους σε όλες τις πόλεις. Στην βαθειά πολιτική κρίση της κυρίαρχης τάξης, απαντούσε στο πεζοδρόμιο. Ο κόσμος της αριστεράς, το 25% του ’58 και ακόμα μεγαλύτερο, καθορίζοντας τον τόνο και την προοπτική, έβαλε τη δική του πρόταση για τις εξελίξεις. «Γενική απεργία», σύγκρουση με τα Ανάκτορα, «Πάρ’ τη μάνα σου και μπρος», κλιμάκωση της σύγκρουσης αντί για οπισθοχώρηση.

Η ηγεσία της ΕΔΑ έπαιξε καθοριστικό ρόλο στο να σταματήσει αυτή την εξέγερση. Εάν ο Μορίς Τορέζ (γαλλικό ΚΚ), δήλωνε το 1936 ότι οι κομμουνιστές πρέπει να ξέρουν πώς «να σταματάνε μια απεργία», στην Ελλάδα η ΕΔΑ έδειξε ότι ήξερε πώς να σταματήσει τα Ιουλιανά. Ακόμα κι αν έλπιζε η ηγεσία της ότι αυτός ο ρόλος μπορούσε να την ευνοήσει, η πραγματικότητα ήταν ότι μετά από δυο χρόνια η χούντα ανέλαβε να λύσει την πολιτική κρίση, με τεράστιο κόστος και για την αριστερά και για το κίνημα.

Η διάσπαση της αριστεράς: δύο κόμματα, μια αντιμετώπιση

Η δικτατορία επίσπευσε την κρίση μέσα στην ΕΔΑ. Τον Φλεβάρη του 1968, το Κομμουνιστικό Κόμμα, που ήταν η κεντρική πολιτική δύναμη μέσα στην ΕΔΑ, διασπάστηκε στα δύο. Απ’ αυτή τη διάσπαση δημιουργήθηκαν δυο Κομμουνιστικά Κόμματα. Το ένα κράτησε το όνομα ΚΚΕ (πολλοί έβαζαν δίπλα στον τίτλο το «εξωτερικού» για ένα αρχικό διάστημα), και το δεύτερο διάλεξε τον τίτλο ΚΚΕ (εσωτ.). Ο προσδιορισμός Εσωτερικού, ήταν για ιδεολογικούς λόγους. Ήθελε να τονίσει ότι το ΚΚΕ (εσ.) είχε μεγαλύτερη σύνδεση με το κίνημα στην Ελλάδα, σε σχέση με το ΚΚΕ που έπαιρνε την γραμμή από τη Μόσχα.

Αυτές οι επιφανειακές διαφορές δεν εμπόδισαν και τα δυο κόμματα να διαμορφώσουν μια τακτική απέναντι στη δικτατορία, που είχε πολλά κοινά σημεία. Το κοινό σημείο και των δύο ήταν ότι η δικτατορία δεν μπορεί να ανατραπεί από το κίνημα σαν αυτό που είχε προηγηθεί, αλλά χρειάζεται ένα σχέδιο συντεταγμένης διαδοχής. Αυτό είχε στο κέντρο του την προοπτική για εκλογές, και πρακτικά σήμαινε συμμαχίες με αστικά πολιτικά κόμματα και κινήσεις που άνοιγαν το δρόμο προς αυτές.

1973 – η κυβέρνηση Μαρκεζίνη.

Η μεγαλύτερη ευκαιρία για την ισχυροποίηση αυτής της άποψης και τη συγκεκριμενοποίηση αυτής της γραμμής, ήταν το 1973, όταν η Χούντα μπήκε σε κρίση μετά την κατάληψη της Νομικής, την ανταρσία στο Πολεμικό Ναυτικό, (υπόθεση Βέλος), τις απεργίες που ξεκίναγαν. Η περιγραφή της δικτατορίας εκείνη την περίοδο ήταν ότι παράπαιε και βρισκόταν στο χείλος του γκρεμού.

Κάτω απ’ αυτές τις πιέσεις, η Χούντα υπόσχεται εκλογές στις αρχές του 1974 και προχωράει στο να διορίσει τον Σπύρο Μαρκεζίνη σαν πρωθυπουργό. Η αντιμετώπιση και των δύο ΚΚΕ ήταν να αξιοποιήσουν αυτό το άνοιγμα και να αναζητήσουν τρόπους που μπορούσαν να μπουν σ’ αυτό. Έψαχναν συμμαχίες με τα διάφορα κόμματα και αστούς πολιτικούς που θα τους άνοιγαν αυτές τις δυνατότητες.

Ο Λεωνίδας Κύρκος, από τα ηγετικά στελέχη του ΚΚΕ εσ. ξεκίνησε από νωρίς να υποστηρίζει ότι η Αριστερά έπρεπε να χρησιμοποιήσει όλες τις ρωγμές της Χούντας, ακόμα και το χουντοσύνταγμα.

«Να συνενώσουμε τις αντιθέσεις στην κύρια και να επωφεληθούμε από τις αντιφάσεις...

Σε ό,τι αφορά το Σύνταγμα του ’68,[1] *η θέση μας είναι θέση αρχής: ο λαός ουδέποτε θα το νομιμοποιήσει... Στον βαθμό που η τυπική αναγνώριση του Συντάγματος διαστέλλεται κατηγορηματικά από τη νομιμοποίησή του και δεν αποτελεί βήμα για την ένταξή του στην πολιτεία της 21.4, αλλά πράξη αναγκαία για να μεταφερθεί ο αγώνας μέσα στους θεσμούς που δημιούργησε η Χούντα, για την ανατροπή της, στον βαθμό αυτό δεν αποτελεί πράξη αντιστρατευόμενη στη γραμμή της συνεπούς αντιδικτατορικής πάλης...».*[2]

Το 1973, λίγες μέρες πριν το Πολυτεχνείο, όχι μόνο ο Κύρκος αλλά όλη η ηγεσία του ΚΚΕ εσ. υποστηρίζει τη συμμετοχή στις χουντοεκλογές. *«[Τ]ο βασικό πρόβλημα σήμερα δεν είναι η συμμετοχή ή μη στις εξαγγελλόμενες εκλογές. Όσο λάθος θα ήταν μια βιαστική απόφαση τώρα για συμμετοχή στις εκλογές, ανεξάρτητα από τις συνθήκες διεξαγωγής τους, άλλο τόσο λάθος θα ήταν ο εκ των προτέρων αποκλεισμός της συμμετοχής σε αυτές...»* (απόσπασμα από άρθρο του Μπάμπη Δρακόπουλου, γραμματέα του ΚΚΕ εσ., στο Βήμα στις 19/10/1973).[3]

Την ίδια περίοδο που ο Κύρκος έγραφε για «αγώνα μέσα στους θεσμούς της Χούντας» ψάχνοντας για συνεργασία με πεφωτισμένα κομμάτια της, στο ΚΚΕ γινόταν επίσης στροφή και ταυτόχρονα αλλαγή ηγεσίας.

Η αφίσα της ΟΣΕ καλεί στον γιορτασμό της 1ης επέτειου του Πολυτεχνείου.

Από την «Παλλαϊκή αντίσταση» στην «Προχωρημένη δημοκρατία»

Το 1973, το ΚΚΕ προχωράει στο 9ο συνέδριο, και αντικαθιστά τον Κολιγιάννη[4] με τον Χαρίλαο Φλωράκη. Η πραγματική αλλαγή είχε γίνει ένα χρόνο πιο πριν, το Δεκέμβρη του 1972 στη 17η Ολομέλεια.

Στην εισήγηση που κάνει ο Φλωράκης στο συνέδριο, κάνει κριτική στην ηγεσία του ΚΚΕ για την περίοδο '61-'68 και μ' αυτόν τον τρόπο, στην πολιτική της ΕΔΑ για την ίδια περίοδο και προχωράει στο να χαράξει την καινούργια γραμμή του ΚΚΕ. Μέσα απ' αυτό το συνέδριο, το ΚΚΕ περνάει από τη γραμμή της Παλλαϊκής αντίστασης απέναντι στη δικτατορία, σ' αυτή της «Προχωρημένης Δημοκρατίας». Ο στόχος είναι η αποκατάσταση της δημοκρατίας που στην πορεία θα γίνει πιο προχωρημένη. Με άλλα λόγια, να διεκδικήσει και το ΚΚΕ εκλογές και να προχωρήσει σε συνεργασίες που θα άνοιγαν το δρόμο σ' αυτή την προοπτική.

Κανένα από τα δύο ΚΚ δεν πίστευαν στη δύναμη του κινήματος να ανατρέψει τη Χούντα, και κανένα από τα δύο δεν ήταν διατεθειμένο να υποστηρίξει μια εξέγερση που η δυναμική της μπορούσε να φέρει την πτώση της δικτατορίας και να ανοίξει μια προοπτική που ξεπερνούσε τα όρια μιας ελεγχόμενης «φιλελευθεροποίησης» του χουντικού καθεστώτος.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου δεν τους βρήκε απροετοίμαστους, όπως συνηθίζουν να δηλώνουν εκ των υστέρων. Τουναντίον, τους βρήκε προετοιμασμένους σε μια προοπτική που απόρριπτε την είσοδο των μαζών στο προσκήνιο για να καθορίσουν τις εξελίξεις και, έτσι, να χαλάσουν τα σχέδια της αλλαγής φρουράς κάτω από τον έλεγχο της κυρίαρχης τάξης και των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων. Γι' αυτό και το ΚΚΕ προσπάθησε να διαλύσει την κατάληψη του Πολυτεχνείου από το ξεκίνημα της, και το ΚΚΕ (εσωτερικού) έδινε μάχη να βγάλει από τη Συντονιστική Επιτροπή απόφαση που θα καλούσε σε παλλαϊκή συνεργασία όλες τις δυνάμεις για να φτιάξουν όλοι μαζί μια κοινή κυβέρνηση. Ακόμα και μετά το Πολυτεχνείο, την άνοιξη του 1974, ο Μπάμπης Δρακόπουλος (γραμματέας του ΚΚΕ εσ.) καλούσε να δημιουργηθεί κυβέρνηση από τον... βασιλιά.

Είχαν συνέπειες αυτές οι αντιμετωπίσεις για την πορεία της ίδιας της εξέγερσης;

Η απάντηση είναι ναι! Παρόλο που είναι δύσκολη η πρόβλεψη, τι θα γινόταν εάν τα δυο κόμματα της αριστεράς είχαν κρατήσει άλλη θέση, εντούτοις χρειάζεται να το τολμήσουμε.

Το αίτημα για «Γενική απεργία» μπορούσε να γίνει πραγματικότητα, εάν τα κόμματα της αριστεράς το υποστήριζαν, και είχαν τη δυνατότητα να τραβήξουν μαζί τις καινούργιες πολιτικές δυνάμεις που τότε διαμορφώνονταν, όπως το ΠΑΚ. Το ΠΑΚ, και οι φοιτητές του, ήταν αντίθετοι με την κυβέρνηση Μαρκεζίνη και με τις συνεργασίες με τα παλιά πολιτικά κόμματα που είχαν στηρίξει και στρώσει το δρόμο στη Χούντα. Δεν ήταν το μόνο: πολλές νέες αντιδικτατορικές δυνάμεις και κινήσεις, με επιρροές και σχέσεις με την ευρωπαϊκή σοσιαλδημοκρατία, βρίσκονταν στη μέση και θα μπορούσαν να τραβηχτούν προς την αριστερά. Μια αποφασιστική στήριξη της κατάληψης και του καλέσματος για Γενική απεργία θα απομόνωνε τους γεφυροποιούς με τη Χούντα και θα άλλαζε τους πολιτικούς όρους, από τα σαλόνια στους δρόμους.

Η επαναστατική αριστερά ήταν μικρή, δεν είχε τη δύναμη να σπρώξει και να οργανώσει τις εξελίξεις προς τα εκεί, παρόλο που το προσπάθησε. Η Εργατική Συνέλευση ήταν απόπειρα για Γενική Απεργία αλλά επικοινωνούσε μόνο με το αυθόρμητο. Χιλιάδες ανταποκρίθηκαν και βγήκαν στους δρόμους, αλλά ήταν δύσκολο μέσα σε τρεις μέρες να καλυφθεί το κενό μιας ηγεσίας που κοιτούσε αλλού.

Αυτό έδωσε τη δυνατότητα στην Χούντα να ανασυνταχτεί. Να μπορέσει να συσπειρώσει τις δυνάμεις του στρατού που της έμεναν ακόμα πιστές και να τις βάλει να τσακίσουν την εξέγερση. Αυτό το ρόλο δεν μπορούσε να τον παίξει η αστυνομία. Όπως πάντα συμβαίνει σε τέτοιες στιγμές, οι δυνάμεις της δεν ήταν αρκετές μπροστά σε μια γενικευμένη εξέγερση όπου την Παρασκευή μια λαοθάλασσα κόσμου, πλημμύρισε την Αθήνα και όλες τις μεγάλες πόλεις, όχι μόνο για να συμπαρασταθεί στους φοιτητές, αλλά και πρόθυμη να ανταποκριθεί στα καλέσματα των εξεγερμένων. Η απόφαση της Εργατικής Συνέλευσης για «γενική απεργία» ήταν σωστή, αλλά οι δυνάμεις για να την πραγματοποιήσουν, για να την οργανώσουν, ήταν πολύ περιορισμένες. Γι' αυτό υποστηρίζουμε ότι ο ρόλος των δύο ΚΚ σ' αυτή τη στιγμή ήταν καθοριστικός. Η στάση τους, από αποχή μέχρι καταγγελία του Πολυτεχνείου, βάρυνε για το μέλλον της εξέγερσης.

Παρόλ' αυτά, η σταθεροποίηση της Χούντας ήταν προσωρινή, όπως φάνηκε σύντομα. Η πτώση της Χούντας μετά από 8 μήνες από το Πολυτεχνείο, τον Ιούλη του 1974, άνοιξε την έκρηξη ενός κινήματος που ήθελε να αλλάξει τα πάντα και που πήρε την ονομασία της Αποχουντοποίησης. Στο κέντρο της ήταν η τιμωρία των πρωταγωνιστών της δικτατορίας και όλων όσων συνεργάστηκαν μαζί της. Αυτό σήμαινε επιχειρηματίες, τραπεζίτες, εφοπλιστές, διοικητές δημοσίων οργανισμών, Πανεπιστημίων, κλπ. Στην πραγματικότητα περιλάμβανε την αφρόκρεμα της κυρίαρχης τάξης και συγκρουόταν με όλους

τους καταπιεστικούς μηχανισμούς τους κράτους – αστυνομία, στρατό, δικαστήρια, φυλακές.

Ήταν μια πολιτική μάχη που άνοιξε με μαζικούς όρους, αμέσως μετά την πτώση της χούντας και που απλώθηκε παντού. Στις σχολές, οι φοιτητές έδιωχναν κλωτσηδόν τους χουντικούς συνεργάτες. Στα εργοστάσια, οι εργάτες προχωρούσαν σε απεργίες και οργάνωσαν τα δικά τους συνδικάτα, απέναντι στις διορισμένες ηγεσίες της Χούντας. Αυτές οι μάχες τροφοδοτούσαν μια σειρά από συνδικαλιστικούς και οικονομικούς αγώνες που ξεκίναγαν εκείνη την περίοδο, όχι μόνο για να φτιάχνουν συνδικάτα μέσα στους χώρους δουλειάς, αλλά για αυξήσεις, συλλογικές συμβάσεις, δωρεάν παιδεία και υγεία, αγώνες ενάντια στην γυναικεία καταπίεση, διεκδικήσεις για ίση αμοιβή, κλπ.

Στην πραγματικότητα αυτοί που πήραν μέρος στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, έπιαναν το νήμα λίγους μήνες αργότερα από 'κει που το έκοψαν τα τανκς στις 17 Νοέμβρη το βράδυ, για να το συνεχίσουν κάτω από τις νέες συνθήκες.

Η επισφράγιση του Ιστορικού Συμβιβασμού. Χειραψία Ενρίκο Μπερλίνγκουερ - Αλντο Μόρο.

Αυτοί που πήραν μέρος στην εξέγερση του Πολυτεχνείου έπιασαν το νήμα λίγους μήνες αργότερα από 'κει που το έκοψαν τα τανκς στις 17 Νοέμβρη

Και τα δύο ΚΚΕ τρέχουν όχι να προχωρήσουν μπροστά αυτό το κίνημα και να το βαθύνουν, αλλά να το περιορίσουν στα όρια της σταθεροποίησης της Μεταπολίτευσης του Καραμανλή. Η συλλογιστική «Καραμανλής ή Τάνκς», όπως το είπε ο Μίκης Θεοδωράκης, ήταν το κοινό υπόβαθρό τους. Πρακτικά αποδέχονται τον Καραμανλή, στηρίζουν την άποψη ότι οι εκλογές έπρεπε να γίνουν στις 17 Νοέμβρη, στην πρώτη επέτειο του Πολυτεχνείου, αντίθετα μ' αυτά που διεκδικούσε το κίνημα, και στη συνέχεια, αρχίζουν να καταγγέλλουν την επαναστατική αριστερά σαν «αριστεροχουντικούς προβοκάτορες». Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, το κόμμα της δεξιάς με νέο όνομα (Ν.Δ.), αλλά με παλιό ηγέτη, τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, πήρε το 54,4% των ψήφων, ενώ η Ενωμένη Αριστερά πήρε 9,5%. Στις βουλευτικές εκλογές του Νοέμβρη του 1974, το ΚΚΕ και το ΚΚΕ (εσ.) κατέβηκαν σε ενιαίο συνδυασμό. Το ΚΚΕ (εσ.) εξέλεξε δύο βουλευτές, έναν η ΕΔΑ και το ΚΚΕ πέντε.

Στιγμιαίο λάθος;

Έχουν σημασία όλα αυτά σήμερα; Μήπως θα έπρεπε μετά από τόσα χρόνια να θεωρήσουμε ότι εκείνα ήταν λάθη παλιών ηγεσιών που ανήκουν σε μια άλλη εποχή; Η αλήθεια είναι ότι χρειάζεται να σταθούμε στις αιτίες που χωρίζουν την προσέγγιση των ρεφορμιστικών ηγεσιών από τις προσδοκίες του κόσμου και την επαναστατική του πτέρυγα.

Ποιό ήταν το βασικό πρόβλημα της πολιτικής αυτών των ηγεσιών τότε; Ήταν η αδυναμία τους να συνδέσουν τα δημοκρατικά αιτήματα του κόσμου που αντιστεκόταν στη Χούντα με την εξέγερση του Πολυτεχνείου και τη δυναμική της. Η αντιμετώπισή τους όρθωνε ένα τείχος ανάμεσα σε αυτά τα δύο. Τοποθετούσαν την κατάκτηση δημοκρατικών ελευθεριών σε ένα πλαίσιο «αποκατάστασης της δημοκρατίας» που μπορούσε να υλοποιηθεί μέσα από συνεργασίες με τα άλλα κόμματα, ενώ έβλεπαν τα αιτήματα της εξέγερσης και τις μορφές πάλης που επιδίωκε για να τα επιβάλει σαν «πρόωρα», σαν να άνηκαν σε κάποιο επόμενο στάδιο. Η συνεργασία με τα παλιά αστικά κόμματα (που είχαν ευθύνη για τη δικτατορία) εμφανιζόταν ως ρεαλιστική, ενώ μια Γενική Απεργία που απαιτούσε να περάσει η εξουσία σε άλλη τάξη θεωρούταν «προβοκατόρικη».

Αυτή η διάκριση δεν είναι καινούργια ούτε αποκαλύφθηκε σε όλο της το μεγαλείο στην εξέγερση του Πολυτεχνείου. Η ρεφορμιστική πολιτική που συστηματικά υποτιμάει τις δυνατότητες της τάξης και του κινήματός της είναι κυρίαρχη μέσα στην Αριστερά από την εποχή της σταλινικής στροφής των Κομμουνιστικών Κομμάτων στη δεκαετία του '30, όταν έπαψαν να στηρίζουν την ανατροπή του καπιταλισμού και υιοθέτησαν τη στρατηγική των σταδίων.

Ο Παντελής Πουλιόπουλος στο βιβλίο του «Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική επανάσταση στην Ελλάδα;» (έκδοση Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο) γράφει:

«Οι αποφάσεις της 6ης Ολομέλειας της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Κ. Ελλάδας πάνω στο χαρακτήρα και τις καινούργιες δυνάμεις της επικείμενης επανάστασης στην Ελλάδα, για πρώτη φορά καθώς λένε, μέσα στην δεκαπεντάχρονη ιστορία του κόμματος, χαράζουν μια νέα στρατηγική προγραμματική αρχή, ριζικά αντίθετη με το ό,τι ίσα με τώρα δεχόταν το κόμμα στο πρόγραμμα του: Η επανάσταση που θα ανατρέψει την εξουσία των καπιταλιστών στην Ελλάδα δεν θα είναι πια η προλεταριακή, παρά θα είναι μια άλλη, αστικοδημοκρατική».[5]

Η παρέμβαση εκείνη του Παντελή Πουλιόπουλου ήταν μια προσπάθεια υπεράσπισης της στρατηγικής της Διαρκούς Επανάστασης, μιας στρατηγικής που είχε τις ρίζες της στον Μαρξ μέσα στη φωτιά των επαναστάσεων του 1848, θριάμβευσε στη Ρώσικη επανάσταση

Βουλευτικές εκλογές Νοέμβρης 1974, το ΚΚΕ, ΚΚΕ εσ. και ΕΔΑ κατεβαίνουν μαζί σαν συνδιασμός "Ενωμένη Αριστερά". Από αριστερά Λεωνίδας Κύρκος, Μπάμπης Δρακόπουλος, Ηλίας Ηλιού, Χαρίλαος Φλωράκης, Νίκος Καλούδης και Μίκης Θεοδωράκης.

χάρη στις επεξεργασίες του Λένιν με τις «Θέσεις του Απρίλη» το 1917 και βρήκε τον καλύτερο υπερασπιστή της, στη θεωρία και στην πράξη, στο πρόσωπο του Τρότσκι. Αυτόν το στρατηγικό προσανατολισμό τσάκισε η σταλινική αντεπανάσταση μέσα στα Κομμουνιστικά Κόμματα και αυτό καθόρισε την πολιτική των Κομμουνιστικών Κομμάτων από τη δεκαετία του '30 και μετά.

Στη δεκαετία του '30, αυτός ο φραγμός που έλεγε ότι το κίνημα δεν μπορούσε να πάει πέρα από δημοκρατικά αιτήματα σήμανε την ήττα της επανάστασης στην Ισπανία και των καταλήψεων του '36 στη Γαλλία, για χάρη μιας κοινής κυβέρνησης με τα αστικά κόμματα. Στη δεκαετία του '40 σήμανε την υποταγή των αντιφασιστικών κινημάτων, στις ανάγκες των Συμμάχων αρχικά και στις ανάγκες του καπιταλισμού για οικονομική ανασυγκρότηση στη συνέχεια.

Εκτός από την τραγωδία της Βάρκιζας εδώ, στη Γαλλία και στην Ιταλία χαραμίστηκαν τα κινήματα της Αντίστασης που διεκδικούσαν να προχωρήσουν και να καθορίσουν τις εξελίξεις. Τα Κομμουνιστικά Κόμματα της Γαλλίας και της Ιταλίας περιόρισαν αυτή τη δύναμη στη συμμετοχή τους στις μεταπολεμικές κυβερνήσεις ανόρθωσης της οικονομίας. Εκείνη η συμμετοχή δεν σήμαινε κατακτήσεις για την εργατική τάξη. Μετά τη σταθεροποίησή τους οι αστοί πέταξαν την Αριστερά όσο πιο πολύ μπορούσαν στο περιθώριο. Μόνο με τους αγώνες στις επόμενες δεκαετίες κέρδισε η εργατική τάξη το «κράτος πρόνοιας» και όχι γιατί τα χάρισε ο καπιταλισμός.

Ο Μάης του '68 σηματοδοτεί ξανά την έφοδο των μαζών στην ιστορία, από τις ΗΠΑ μέχρι την Ιαπωνία. Στην Ευρώπη η προοπτική της επανάστασης ξανανοίγει ταυτόχρονα σε όλες τις χώρες. Στη Γαλλία οι φοιτητές γίνονται εφαλτήριο για τις καταλήψεις των εργοστασίων, στην Ιταλία το καυτό φθινόπωρο έβαλε σε κρίση όλο το σύστημα, στο Νότο: σε Πορτογαλία, Ελλάδα, Ισπανία, η εξέγερση ανατρέπει δικτατορίες και φέρνει ξανά στο προσκήνιο το ζήτημα των ορίων αυτής της αλλαγής. Όμως, το ΚΚ της Ιταλίας τρέχει να προσαρμόσει ακόμα περισσότερο τη στρατηγική του μέσα στις καινούργιες συνθήκες. Μιλάει για τον «ιστορικό συμβιβασμό», που βάζει στο κέντρο του την ανάγκη της συνεργασίας των κομμουνιστικών κομμάτων με τα παραδοσιακά κόμματα της αστικής τάξης, σε κοινές κυβερνήσεις.

Η θεωρητικοποίηση αυτής της τακτικής από τον Νίκο Πουλαντζά στο βιβλίο του «Κράτος – εξουσία – Σοσιαλισμός», προσπαθεί να ισχυριστεί ότι η ανατροπή του καπιταλισμού χρειάζεται να αντικατασταθεί από τον «Δημοκρατικό δρόμο για το σοσιαλισμό». Πρόκειται για μια θεωρία που λέει ότι είναι δυνατόν η Αριστερά να συνδυάζει τη στήριξη στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζει ότι παλεύει για την άμεση δημοκρατία. Με κάποιο μαγικό τρόπο μέσα από το βούρκο του κοινοβουλευτισμού μπορεί να ανθίσει ένας «σοσιαλισμός με δημοκρατία».[6]

Ο τρόπος που μπαίνουν τα διλήμματα από τη ρεφορμιστική συλλογιστική μπροστά στον κόσμο που παλεύει αλλάζει από περίοδο σε περίοδο. Πριν από 70 χρόνια εμφανιζόταν σαν ρεαλιστικό ότι ο κόσμος της Αντίστασης παλεύει μαζί με τους Άγγλους ενάντια στον Χίτλερ, μέχρι που ο Σκόμπι ματοκύλισε την Αθήνα. Σήμερα εμφανίζεται ρεαλιστικό ότι άλλο ο αντιμνημονιακός αγώνας και άλλο οι αντικαπιταλιστικές διεκδικήσεις που μπορεί να ακολουθήσουν αργότερα. Όμως η ρεφορμιστική στρατηγική είναι το κοινό υπόβαθρο. Αυτό στην εξέγερση του Πολυτεχνείου σήμανε και για τα δύο Κ.Κ. την προσαρμογή στα όρια που έβαλε η αστική αντιπολίτευση. Και είναι σαφές ότι μ' αυτόν τον τρόπο χάθηκε πριν 40 χρόνια μια ακόμα μεγάλη ευκαιρία για το κίνημα στην Ελλάδα.

Σήμερα, μέσα στη βαθύτερη κρίση του καπιταλισμού, όταν οι από πάνω δεν μπορούν να συνεχίσουν όπως πριν και οι από κάτω παλεύουν για να τους ξεφορτωθούν, ο ρόλος της Αριστεράς είναι καθοριστικός. Δεν περιμένουμε να προκύψει αν δεν αξιοποιήσουμε τα διδάγματα του παρελθόντος. Όπως γράφαμε σε ένα προηγούμενο αφιέρωμα στην εξέγερση του Πολυτεχνείου:

«Η διαφορά ανάμεσα στην επαναστατική και την ρεφορμιστική αριστερά δεν έχει να κάνει με διαφορά ταχύτητας, δηλαδή δεν είναι μια διάκριση ανάμεσα σε "ανυπόμονους" ή "υπεραισιόδοξους" από τη μια μεριά και "αργούς αλλά σταθερούς" από την άλλη. Είναι η διαφορά ανάμεσα σ' αυτούς που έχουν εμπιστοσύνη στη δύναμη της εργατικής τάξης και του κινήματος, και σ' αυτούς που πάντα το υποβαθμίζουν σε δεύτερο ρόλο».[7]

Οργανώνουμε, λοιπόν, μέσα στις μάχες και μέσα στις νέες ευκαιρίες που ανοίγονται. Χρειαζόμαστε ξανά ένα Πολυτεχνείο για να τους ανατρέψουμε και αυτό σημαίνει δυνατή επαναστατική αριστερά. ■

1. Το 1968 έγινε η αναθεώρηση του Συντάγματος από τη Χούντα. Το λεγόμενο Χουντοσύνταγμα.
2. Λεωνίδας Κύρκος (ψευδώνυμο Κ. Λουκίδης) στην ΚΟΜΕΠ, τεύχος Ιούλης-Αύγουστος 1972.
3. Η πηγή αυτής της συνέντευξης είναι το βιβλίο: Τάκης Μπενας, *Το Ελληνικό '68*, εκδόσεις Θεμέλιο.
4. Ο Κώστας Κολιγιάννης έγινε γραμματέας στο ΚΚΕ το 1956 μετά την καθαίρεση του Ζαχαριάδη.
5. Παντελής Πουλιόπουλος, *Δημοκρατική ή Σοσιαλιστική Επανάσταση στην Ελλάδα;*, έκδοσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2007.
6. Νίκος Πουλαντζάς, *Κράτος, Εξουσία, Σοσιαλισμός*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2001.
7. Άρθρο του Πάνου Γκαργκάνα με τίτλο «Επαναστατική Αριστερά» στο βιβλίο: *Το Πολυτεχνείο είναι εδώ*, έκδοσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2003.

Η σφαγή στο Πανεπιστήμιο του Κεντ με τέσσερις φοιτητές νεκρούς ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ, 4 Μάη 1970.

1968-1974 Ένας κόσμος σε αναβρασμό

Ο **Νίκος Λούντος** εξηγεί γιατί το Πολυτεχνείο έπαιρνε έμπνευση από την Ταϊλάνδη και την έστελνε ως την Πορτογαλία.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου ήρθε μέσα σε μια περίοδο στην οποία ο παγκόσμιος καπιταλισμός περνούσε την πιο μεγάλη του αποσταθεροποίηση μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η κρίση της Χούντας, η έκρηξη του κινήματος και οι δυνατότητες που ανοίγονταν για το τι μπορεί να ακολουθήσει μετά την κατάρρευση της Χούντας πρέπει να ιδωθούν μέσα σε αυτό το διεθνές πλαίσιο.

Σε τρία επίπεδα: πρώτον η οικονομική κρίση που έγινε φανερή από τις αρχές της δεκαετίας του '70 έδωσε το μήνυμα ότι οι μέρες της μεταπολεμικής αφθονίας τελείωναν. Δεύτερο, η ήττα των ΗΠΑ στον πόλεμο του Βιετνάμ σηματοδότησε πως η αδιαμφισβήτητη παντοδυναμία του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, όπως αυτή είχε χαραχτεί στα τέλη του Β' Π. Πολέμου, έφτανε κι αυτή στο τέλος της. Τρίτον, η εφταετία της Χούντας συμπίπτει σχεδόν με τον κύκλο κινηματικής έκρηξης του διεθνή Μάη του '68, που δεν περιορίζεται στο Παρίσι αλλά απλώνεται από τα αμερικάνικα Πανεπιστήμια μέχρι τα ιταλικά εργοστάσια για να φτάσει στην κατάρρευση και των άλλων δύο δικτατοριών της Νότιας Ευρώπης, στην Πορτογαλία και την Ισπανία.

Ο οικονομικός Χάρτης

Από τις αρχές της δεκαετίας του '70 αρχίζει να καταρρέει το σύστημα Μπρέτον Γουντς με το οποίο καθορίζονταν οι νομισματικές ισοτιμίες. Ο πληθωρισμός στις ΗΠΑ καλπάζει, το δολάριο δέχεται άγρια χτυπήματα, η αμερικάνικη οικονομία βρίσκεται υπό πίεση και ο Νίξον το 1971 αποσύρει το αμερικάνικο νόμισμα από τη σταθερή ισοτιμία με το χρυσό. Οι εξελίξεις ήταν αντανάκλαση της πτωτικής πορείας που ακολουθούσε η αμερικάνικη ανταγωνιστικότητα στο διεθνή στίβο. Μέσα στα 20 προηγούμενα χρόνια η αμερικάνικη οικονομία είχε πέσει από το 50% της παγκόσμιας παραγωγής σε λιγότερο από 30%. Το 1971 είναι η πρώτη χρονιά στην οποία οι αμερικάνικες εξαγωγές είναι λιγότερες από τις εισαγωγές.

Μέσα σε αυτή την περίοδο με αργούς ρυθμούς είχαν κερδίσει το δικό τους μερίδιο στην παγκόσμια αγορά χώρες της Ευρώπης, με πρώτη τη Δυτική Γερμανία, αλλά και η Ιαπωνία. Η κατάρρευση του Μπρέτον Γουντς είναι το σημείο καμπής που έδειξε ότι ο μεταπολεμικός οικονομικός χάρτης του κόσμου έχει πλέον αλλάξει.

Οι εξελίξεις στον πόλεμο του Βιετνάμ δεν ήταν άσχετες με αυτό το ξαναμοίρασμα της τράπουλας. Οι ΗΠΑ στον μεταπολεμικό κόσμο σήκωναν δυσανάλογα το φορτίο των στρατιωτικών δαπανών προς «όφελος» ολόκληρου του Δυτικού κόσμου. Οι καπιταλισμοί που ήταν σχετικά απαλλαγμένοι από τις δαπάνες για εξοπλισμούς είχαν μεγαλύτερες δυνατότητες να ανελιχθούν. Όσο περισσότερο βυθιζόταν στον πόλεμο στην Ινδοκίνα στα τέλη της δεκαετίας του '60 η αμερι-

κάνικη άρχουσα τάξη, τόσο εκτινάσσονταν οι δαπάνες, βάζοντας κι άλλο φρένο στην οικονομία. Ο Νίξον βρίσκεται αναγκασμένος να πάρει τη δύσκολη απόφαση να περικόψει τις στρατιωτικές δαπάνες, ακριβώς την ώρα που η βιετναμέζικη αντίσταση έδειχνε τις δυνάμεις της, μετά την «επίθεση της Τετ» το 1968. Οι λιγότεροι εξοπλισμοί δεν μείωσαν τη βαρβαρότητα του πολέμου. Ίσα ίσα αύξησαν κατακόρυφα τους αεροπορικούς βομβαρδισμούς ενώ παράλληλα εξελίσσονταν διαπραγματεύσεις και απόσυρση στρατευμάτων εν μέσω της λεγόμενης «βιετναμοποίησης» του πολέμου.

Η μείωση των στρατιωτικών δαπανών μπορεί να ήταν μια αναγκαστική επιλογή για την αμερικάνικη άρχουσα τάξη, αλλά με τη σειρά της αποσταθεροποίησε ακόμη περισσότερο την παγκόσμια οικονομία.

Εξάλλου, παράλληλα είχε εξελιχθεί η πτώση των ποσοστών κέρδους σε παγκόσμιο επίπεδο. Εκεί, στις αρχές της δεκαετίας του ’70 θα βρεθούν σε τόσο χαμηλά επίπεδα ώστε οι μεγάλες οικονομίες να μπουν σε ύφεση. Το Γενάρη του ’73 τα χρηματιστήρια, από τη Γουόλ Στριτ και το Λονδίνο ως τη Γερμανία καταρρέουν. Για δύο χρόνια οι αγορές ψυχορραγούν φέρνοντας τους δείκτες σε σημείο που θα χρειαστεί περισσότερο από μια δεκαετία για να ξαναφτάσουν. Εν μέσω αυτής της χρηματιστηριακής κρίσης, ο «πόλεμος του Γιομ Κιπούρ» που θα ξεσπάσει τον Οκτώβρη του 1973 μαζί με τα επακόλουθά του θα πολλαπλασιάσει την τιμή του πετρελαίου και μαζί των τροφίμων και όλων των προϊόντων, δημιουργώντας μια κατάσταση ταυτόχρονης ύφεσης και πληθωρισμού.

Η διπλωματική σκακιέρα

Οι αρχές της δεκαετίας του ’70 είναι επίσης το σημείο όπου η γεωπολιτική σκακιέρα γίνεται πιο πολύπλοκη. Στο Ανατολικό στρατόπεδο η αλλαγή είναι πιο εμφανής. Το 1969 η Κίνα και η Ρωσία (δύο «κομμουνιστικές» δυνάμεις) συγκρούονται στρατιωτικά στον ποταμό Ουσούρι. Το 1971 ο Νίξον ανακοινώνει πως θα επισκεφθεί την Κίνα, κάτι που όντως κάνει το Φλεβάρη του 1972. Ο Μάο επιλέγει να σφίξει το χέρι του Νίξον την ώρα που εξελίσσεται ο πόλεμος στο Βιετνάμ και η Κίνα παίρνει τη θέση της Ταϊβάν ως μόνιμο μέλος στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Η «σινοσοβιετική διαμάχη» θα εκφραστεί και στον πόλεμο ανεξαρτησίας του Μπαγκλαντές από το Πακιστάν που θα συνεχιστεί σχεδόν ολόκληρο το 1971, ένας πόλεμος που στη συνέχεια της ίδιας χρονιάς θα τροφοδοτήσει μια αιματηρή σύγκρουση μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν. Η Κίνα και η ΕΣΣΔ θα στηρίξουν διαφορετικές πλευρές σε αυτά τα γεγονότα.

Είναι η πρώτη φορά που η αμερικάνικη υπερδύναμη χρειάζεται να κάνει τέτοια διπλωματικά ανοίγματα για να κρατήσει τον έλεγχο. Όμως τα αποτελέσματα δεν είναι αυτά που θα ήθελαν. Το Μπαγκλαντές κερδίζει την ανεξαρτησία του και το Πακιστάν, η χώρα που θεωρούσαν τον βασικό αμερικάνικο πυλώνα στην περιοχή, κατατροπώνεται από την Ινδία. Με τον Ζουλφικάρ Αλί Μπούτο να γίνεται πρωθυπουργός του Πακιστάν το Δεκέμβρη του 1971, οι ΗΠΑ είναι αναγκασμένες να συνεχίσουν τις διπλωματικές ακροβασίες για να μην βρεθούν να χάσουν από τον έλεγχό τους κράτη που θεωρούσαν σίγουρα.

avanguardia
operaia
giornale di agitazione comunista
27 novembre 1971 - L. 100
12 dicembre '69
12 dicembre '70
12 dicembre 1971
MANIFESTIAMO
• Contro lo stato borghese
• Contro la repressione
• Contro l'attacco antioperaio
• Per l'unità rivoluzionaria del proletariato

Πρωτοσέλιδο της εφημερίδας “Εργατική Πρωτοπορία”, οργάνωσης της ιταλικής επαναστατικής αριστεράς.

Οι εξελίξεις στην ινδική υποήπειρο είναι χαρακτηριστικές μιας γενικότερης διαδικασίας, η οποία έπαιξε καθοριστικό ρόλο και στις εξελίξεις στην Ελλάδα. Στις αρχές της δεκαετίας του ’70 γίνεται καθαρό ότι τοπικές δυνάμεις που είχαν στηθεί στα πόδια τους κάτω από τις φτερούγες των δύο υπερδυνάμεων μετά τον πόλεμο, πλέον βλέπουν ευκαιρίες να κινηθούν αυτόνομα και να διεκδικήσουν περισσότερα για τον εαυτό τους. Πρόκειται για περιφερειακούς «υπο-ιμπεριαλισμούς» που τις περισσότερες φορές δεν στρέφονται κατά της Υπερδύναμης αλλά καταλήγουν σε διαμάχες μεταξύ τους, οξύνοντας την αντιπαράθεση για το ποιος είναι το τοπικό αφεντικό. Η σύγκρουση Ελλάδας-Τουρκίας που θα κορυφωθεί με επίκεντρο την Κύπρο είναι το κατεξοχήν παράδειγμα, μιας και δυο χώρες του ΝΑΤΟ έφτασαν σε πολεμική σύγκρουση μεταξύ τους.

Δεν ήταν μόνο η «κρίση ηγεμονίας» των ΗΠΑ που δίνει αυτές τις δυνατότητες στους τοπικούς υπο-ιμπεριαλισμούς. Οι αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία έχουν οδηγήσει σε μεγαλύτερη διεθνοποίηση των επενδύσεων. Η κλειστή αυτόκεντρη ανάπτυξη που επικρατούσε μετά τον πόλεμο (έστω και με αμερικάνικη χρηματοδότηση), από τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του ’60 έχει δώσει τη θέση της στις διεθνείς ροές κεφαλαίου. Στις τράπεζες της Δυτικής Ευρώπης οι καταθέσεις σε ξένο νόμισμα οχταπλασιάστηκαν από το 1968 ως το 1974. Η ελληνική άρχουσα τάξη, για παράδειγμα, κάθε άλλο παρά έχει κλείσει τα μάτια σε αυτή τη διαδικασία, και γι’ αυτό, τα πιο δυναμικά της τμήματα προσανατολίζονται προς την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα από πολύ νωρίς.

Η άνοδος της τιμής του πετρελαίου θα δημιουργήσει μια ακόμη πηγή χρήματος που κυκλοφορεί διεθνώς και ψάχνει για αποδέκτες. Τα πετρελαιοπαραγωγά κράτη θα αυξήσουν τα έσοδά τους λόγω του πολέμου του ’73 και του εμπάργκο που επέβαλαν, αλλά τα έσοδα αυτά θα τα ανακυκλώσουν κυρίως με

καταθέσεις σε ευρωπαϊκές τράπεζες. Ακόμη και στη Λατινική Αμερική, όπου δυο μήνες πριν από το Πολυτεχνείο, ο στρατηγός Πινοτσέτ ανατρέπει την κυβέρνηση Αλιέντε και δολοφονεί κατά χιλιάδες τους αγωνιστές των συνδικάτων και της Αριστεράς, οι ΗΠΑ νιώθουν για πρώτη φορά ότι οι τοπικές άρχουσες τάξεις μπορεί να κινούνται εκτός ελέγχου. Η κυβέρνηση του Μεξικού, που θα επωφεληθεί από τα δάνεια της εποχής (για να καταβαραθρωθεί στην επόμενη στροφή της κρίσης στις αρχές της δεκαετίας του '80) θα προσπαθήσει να βάλει φρένο στις άμεσες ξένες επενδύσεις από το 1970 και να στήσει έναν πόλο με γειτονικές χώρες. Όλα αυτά αφού είχε πρώτα σφαγιάσει το δικό της «Μάη», τον Οκτώβρη του 1968, με ελεύθερους σκοπευτές κατά των διαδηλωτών λίγο πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες που φιλοξενούσε στην πρωτεύουσα. Ο αντίκτυπος των οικονομικών αλλαγών φτάνει και στο Ανατολικό Μπλοκ, με χώρες όπως η Πολωνία και η Ουγγαρία να καταφεύγουν στον δυτικό δανεισμό.

Ο ίδιος ο αραβο-ισραηλινός πόλεμος του 1973 ήταν ένα σημαντικό δείγμα της απώλειας ελέγχου – και από τις δύο υπερδυνάμεις. Η ΕΣΣΔ δεν καταφέρνει να συγκρατήσει την Αίγυπτο και τη Συρία να εμπλακούν στον πόλεμο. Από τον Ιούλη του '72 εξάλλου ο Σαντάτ έχει διώξει τους σοβιετικούς συμβούλους από την Αίγυπτο. Ούτε όμως και οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να σταματήσουν τις εξελίξεις. Δεν προβλέπουν σωστά την κατάσταση και τις επιπτώσεις, καθησυχάζουν το Ισραήλ πριν τον πόλεμο και όταν τελικά αρχίζουν να στέλνουν όπλα, προκαλούν τον εμπάργκο των αραβικών κρατών

Οι άρχουσες τάξεις σε ολόκληρη την Ανατολική Μεσόγειο παίρνουν θέση μπροστά στη νέα μοιρασιά. Μέσα σε συνθήκες αυξημένων τιμών των πρώτων υλών, ολόκληρη η συζήτηση για την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στο Αιγαίο και στη Μεσόγειο ξανανοίγει. Ενώ ταυτόχρονα η «δια αντιπροσώπων» σύγκρουση των δύο υπερδυνάμεων που εξελίσσεται στη Μέση Ανατολή οδηγεί τις άρχουσες τάξεις Ελλάδας και Τουρκίας να διαγκωνίζονται για το ποιος θα αποκτήσει το πάνω χέρι ως καλύτερος συνεργάτης των ΗΠΑ. Οι έλληνες εφοπλιστές που ήδη έχουν απλώσει τα πλοκάμια τους στην μεταφορά πετρελαίου από τις χώρες του Κόλπου δεν θέλουν να χάσουν το ρόλο τους. Στην Κύπρο αυτή η αντιπαράθεση μεταφράζεται σε

"Επανάσταση των Γαρυφάλλων", Πορτογαλία

Η «δια αντιπροσώπων» σύγκρουση των δύο υπερδυνάμεων που εξελίσσεται στη Μέση Ανατολή οδηγεί τις άρχουσες τάξεις Ελλάδας και Τουρκίας να διαγκωνίζονται

κλιμάκωση των σφαγών. Η ελληνοκυπριακή πλευρά είχε ήδη ξεκινήσει το ξήλωμα των συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου από πολύ νωρίς, εξωθώντας τους Τουρκοκύπριους να ζήσουν σε μια στενή περιοχή και σε ορισμένους θύλακες πάνω στο νησί. Για τον ελληνικό καπιταλισμό ο έλεγχος της Κύπρου μετατρεπόταν σε κορυφαίο ατού στη δεκαετία του '70. Αντίστοιχα η Τουρκία είχε πλέον περισσότερους λόγους να υπερασπίσει και να διαφυλάξει τουλάχιστον τις συμφωνίες του 1959. Η ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο το 1974 θα είναι η χαριστική βολή για την ελληνική χούντα. Δεν αποτελεί όμως στιγμιαία «τρέλα» του Ιωαννίδη, αλλά εντάσσεται σε αυτή τη συνολική έξαψη λόγω της αυξημένης σημασίας και αστάθειας της περιοχής.

Οι ειδήσεις που έφταναν από το Βιετνάμ στις αρχές της δεκαετίας του '70 διαλαλούσαν σε ολόκληρο τον κόσμο ότι κάτι δεν πηγαίνει καλά με την υπερδύναμη του Δυτικού Κόσμου. *«Το ηθικό, η πειθαρχία και το αξιόμαχο των αμερικανικών Ενόπλων Δυνάμεων... είναι χαμηλότερο και χειρότερο από ποτέ σ' αυτόν τον αιώνα και πιθανά σε όλη την ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών»*, έγραφε ένας Συνταγματάρχης στην Επιθεώρηση Ενόπλων Δυνάμεων τον Ιούνη του 1971. Και συμπλήρωνε: *«Σύμφωνα με κάθε πιθανό δείκτη, ο Στρατός μας που παραμένει τώρα στο Βιετνάμ είναι σε κατάσταση που πλησιάζει την κατάρρευση, με μεμονωμένες μονάδες να αποφεύγουν ή να έχουν αρνηθεί να πολεμήσουν, να δολοφονούν τους αξιωματικούς και τους υπαξιωματικούς τους, ριγμένες στα ναρκωτικά και αποκαρδιωμένες, αν όχι κοντά στην ανταρσία»*.

Φαντάροι που δεν ήθελαν να πολεμήσουν πλέον, ένα κίνημα αντίστασης στο Βιετνάμ που δεν έλεγε να κοπάσει, οικονομική κρίση που απαιτούσε μείωση των εξοπλισμών και ένα αντιπολεμικό κίνημα μέσα στις ΗΠΑ που γινόταν όλο και πιο απειλητικό: αυτή τη δύσκολη εξίσωση είχε κληθεί να λύσει ο Νίξον για λογαριασμό της άρχουσας τάξης. Κατέληξε να γίνει ο μοναδικός πρόεδρος στην ιστορία των ΗΠΑ που παραιτήθηκε. Μετά το άπλωμα του πολέμου στην Καμπότζη και το Λάος και την προσπάθεια να μειωθούν τα στρατεύματα, προωθώντας στην πρώτη γραμμή τον στρατό του Νότιου Βιετνάμ (η λεγόμενη βιετναμοποίηση), ακολούθησε νέα κλιμάκωση των βομβαρδισμών, ασταμάτητα από το Μάη ως τον Οκτώβρη του '72. Είχε αποδειχθεί πως χωρίς την βαριά αμερικάνικη υποστήριξη, τα νοτιοβιετναμέζικα στρατεύματα δεν μπορούσαν να πάνε μακριά. Το Γενάρη του '73 οι βομβαρδισμοί έδωσαν τη θέση τους στις

διαπραγματεύσεις. Μέχρι το 1975 όλοι οι Αμερικάνοι φαντάροι θα είχαν επιστρέψει από το Βιετνάμ.

Για να καταφέρει όλα αυτά τα ζιγκ-ζαγκ απέναντι στις πιέσεις κάθε πτέρυγας της άρχουσας τάξης και του κινήματος, ο Νίξον είχε καταφύγει σε ένα μηχανισμό που τελικά τον οδήγησε στο πολιτικό του τέλος. Το σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ ήταν η αποκάλυψη πως οι μυστικές υπηρεσίες παρακολουθούσαν για λογαριασμό του Προέδρου όχι απλώς τα «αντεθνικά» στοιχεία, αλλά και ολόκληρο το Δημοκρατικό Κόμμα. Η παραίτηση του Νίξον ήταν η πιο εκρηκτική έκφραση της μετατροπής της οικονομικής κρίσης σε πολιτική κρίση μέσα στη χώρα που δεν περίμενε ποτέ ότι θα γνώριζε αυτό το φαινόμενο.

Ριζοσπαστικοποίηση

Ο ιδεολογικός αντίκτυπος όλης αυτής της καινούργιας αποσταθεροποίησης ήταν ραγδαίος και καθοριστικός. Το κύμα της ριζοσπαστικοποίησης που βρήκε έκφραση στον παγκόσμιο «Μάη του ’68» είχε στη βάση του ότι για εκατομμύρια ανθρώπους, πρώτα και κύρια νεολαία αλλά όχι μόνο, σε ολόκληρο τον κόσμο, γινόταν φανερό ότι το σύστημα δεν λειτουργεί. Η οικονομική άνθηση δύο δεκαετιών έφερε το στασιμοπληθωρισμό και τις χαμένες ελπίδες. Ενώ οι ρητορείες για τον «ελεύθερο κόσμο» απέναντι στον ολοκληρωτισμό έχαναν κάθε νόημα όταν γίνονταν γνωστές οι σφαγές στο Μι Λάι, όταν η αστυνομία ξέσπαγε δολοφονώντας διαδηλωτές από το Μεξικό ως τη Γαλλία, αλλά και όταν οι διακρίσεις κατά των Αφροαμερικάνων στις ΗΠΑ συνέχιζαν παρά τις υποσχέσεις των προέδρων.

Η ιδεολογική κρίση είχε ακόμη μεγαλύτερο εύρος γιατί είχαν πλέον κλονιστεί και οι βεβαιότητες της σταλινικής Αριστεράς για το υποτιθέμενο «σοσιαλιστικό» στρατόπεδο. Η Άνοιξη της Πράγας ήταν ο Μάης του ’68 για την Ανατολή και τα σοβιετικά τανκς που κατέστειλαν την εξέγερση έριξαν φως σε χιλιάδες αγωνιστές για το τι είδους καθεστώτα αποτελούν το Ανατολικό Μπλοκ. Στην Πολωνία το Δεκέμβρη του 1970 ξέσπασαν διαδηλώσεις για τις αυξήσεις στα τρόφιμα. Παρά τους δεκάδες νεκρούς και τους εκατοντάδες τραυματίες, οι γυναίκες – κατά κύριο λόγο – στις υφαντουργίες του Λοτζ ξεκίνησαν το Φλεβάρη του ’71 απεργία που ανάγκασε την κυβέρνηση να ανακοινώσει ότι καταργεί τις αυξήσεις στα τρόφιμα.

Το ντόμινο των γεγονότων που ξεκίνησαν ως φοιτητικές εξεγέρσεις στα Πανεπιστήμια των ΗΠΑ, του Βερολίνου και του Παρισιού μετατράπηκαν σε αντιπολεμικό κίνημα, εξέγερση στα γκέτο, χτίσιμο νέων συνδικάτων, άγριες απεργίες, σε μια νέα Αριστερά και στην κατάρρευση των δικατοριών σε Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία. Μετά το Μάη του ’68 καμιά άρχουσα τάξη στον κόσμο δεν μπορούσε να κοιμάται ήσυχη. Ένα φοιτητικό κίνημα είχε τροφοδοτήσει τη μεγαλύτερη γενική απεργία. Σίγουρα δεν μπορούσε να κοιμάται ήσυχη η ελληνική άρχουσα τάξη που είχε το «προνόμιο» να πάρει μια πρόγευση για το πώς μπορούν να εξελιχθούν τα πράγματα ήδη στον «πρώιμο» Μάη, στα Ιουλιανά του 1965.

Στην Ιταλία δεν τελειώνουν όλα το «καυτό φθινόπωρο» του 1969. Αντίθετα, οι εργατικοί αγώνες και η νεολαιίστικη οργή αλληλοτροφοδοτούνται οδηγώντας τα αφεντικά με την πλάτη στον τοίχο. Για να ξεπεράσει η χώρα την συνολική κρίση θεσμών που περνούσε χρειάστηκε τη βοήθεια της κοινοβουλευτικής Αριστεράς, την οποία έδωσε ευχαρίστως το Κομμουνιστικό Κόμμα, δίνοντας ταυτόχρονα το φιλί της ζωής στον ιταλικό καπιταλισμό.

Όπως και η Γαλλία του ’68, η Ιταλία των αρχών της δεκαετίας του ’70 με ακόμη πιο δραματικό τρόπο έδιναν ένα ακόμη μάθημα στην άρχουσα τάξη. Σε στιγμές που η εργατική τάξη κάνει έφοδο προς τα μπρος, αλλάζοντας όλες τις τις ιδέες και σπάζοντας από τους παραδοσιακούς δισταγμούς, η συνδικαλιστική γραφειοκρατία, η ρεφορμιστική Αριστερά και συνολικά οι θεσμοί της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας μπορεί να αποδειχθούν απολύπτως κρίσιμοι σύμμαχοι για τη σωτηρία του καπιταλισμού. Το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα αλλά και τμήματα της επαναστατικής Αριστεράς οδηγήθηκαν στην αγκαλιά του «ιστορικού συμβιβασμού» μέσα από το δέλεαρ των εκλογών, της «αριστερής κυβέρνησης» ή της συμμετοχής στην όποια κυβέρνηση.

Για τους καπιταλιστές της Νότιας Ευρώπης, τα διδάγματα ήταν σημαντικά. Στην Ισπανία ο κύκλος των κινητοποιήσεων και της καταστολής που θα ανοίξει με κέντρο τους Βάσκους αλλά στη συνέχεια την εργατική αντίσταση συνολικά, θα αναγκάσει την άρχουσα τάξη να βρει δημοκρατική διέξοδο. Στην Πορτογαλία τους χειρισμούς των από πάνω θα τους προλάβει η επανάσταση. Και εκεί όμως, μια άρχουσα τάξη που είχε βρεθεί στα στενά της οικονομικής κρίσης και της αποσταθεροποίησης στις αφρικανικές αποικίες της, θα δει πως το μαστίγιο δεν αρκεί για να αντιμετωπίσει τη δύναμη των εργατών, ανοίγοντας το δρόμο για την κοινοβουλευτική δημοκρατία.

Η χούντα των συνταγματαρχών και η άρχουσα τάξη πίσω της βρισκόταν αντιμέτωπη με όλες αυτές τις διεθνείς και εσωτερικές πιέσεις που συσσωρεύονταν στις αρχές της δεκαετίας του ’70. Η άρχουσα τάξη έχουν να αντιμετωπίσουν μια σειρά προκλήσεις. Πώς θα πάρουν θέση στην αναδιάταξη της Ανατολικής Μεσογείου; Πώς θα εκμεταλλευθούν τους δεσμούς τους με τη Δυτική Ευρώπη; Το Γενάρη του 1973, η Αγγλία, η Δανία και η Ιρλανδία είχαν γίνει μέλη της ΕΟΚ, σβήνοντας κάθε αμφιβολία ότι υπήρχαν εναλλακτικά σχέδια συσπείρωσης του ευρωπαϊκού κεφαλαίου. Ταυτόχρονα είχαν να αντιμετωπίσουν το ζήτημα του προσανατολισμού της ελληνικής οικονομίας και με ποιο τρόπο θα ανταποκριθούν στην πίεση της οικονομικής κρίσης. Οι πιέσεις πάνω στα μεροκάματα είχαν αρχίσει. Ο πληθωρισμός έτρεχε. Έτσι είχε προκύψει και ο γύρος των εργατικών κινητοποιήσεων ήδη τα τελευταία χρόνια πριν από το Πολυτεχνείο. Η χούντα δεν ήταν ο «φυσιολογικός» χώρος για να συζητηθούν όλα αυτά. Γι’ αυτό και είχε κλιμακωθεί η πίεση ώστε να βρεθούν γέφυρες με τους αστούς πολιτικούς, να βρεθεί φόρμουλα κάποιας μετάβασης, φτάνοντας μέχρι την κυβέρνηση Μαρκεζίνη το Σεπτέμβρη του 1973.

Όμως, δεν ήταν μόνο η άρχουσα τάξη που κοίταζε το διεθνές σκηνικό. Ήταν και η εργατική τάξη και η νεολαία. Και το μήνυμα που έδινε έμπνευση και καθόρισε την εξέγερση του Πολυτεχνείου δεν ήταν οι «ελεγχόμενες μεταβάσεις», δεν ήταν η επιστροφή στους πολιτικούς της δεκαετίας του ’60, ούτε οι ιστορικοί συμβιβασμοί. Ήταν το μήνυμα της εξέγερσης από τα ιταλικά εργοστάσια ως τη Σαϊγκόν. Ήταν το μήνυμα της Ταϊλάνδης που γράφτηκε στους τοίχους του Πολυτεχνείου. Ένα μήνα μόλις πριν το Νοέμβρη του ’73, οι μαζικές διαδηλώσεις στην Μπανγκόκ οδήγησαν στην πτώση της ταϊλανδέζικης χούντας που βρισκόταν στην εξουσία δέκα επιπλέον χρόνια από τον Παπαδόπουλο.

Το Πολυτεχνείο δεν ήταν ένα απομονωμένο ελληνικό γεγονός. Βρέθηκε στην καρδιά ενός κύκλου αποσταθεροποίησης του παγκόσμιου καπιταλισμού και ριζοσπαστικοποίησης των εργατών και της νεολαίας. Ενός συνδυασμού που σήμερα είναι ακόμη πιο εκρηκτικός. ■

Τα πρώτα βήματα μιας νέας επαναστατικής αριστεράς

Ο **Σωτήρης Κοντογιάννης** γράφει για τις διαδικασίες διαμόρφωσης του ρεύματος που πρωτοστάτησε στο Πολυτεχνείο.

Η επαναστατική αριστερά έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην εξέγερση του Πολυτεχνείου. Παρά το μικροσκοπικό της μέγεθος, τις οργανωτικές της αδυναμίες και τις ιδεολογικές της συγχύσεις, κατάφερε να γίνει η φωνή του πιο αποφασισμένου και μαχητικού κομματιού του κινήματος, να κοντράρει την μετριοπάθεια της παραδοσιακής αριστεράς και να ακυρώσει τις προσπάθειες της Χούντας – και μαζί της και ολόκληρου του παλιού πολιτικού κατεστημένου – να εκτονώσουν την κρίση με έναν "ομαλό" τρόπο.

Αν θα γινόταν ή δεν θα γινόταν το Πολυτεχνείο χωρίς την επαναστατική αριστερά, αυτό η ιστορία δεν μπορεί, φυσικά, να το απαντήσει. Στους μήνες που μεσολάβησαν, όμως, ανάμεσα στην κατάληψη της Νομικής (Φλεβάρης του 1973) και την εξέγερση του Νοέμβρη, οι δυνάμεις της ρεφορμιστικής (μεταρρυθμιστικής δηλαδή) αριστεράς έκαναν ότι μπορούσαν για να αποτρέψουν μια τέτοια "ακραία" εξέλιξη. Απέτυχαν – και ο καρπός αυτής της αποτυχίας τους ήταν το Πολυτεχνείο και όλα όσα το διαδέχτηκαν: το ναυάγιο της χουντικής "ομαλοποίησης", το φιάσκο της "επιστράτευσης της σαγιονάρας" τον Ιούλη του '74, η κατάρρευση της δικτατορίας και η άγρια μεταπολίτευση – που καταδιώκει ακόμα και σήμερα, τέσσερις δεκαετίες μετά, την άρχουσα τάξη στην Ελλάδα.

Σε εκλογικό επίπεδο η επαναστατική αριστερά έμεινε, μέχρι την εμφάνιση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, πρακτικά στην αφάνεια. Στους χώρους δουλειάς, τους χώρους της εκπαίδευσης, στις γειτονιές και τα κινήματα, όμως, οι επαναστατικές ιδέες συνέχισαν να έχουν όλα τα επόμενα χρόνια σημαντική επιρροή. Και αυτή η επιρροή είναι, αναμφίβολα, ένα από τα "μυστικά" πίσω από την ανεξάντλητη μαχητικότητα που επιδεικνύει όλες αυτές τις δεκαετίες το κίνημα στην Ελλάδα.

Οι ρίζες

Το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου βρήκε την επαναστατική αριστερά στην Ελλάδα, μικρή διασπασμένη και αδύναμη. Τα περιθώρια για επαναστατική δράση ήταν έτσι και αλλιώς περιορισμένα μέσα στο καθεστώς της παρανομίας και των διώξεων.

Οι τροτσκιστικές ομάδες, που είχαν πληρώσει πολύ βαρύ φόρο αίματος στη διάρκεια της κατοχής και της αντίστασης, είχαν καταφέρει να ενωθούν το 1946 σε μια ενιαία οργάνωση, το Κομμουνιστικό Διεθνιστικό Κόμμα Ελλάδας. Η ενότητα αυτή, όμως, δεν κράτησε πολύ: το ΚΔΚΕ διασπάστηκε ξανά αμέσως μετά (το 1957) και ύστερα, μια φορά ακόμα, το 1958. Παρόλα αυτά το ΚΔΚΕ, που συμμετείχε και στην ΕΔΑ και τα άλλα νόμιμα μετωπικά σχήματα της αριστεράς, συνέχισε να εκδίδει το παράνομο περιοδικό του, το "Μαρξιστικό Δελτίο" μέχρι και τον Απρίλη του 1967. Στην διάρκεια της χούντας τα μέλη του πρωτοστάτησαν στην δημιουργία των Δημοκρατικών Επιτροπών Πάλης, μιας από τις πρώτες αντιδικτατορικές οργανώσεις της Ελλάδας.[1] Αλλά η επιρροή του παρέμεινε μικρή.

Το μαοϊκό μαρξιστικό-λενινιστικό ρεύμα εμφανίστηκε στην Ελλάδα το 1963 με το περιοδικό "Αναγέννηση". Η Αναγέννηση είχε τις ρίζες της από τη μια στην δυσαρέσκεια που είχε προκαλέσει σε μια μερίδα σκληροπυρηνικών μελών του ΚΚΕ η καθαίρεση (στα πλαίσια της αποσταλινοποίησης που είχε αποφασίσει το 20ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ το 1956), κυριολεκτικά σε μια νύχτα, του Νίκου Ζαχαριάδη[2] από την ηγεσία του κόμματος και από την άλλη στην ρήξη,

την ίδια περίοδο, ανάμεσα στην Ρωσία και την Κίνα, τις δυο μεγαλύτερες "σοσιαλιστικές" χώρες της εποχής.

Η διαμάχη ανάμεσα στην Μόσχα και το Πεκίνο δεν είχε βέβαια καμιά σχέση ούτε με τα προβλήματα της οικοδόμησης του σοσιαλισμού ούτε με τη μαρξιστική θεωρία: ήταν απλά το αποτέλεσμα της προσπάθειας της Κίνας να απαγκιστρωθεί, διπλωματικά, οικονομικά και στρατιωτικά, από την σφαίρα επιρροής της Ρωσίας. Ο Μάο που κατηγορούσε τότε τον Χρουστσόφ για "ρεβιζιονισμό" και "συνθηκολόγηση με τον ιμπεριαλισμό", θα υποδεχόταν μια δεκαετία αργότερα τον Ρίτσαρντ Νίξον, τον ρεπουμπλικάνο πρόεδρο των ΗΠΑ που βομβάρδιζε με ναπάλμ το Βιετνάμ για επίσημες συνομιλίες στο Πεκίνο. Από την "Αναγέννηση" δημιουργήθηκε η Οργάνωση Μαρξιστών Λενινιστών Ελλάδας (ΟΜΛΕ) που έγινε στη συνέχεια η μήτρα της μαοϊκής αριστεράς της Ελλάδας.

Η Ελλάδα των αρχών της δεκαετίας του 1960 δεν αποτελούσε κάποια εξαίρεση, όσον αφορά την επαναστατική αριστερά. Η ίδια, πρακτικά, εικόνα κυριαρχούσε την εποχή εκείνη σε όλη την Ευρώπη. Αυτό που άλλαξε τα πράγματα ήταν η έκρηξη του Μάη του 1968. Ξαφνικά οι επαναστάτες ανακάλυψαν μπροστά τους ένα τεράστιο ακροατήριο, έτοιμο να ρουφήξει κάθε καινούργια ριζοσπαστική ιδέα. Στην Βρετανία μια δεκαπενθήμερη εφημερίδα που πρωτοεκδόθηκε τον Απρίλη του 1968, με τίτλο Black Dwarf (Μαύρος Νάνος) από τον Τάρικ Άλι – που τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρουσίαζαν σαν τον ηγέτη της φοιτητικής εξέγερσης – ξεπέρασε μέσα σε λίγες βδομάδες κάθε προσδοκία κυκλοφορίας: τυπωνόταν σε 30.000 αντίτυπα.

"Στην Ιταλία", γράφει ο Κρις Χάρμαν στο κλασσικό (πλέον) βιβλίο του για τον Μάη του '68, *"η επαναστατική αριστερά ήταν σχεδόν ανύπαρκτη πριν από το 1968. Οι οπαδοί της ήταν λίγοι, επισκιασμένοι ολοκληρωτικά από το ενάμιση εκατομμύριο μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος, του μεγαλύτερου στην Ευρώπη. Οι οπαδοί της Τροτσκιστικής Τέταρτης Διεθνούς είχαν κρυφτεί τόσο βαθιά μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα που είχαν γίνει αόρατοι. Οι οπαδοί του Αμαντέο Μπορντίγκα είχαν μετατραπεί, ύστερα από μια απομόνωση δεκαετιών σε μια ασήμαντη σέχτα, που τύπωνε τελετουργικά τις ίδιες θέσεις κάθε μήνα στην εφημερίδα της...*

Το κύμα της φοιτητικής και λίγο αργότερα της εργατικής έκρηξης τα άλλαξε όλα αυτά. Το 1973 η επαναστατική αριστερά της Ιταλίας ήταν πολύ μεγαλύτερη και με πολύ μεγαλύτερη επιρροή από οποιαδήποτε άλλη αναπτυγμένη χώρα, με δεκάδες χιλιάδες οπαδούς και τρεις καθημερινές εφημερίδες".[3]

Ο "γύψος" του Παπαδόπουλου και του Παττακού προστάτεψε το 1968 τη Χούντα από την έκρηξη του Μάη. Αλλά οι ιδέες του βρήκαν τεράστια ανταπόκριση στους νέους και τις νέες που ζούσαν, είτε αυτοεξόριστοι για να αποφύγουν τις διώξεις, είτε για να σπουδάσουν ή για να δουλέψουν στην Ευρώπη. Αυτή η νέα επαναστατική αριστερά που γεννήθηκε από το Μάη του '68 έπαιξε τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο κίνημα που οδήγησε τον Νοέμβρη του 1973 στο Πολυτεχνείο.

Πρωτοσέλιδο της "Revolution", οργάνωση της επαναστατικής αριστεράς στη Γαλλία, που δημιουργήθηκε στις αρχές του '71.

Η "φιλελευθεροποίηση"

Μέχρι και σήμερα η κυρίαρχη αντίληψη για το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου ήταν ότι ήταν "αμερικανοκίνητο". Στο βιβλίο του "Ο βιασμός της ελληνικής δημοκρατίας", που στηρίχτηκε στα αρχεία των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών, ο Αλέξης Παπαχελάς, υποστηρίζει ότι η αμερικανική κυβέρνηση δεν ήξερε καν ότι οι συνταγματάρχες ετοίμαζαν πραξικόπημα. Η άποψη αυτή είναι μάλλον υπερβολική (αν όχι ύποπτη) – αλλά σίγουρα πολύ πιο κοντά στην πραγματικότητα από την θεωρία του "αμερικανικού δακτύλου".

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο υποκινητής της Χούντας ήταν η ίδια η αστική τάξη της Ελλάδας. Αυτό που οδήγησε στην λύση του πραξικοπήματος ήταν ο τρόμος που κατάτρεχε την κυρίαρχη τάξη από την εποχή των Ιουλιανών κιόλας.

Η Χούντα, όμως, άρχισε να γίνεται εμπόδιο για την άρχουσα τάξη από πολύ νωρίς. Από τα τέλη του 1971 ξεκίνησε μια προσπάθεια φιλελευθεροποίησης, με τελικό στόχο μια ομαλή μετάβαση σε μια περιορισμένη και ελεγχόμενη κοινοβουλευτική δημοκρατία. Αλλά όπως ξέρει και η τελευταία μαγείρισσα, δεν μπορείς να ανοίξεις το καπάκι μιας χύτρας την ώρα που είναι στη φωτιά: αντί για την εκτόνωση της πίεσης, αυτό που θα ακολουθήσει θα είναι η έκρηξη.

Η διετία 1972-73 ήταν πραγματικά εκρηκτική για την Χούντα. Η διετία άνοιξε με μια δήλωση του Παπαγγελή, του γενικού γραμματέα του υπουργείου Τύπου και Πληροφοριών: *"επιθυμία του κ. Πρωθυπουργού"*, είπε, *"είναι να διενεργηθούν συντόμως αρχαιρεσίαι εις τους φοιτητικούς συλλόγους"*.[4] Το πρώτο βήμα ήταν η οργάνωση φοιτητικών συγκεντρώσεων στα πανεπιστήμια, με πρωτοβουλία της ίδιας της Χούντας, όπου οι φοιτητές θα συζητούσαν, σύμφωνα με τα σχέδιά της, το πρόγραμμα σπουδών. Οι συγκεντρώσεις όμως ξέφυγαν από τον έλεγχο: στη μια σχολή μετά την άλλη οι φοιτητές εκλέγουν επιτροπές με στόχο την οργάνωση των εκλο-

γών που έχει υποσχεθεί η ίδια η δικτατορία. Ο τρόμος έχει σπάσει: στις 21 Απρίλη του 1972 γίνεται η πρώτη απόπειρα αντιδικτατορικής διαδήλωσης στα Προπύλαια από φοιτητές – που καταστέλλεται, όπως ήταν αναμενόμενο, άγρια. Αλλά το κίνημα δεν πτοείται: ακολουθεί μια δεύτερη απόπειρα, λίγες μέρες αργότερα, για τον γιορτασμό της εργατικής Πρωτομαγιάς – που έχει την ίδια τύχη. Αλλά και πάλι το κίνημα δεν υποχωρεί.

Μέσα στους επόμενους μήνες η Χούντα θα δοκιμάσει τα πάντα για να καταφέρει να κλείσει ξανά το καπάκι: τα “δημοκρατικά ανοίγματα” μετατρέπονται την επομένη σε άγρια καταστολή και ύστερα ξανά σε ένα νέο γύρο “υποχωρήσεων”. Το αποτέλεσμα όμως είναι σταθερά το ίδιο: η οργή φουντώνει, οι ανταρσίες πληθαίνουν και τα πλήθη στις σχολές και τους δρόμους γίνονται ολοένα και μεγαλύτερα.

Αλλά αυτό δεν έγινε αυτόματα. Κάθε στροφή της Χούντας είναι και μια παγίδα, ανοίγει ένα σταυροδρόμι: το κίνημα πρέπει να διαλέξει, όπως ο Ηρακλής, ανάμεσα στον Δρόμο της Αρετής και τον Δρόμο της Κακίας. Ένα τυπικό παράδειγμα ήταν οι εκλογές που προκήρυξε η Χούντα στους φοιτητικούς συλλόγους το φθινόπωρο του 1972. Ο στόχος των εκλογών αυτών, όμως, δεν είναι πια η “σταδιακή φιλελευθεροποίηση” – όπως ήταν ένα χρόνο πριν, όταν ο Παπαγγελής έκανε τις δηλώσεις για τις “επιθυμίες” του πρωθυπουργού. Τώρα ο βασικός στόχος είναι ο τερματισμός της έκρυθμης κατάστασης – και αυτό με ένα μόνο τρόπο μπορεί να το πετύχει η Χούντα: με τη βία και τη νοθεία. *“Μέσα σε αυτό το κλίμα”*, γράφει ο Στ.Λυγερός, *“ξεσπάει η πρώτη σημαντική αντίθεση στους κόλπους του φοιτητικού κινήματος. Ενώ όλες οι πολιτικές δυνάμεις... συμφωνούν... στη σημασία της κατάχτησης των φοιτητικών συλλόγων... στο ζήτημα της συμμετοχής ή όχι στην επικείμενη νοθεία (εφ’ όσον δεν καταφέρναμε να ελέγξουμε την εκλογική διαδικασία) παρουσιάστηκαν αγεφύρωτες διαφορές”.*[5] Η ρεφορμιστική αριστερά, η “Αντιδιχτατορική ΕΦΕΕ”, η παράταξη του ΚΚΕ, και ο “Ρήγας Φεραίος”, η παράταξη του ΚΚΕ εσωτερικού, τάχθηκαν υπέρ της συμμετοχής στις εκλογές. Η επαναστατική αριστερά, αντίθετα, πίεζε για “δυναμική αποχή”. Και νίκησε. Η πρόταση για “δυναμική αποχή” προκάλεσε ένα τεράστιο ρεύμα μέσα στους φοιτητικούς χώρους που ανάγκασε στο τέλος ακόμα και τους ρεφορμιστές, σε κόντρα με την γραμμή τους, να αποσύρουν τους υποψήφιους τους.

Η νέα επαναστατική αριστερά που γεννήθηκε από το Μάη του ’68 έπαιξε τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο κίνημα που οδήγησε στο Πολυτεχνείο

Η Χούντα έκανε τις εκλογές. Και οι χαφιέδες της “εκλέχτηκαν” στις διοικήσεις των συλλόγων. Αλλά *“ήταν μια πύρρεια νίκη... γιατί η πολιτική της απομόνωση αντί να σπάσει ολοκληρώθηκε”.*[6] Η αποτυχία της φάνηκε ανάγλυφα δυο μήνες αργότερα όταν οι φοιτητές της Νομικής κατέλαβαν την σχολή τους.

Η σύγκρουση αυτή ανάμεσα στην ρεφορμιστική και την επαναστατική γραμμή δεν ήταν ούτε συγκυριακή, ούτε τυχαία. Λίγο πριν ξεσπάσει η εξέγερση του Πολυτεχνείου η κυρίαρχη άποψη μέσα στην αριστερά έλεγε ότι η Χούντα είχε καταφέρει, με την “πλύση εγκεφάλου” της τηλεόρασης (ήρθε στην Ελλάδα το 1968) και το ποδόσφαιρο, να αποκοιμίσει τον κόσμο. Τόσο το ΚΚΕ, όσο και το ΚΚΕ εσωτερικού είχαν αποθέσει, στην πραγματικότητα, τις ελπίδες τους στην ομαλοποίηση που προωθούσε η ίδια η Χούντα. Οι δυναμικές κινητοποιήσεις έβαζαν σε δοκιμασία αυτή την πορεία. Η κατάληψη της Νομικής έκλεισε με μια πραξικοπηματική “έξοδο” των φοιτητών από το κτίριο οργανωμένη από τα στελέχη της Αντί-ΕΦΦΕ και του Ρήγα. Και ήταν ανοιχτά αντίθετοι στην κατάληψη του Πολυτεχνείου τον Νοέμβρη: *“Οι ρεφορμιστές”*, γράφει ο Λυγερός, *“αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στην επιτροπή (της κατάληψης) και μετά από λίγο εγκατέλειψαν επιδεικτικά το Πολυτεχνείο, με το επιχείρημα ότι η πρωτοβουλία της κατάληψης είναι ανεύθυνη και τυχοδιωχτική”.*[7] Και επέστρεψαν μόνο όταν η κατάληψη ήταν πια γεγονός.

Η μάχη των ιδεών

Η επαναστατική αριστερά αντίθετα, σε όλες της τις εκδοχές, δεν έτρεφε αυταπάτες για τα σχέδια ομαλοποίησης της Χούντας. Ο τίτλος του άρθρου στο “έκτακτο” φύλο της Μαμής, της εφημερίδας της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση (ΟΣΕ, η οργάνωση από την οποία έχει προέλθει το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα) και μόνο είναι χαρακτηριστικός: *“Χουντο-‘δημοκρατία’: πιο άγρια επίθεση του κράτους της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης”.*

Αλλά αυτό δεν σήμαινε ότι η επαναστατική αριστερά, στο σύνολό της, είχε ξεμπερδέψει οριστικά τους λογαριασμούς της με τον ρεφορμισμό. Οι οργανώσεις που προέκυψαν κουβαλούσαν πολλές από τις ιδέες της παραδοσιακής αριστεράς – συχνά ατόφιες. Το ιδεολογικό τους οπλοστάσιο ήταν κατά κανόνα ένα συνονθύλευμα των παλιών ρεφορμι-

Αφίσα για την πρώτη επέτειο του Πολυτεχνείου.

στικών θεωριών – της εξάρτησης από τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, του “δύσμορφου” και “καθυστερημένου” χαρακτήρα του ελληνικού καπιταλισμού, των λαϊκών μετώπων κλπ – και των νέων μαχητικών ιδεών κληροδοτημένων από την παράδοση του Τσε Γκεβάρα, τον αγώνα των Μαύρων Πανθήρων στην Αμερική ή την αντίσταση των Βιετκόνγκ στον πόλεμο του Βιετνάμ. Ο ένοπλος αγώνας, το αντάρτικο πόλης απασχολούσαν συστηματικά τα έντυπα της επαναστατικής αριστεράς της εποχής εκείνης.

Τα κείμενα της ΟΣΕ και της Μαμής ξεχωρίζουν μέσα σε αυτή τη συζήτηση. Σε αντίθεση με το σύνολο σχεδόν της αριστεράς της εποχής εκείνης η ΟΣΕ επέμενε να συνδέει τη χούντα με την ίδια την αστική τάξη και τις επιδιώξεις του καπιταλισμού στην Ελλάδα. Ο αγώνας ενάντια στην Χούντα δεν ήταν “παλλαϊκός” αλλά ταξικός. Τα παρακάτω αποσπάσματα από το τεύχος “Γενάρης-Φλεβάρης 1972” της Μαμής είναι αποκαλυπτικά:

“Ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων απένειμε στη χούντα βραβείο για τις καλές τις υπηρεσίες στην καπιταλιστική τάξη, ανακοινώνοντας ότι τα κέρδη (τους)... αυξήθηκαν μεταξύ 1965 και 1969 κατά 250%, δηλαδή πέντε φορές πιο γρήγορα από το “εθνικό εισόδημα” – με τα μεροκάματα φυσικά ούτε λόγος να γίνεται για σύγκριση... Η αναγνώριση από τη μεριά των καπιταλιστών της συνέπειας, με την οποία η χούντα υπηρετεί τα συμφέροντά τους βρίσκεται πίσω από τη στροφή του αστικού πολιτικού κόσμου προς τα δεξιά (δηλαδή την συγκατάθεση τους στα σχέδια ομαλοποίησης του Παπαδόπουλου)...

Η επαναστατική αριστερά, σε όλες της τις εκδοχές, δεν έτρεφε αυταπάτες για τα σχέδια ομαλοποίησης της Χούντας

Μπροστά σε τέτοιες εξελίξεις, το ταξικό περιεχόμενο του αντιδικτατορικού αγώνα είναι σήμερα πιο καθαρό παρά ποτέ...”.[8]

Το υποκείμενο αυτού του ταξικού πολέμου είναι η ίδια η εργατική τάξη – και όχι κάποιοι αποφασισμένοι, ένοπλοι ή μη, “απελευθερωτές”:

“Η οργάνωση των εργαζομένων μαζών ώστε να διεξάγουν αποτελεσματικά αυτούς τους αγώνες και μάλιστα με μορφή που να αποκλείει τα περιθώρια των ‘δημοκρατικών’ αστών και των ρεφορμιστών για μεσολάβηση είναι ο μόνος συνεπής αντιδικτατορικός αγώνας... Στην ολόπλευρη επίθεση των καπιταλιστών ας απαντήσουμε με την οργάνωση του αυτόνομου αγώνα της εργατικής τάξης”.[9]

Αυτές οι ιδέες ήταν μειοψηφικές, ακόμα και μέσα στην ίδια την επαναστατική αριστερά, την εποχή εκείνη. Η καταστολή των δεκαετιών του 1950 και ’60 από τη μια και η “αίγλη” του σταλινισμού – που αυτοπαρουσιαζόταν τότε ακόμα σαν η συνέχεια της Ρώσικης Επανάστασης, άφηνε λίγα περιθώρια στους επαναστάτες. Η επαναστατική αριστερά της μεταπολίτευσης κυριαρχήθηκε από τις ιδέες που ήταν πιο κοντά στον λόγο της επίσημης αριστεράς – από το ρεύμα του μαοϊσμού.

Σήμερα τα πράγματα είναι πολύ διαφορετικά. Ο σταλινισμός έχει, μετά τις επαναστάσεις του 1989-91 ξεφτίσει. Η ίδια η εργατική τάξη έχει συσσωρεύσει τεράστιες εμπειρίες μέσα από τους αγώνες που έχει δώσει (και συνεχίζει να δίνει). Και η επαναστατική αριστερά είναι σήμερα πιο δυνατή από ποτέ.

Οι ρεφορμιστές ποτέ δεν εγκατέλειψαν την λογική της “νοβαλτζίνης”. Αλλά σήμερα διαθέτουμε πολύ πιο ισχυρά αντίδοτα στα καταπραϋντικά τους. Μπορούμε να τους αντιμετωπίσουμε, όπως έκαναν οι σύντροφοί μας την “ταραγμένη” διετία 1971-73 – και ακόμα καλύτερα. ■

1. Δ.Κατσορίδας, “Το Κομμουνιστικό Διεθνιστικό Κόμμα Ελλάδας (1946-1967)”, Σπάρτακος, τεύχος 78, http://spartakos.okde.org/keimena/s78_kdke.htm
2. Ο Ζαχαριάδης είχε "εγκατασταθεί" με τον ίδιο ακριβώς πραξικοπηματικό τρόπο στην ηγεσία του ΚΚΕ από την σταλινική Κομμουνιστική Διεθνή το 1931. Τη δεκαετία του 1950 ο Ζαχαριάδης παύθηκε από γενικός γραμματέας, διαγράφτηκε από το κόμμα και εκτοπίστηκε (λίγο αργότερα) στη Σιβηρία.
3. Chris Harman, *The Fire Last Time: 1968 and After*, Bookmarks, 1988, pp 200-201.
4. Σταύρος Λυγερός, *Φοιτητικό κίνημα και ταξική πάλη στην Ελλάδα*, Εκδοτική Ομάδα Εργασία, 1977.
5. στο ίδιο, τόμος Α, σελ 117.
6. στο ίδιο, τόμος Α, σελ 121.
7. στο ίδιο, τόμος Β, σελ 52.
8. *Οι ρίζες της επαναστατικής αριστεράς στην Ελλάδα, Επιλογή από κείμενα της ΟΣΕ 1972-74*, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2011.
9. στο ίδιο.

Φωτογραφία από τη διαδήλωση της επαναστατικής αριστεράς στις 15 Νοέμβρη 1974 για την πρώτη επέτειο του Πολυτεχνείου.

21 Απρίλη 1967, τα τανκς στο κέντρο της Αθήνας

Δημοκρατία, Δικτατορία και Φασισμός

Ο **Θανάσης Καμπαγιάννης** εξηγεί γιατί είναι σημαντικό να διακρίνουμε με ακρίβεια τις μορφές του αστικού κράτους.

40 χρόνια μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου, η συζήτηση για τη δημοκρατία είναι σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ.

Αν χρειαζόμασταν κάτι να μας το θυμίσει, η απόφαση της κυβέρνησης να ξανακατεβάσει τα τεθωρακισμένα στη στρατιωτική παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου ήταν το κερασάκι στην τούρτα. Η συμμετοχή τους είχε σταματήσει από το 2010, ως δείγμα νοικοκυρέματος του ελληνικού κράτους απέναντι στη δημοσιονομική σπατάλη. Η επιστροφή των τανκς στους δρόμους της Θεσσαλονίκης το 2013 (από την παρέλαση της οποίας ο Παπούλιας είχε αναγκαστεί το 2011 να αποχωρήσει) είναι γεμάτη πολιτικούς συμβολισμούς: η κυβέρνηση θέλει να "θυμίσει" σε έναν πληθυσμό απείθαρχο και ριζοσπαστικοποιημένο τη δύναμη πυρός που το κράτος διαθέτει, εξάπτοντας ταυτόχρονα τον πατριωτισμό της δεξιάς πολυκατοικίας, μετά τα πλήγματα που δέχτηκε η Χρυσή Αυγή.

Τα αδιέξοδα της ελληνικής κυρίαρχης τάξης την ωθούν να φλερτάρει με σενάρια που για τα δεδομένα του πολιτικού συστήματος της Μεταπολίτευσης μοιάζουν αδιανόητα. Ήδη ο περίφημος δικομματισμός, η εναλλαγή ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας στην κυβέρνηση, που αποτέλεσε την κορωνίδα της πολιτικής σταθερότητας τα τελευταία 40 χρόνια, έχει καταρρεύσει. Στα χρόνια του Μνημονίου γνωρίσαμε ήδη στιγμές "έκτακτης ανάγκης", με σημαντικότερη τη συγκυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας με το ακροδεξιό ΛΑΟΣ του Καρατζαφέρη και πρωθυπουργό έναν τραπεζίτη, τον Παπαδήμο. Αλλά και η τρικομματική συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-ΔΗΜΑΡ ήταν μια απέλπιδα προσπάθεια νομιμοποίησης της πολιτικής των Μνημονίων με ροζ – αυτή τη φορά – δεκανίκι, λόγω της δραματικής ανόδου του ΣΥΡΙΖΑ από το 4% στο 27%. Το σπάσιμο της τρικομματικής δείχνει ότι η ελληνική κυρίαρχη τάξη είναι ακόμα βαθιά στο τούνελ όχι μόνο της οικονομικής κρίσης αλλά και της πολιτικής αποσταθεροποίησης.

Τι γίνεται λοιπόν σ' αυτές τις περιπτώσεις αδιεξόδων; Οι διάφοροι δημοσιολόγοι έχουν έτοιμη την απάντηση: "στη δημοκρατία δεν υπάρχουν αδιέξοδα". Σε στιγμές όξυνσης της κρίσης, οι πολίτες καλούνται στις κάλπες να εκλέξουν μια νέα κυβέρνηση. Το κόμμα που θα πάρει τις περισσότερες ψήφους θα αναλάβει την εξουσία. Αυτό είναι το θεσμικό πλαίσιο που καθιέρωσε η Μεταπολίτευση, η περίοδος δηλαδή μετά την πτώση της δικτατορίας, αφου προηγουμένως οι εκλογές ήταν νοθευμένες και ο "Ανώτατος Άρχων" (ο βασιλιάς) μπορούσε να αναθέτει την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης ακόμα και στον κηπουρό του. Ετούτη η περιγραφή της δημοκρατίας εί-

ναι βέβαια καλή για τα εγχειρίδια Αγωγής του Πολίτη, αλλά δεν έχει μεγάλη σχέση με την πραγματικότητα.

Για να ανέβει ένα κόμμα στην κυβέρνηση με τη μορφή μιας ομαλής "εναλλαγής", πρέπει να έχει κερδίσει μια ελάχιστη εμπιστοσύνη από πλευράς κυρίαρχης τάξης (της αστικής τάξης αν μιλάμε για τον καπιταλισμό) ότι δεν πρόκειται να θέσει σε κίνδυνο την κυριαρχία της. Η κοινοβουλευτική δημοκρατία, μακράν του να είναι ένα σύστημα όπου "η πλειοψηφία αποφασίζει", είναι μία μορφή αστικής κυριαρχίας. Χοντρικά, οι μαρξιστές εντόπιζαν άλλες τρεις τέτοιες μορφές: τη δικτατορία, τον φασισμό και τον βοναπαρτισμό. Η ελληνική αστική τάξη έχει παίξει με όλα αυτά τα σενάρια, όταν δε κανένα δεν λειτούργησε εξαπέλυσε εναντίον των από κάτω έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο. Ας δούμε καθεμία από αυτές τις μορφές αστικής κυριαρχίας χωριστά.

Η κοινοβουλευτική δημοκρατία

Η κοινοβουλευτική δημοκρατία είναι η πολιτική μορφή που ταιριάζει καλύτερα στα συμφέροντα της αστικής τάξης. Αυτό δεν σημαίνει ότι ιστορικά η αστική τάξη παραχώρησε πρόθυμα το γενικό εκλογικό δικαίωμα στους υπηκόους της (άντρες και ιδίως γυναίκες), τουναντίον χρειάστηκαν τεράστιοι αγώνες για να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό. Ούτε σημαίνει ότι η αστική τάξη δεν ευημερεί με άλλα πολιτικά καθεστώτα, ίσα ίσα πολλές φορές τής είναι απαραίτητα. Σημαίνει όμως ότι η κοινοβουλευτική δημοκρατία προσφέρει στην αστική τάξη κάποια βασικά πλεονεκτήματα που δεν υπάρχουν σε άλλα πολιτικά συστήματα.

Το βασικότερο πλεονέκτημα είναι ο τρόπος με τον οποίο η κοινοβουλευτική δημοκρατία οργανώνει τη σχέση των δύο αντιμαχόμενων τάξεων, της αστικής και της εργατικής τάξης, με το κράτος. Η εμφάνιση του αστικού κράτους βασίζεται στη δημιουργία μιας διακριτής πολιτικής σφαίρας στην οποία τα άνισα συλλογικά υποκείμενα του ταξικού ανταγωνισμού (οι καπιταλιστές και οι εργάτες) εμφανίζονται ως εξατομικευμένοι και ισότιμοι "πολίτες" – έχοντας ο καθένας από μία ψήφο.[1] Το αστικό κράτος έτσι εμφανίζεται ως σχετικά αυτόνομο από τις αντιμαχόμενες τάξεις, έστω κι αν η ουσία του έγκειται στη διαιώνιση της κυριαρχίας της αστικής τάξης (ιδιοκτησία της στα μέσα παραγωγής και εξασφάλιση τής δυνατότητάς της να πραγματοποιεί κέρδη).

Η κοινοβουλευτική δημοκρατία προσφέρει ένα διπλό πλεονέκτημα στην αστική τάξη: αφενός, μέσα από τη διαδικασία εκλογής μια φορά κάθε τέσσερα χρόνια της κυβέρνησης, δηλ. των πολιτικών προϊσταμένων του κράτους, το νομιμοποιεί στην πλειοψηφία του πληθυσμού, μεταμφιέζοντάς το σε "ουδέτερο κράτος, όλων των πολιτών". Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτή τη νομιμοποίηση είναι η παραχώρηση στοιχειωδών ελευθεριών στις οργανώσεις των από κάτω (ή έστω σε οργανώσεις στις οποίες οι από κάτω μπορούν να δουν το αποτύπωμα των συμφερόντων τους). Για την εργατική τάξη, δύο είναι οι βασικοί τέτοιοι θεσμοί: τα συνδικάτα της και τα πολιτικά της κόμματα, δηλ. η Αριστερά. Η ελεύθερη λειτουργία αυτών των οργανώσεων είναι βασική προϋπόθεση για την απόσπαση της συναίνεσης των εργατών στη λειτουργία της αστικής δημοκρατίας. Και η απόσπαση αυτής της συναίνεσης είναι κρίσιμη για τη νομιμοποίηση της κυριαρχίας της αστικής τάξης, της περίφημης "ομαλότητας" για την οποία τόσο κόπτονται τα αστικά και τα ρεφορμιστικά κόμματα.

Υπάρχει όμως και ένα δεύτερο πλεονέκτημα στην κοινοβουλευτική δημοκρατία για την αστική τάξη. Είναι οι δυνατότητες που έχουν τα διαφορετικά κομμάτια της να επηρεάζουν το κράτος για τα δικά τους συμφέροντα: οργανώνοντας κόμματα (δηλ. οικοδομώντας συμμαχίες με άλλες τάξεις υπό την ηγεμονία της αστικής), ελέγχοντας εφημερίδες και ποδηγετώντας την κοινή γνώμη, εξαγοράζοντας πολιτικούς, και ούτω καθεξής. Όλα αυτά δηλαδή που στην καθημερινή συζήτηση εμφανίζονται ως "παρεκκλίσεις" και "δυσλειτουργίες" της δημοκρατίας, είναι στην πραγματικότητα συστατικά της κανονικής και πετυχημένης λειτουργίας της. Η αστική τάξη μπορεί να εμφανίζεται ως ενιαία στην αντιπαράθεσή της με την εργατική τάξη, στο εσωτερικό της όμως σπαράσσεται από την ύπαρξη διαφορετικών και ανταγωνιζόμενων κεφαλαίων. Η κοινοβουλευτική δημοκρατία ανταποκρίνεται καλύτερα σ' αυτή την πολλαπλότητα των αστικών συμφερόντων.

Τί γίνεται όμως όταν το δημοκρατικό σύστημα δεν εξασφαλίζει την αστική κυριαρχία ή έστω την θέτει σε κίνδυνο; Η ιστορία είναι αμείλικτη σ' αυτό το ερώτημα: κάθε φορά που η αστική τάξη ένιωσε να απειλείται η κυριαρχία της, δεν δίστασε να παραβιάσει κατάφωρα τις δημοκρατικές νόρμες που η ίδια είχε θέσει. Δεν χρειάζεται να πάμε στη Χιλή του 1970-1973 και στα 40 χρόνια που κλείνουμε φέτος από το πραξικόπημα Πινοσέτ κατά της κυβέρνησης Αλιέντε. Η ελληνική άρχουσα τάξη επέλεξε τη λύση της αναστολής της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας μέσω ενός στρατιωτικού πραξικοπήματος, αντιμέτωπη με πολύ πιο μετριοπαθείς πολιτικές δυνάμεις.

Η δικτατορία...

Η χούντα του 1967 ήταν η απάντηση στο αδιέξοδο της εκλογής ενός κεντρώου κόμματος, της Ένωσης Κέντρου το 1963, και της σύγκρουσής του με τον βασιλιά που κορυφώθηκε με την αποπομπή του Γεωργίου Παπανδρέου το 1965 από τη θέση του πρωθυπουργού. Το πολιτικό σχέδιο της Ένωσης Κέντρου ήταν κάθε άλλο παρά ριζοσπαστικό: αποτελούσε μια εναλλακτική οργάνωση της αστικής κυριαρχίας, εξίσου αντικομμουνιστική με το status quo. Όμως το σχέδιο αυτό ερχόταν σε σύγκρουση με το πολιτικό και στρατιωτικό σύμπλεγμα που κέρδισε τον Εμφύλιο αλλά αρνούταν να εκσυγχρονιστεί οικειοθελώς στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της δεκαετίας του 1960. Η μαζική κινητοποίηση που ακολούθησε την απόλυση Παπανδρέου, τα περίφημα Ιουλιανά, τρομοκράτησε την κυρίαρχη τάξη, η οποία προτίμησε τη σιγουριά του στρατού από την καταφυγή στις κάλπες.

Η δικτατορία είναι, σε σχέση με την κοινοβουλευτική δημοκρατία, ένα καθεστώς "έκτακτης ανάγκης" και ως τέτοιο παρουσιάζει κινδύνους αλλά και ευκαιρίες για την άρχουσα τάξη. Καταρχάς, η υλοποίηση ενός πραξικοπήματος είναι ανοιχτή σε "ατυχήματα": ας μην ξεχνάμε ότι η Οκτωβριανή Επανάσταση ήταν ουσιαστικά ο καρπός ενός αποτυχημένου στρατιωτικού πραξικοπήματος από τον Στρατηγό Κορνίλοφ τον Αύγουστο του 1917. Στην Ισπανία το 1936, το πραξικόπημα του Φράνκο σήμανε την έναρξη ενός αιματηρού εμφυλίου πολέμου που θα μπορούσε να στοιχίσει στην άρχουσα τάξη την ίδια της την εξουσία. Βέβαια, είναι αλήθεια ότι τις περισσότερες φορές τα πραξικοπήματα είναι επιχειρησιακά επιτυχημένα: η στρατιωτική ισχύς ενός κράτους, όταν αυτό αποφασίσει να τη χρησιμοποιήσει, είναι συντριπτική. Ειδικά όταν αυτή συνδυάζεται με μια ηγεσία ενός κινήματος που πιάνεται στον ύπνο, όπως συνέβη με την ηγεσία της Αριστεράς στην Ελλάδα το 1967.

Απαξ και το στρατιωτικό πραξικόπημα πετύχει, η αστική τάξη μπορεί να επιβάλει την κυριαρχία της χωρίς τις συ-

Η δίκη της Χούντας. Παπαδόπουλος, Μακαρέζος, Πατακός, Σπαντιδάκης στο εδώλιο ακούνε να καταθέτει ένας μάρτυρας κατηγορίας

νταγματικές πολυτέλειες της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Έτσι, κάθε οργάνωση του κινήματος και της Αριστεράς απαγορεύεται, ο δημοκρατικός χώρος κάθε συλλογικής έκφρασης (συγκέντρωση, διαδήλωση, κλπ) κλείνει, οι ηγέτες των κάθε λογής αντιφρονούντων (ακόμα και των αστικών κομμάτων) συλλαμβάνονται και φυλακίζονται. Η χούντα απάντησε καταλυτικά στην πρόκληση που έθεσαν το 1965 στην κυρίαρχη τάξη το "πεζοδρόμιο" και το εργατικό κίνημα. Η αλματώδης ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού τα χρόνια της δικτατορίας δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την αιματηρή καταστολή της εργατικής τάξης και των οργανώσεών της, συνδικαλιστικών και πολιτικών.

...και η κρίση της

Ωστόσο, μια δικτατορία δεν μπορεί να δώσει μακροπρόθεσμη λύση στο ζήτημα της κυριαρχίας μιας αστικής τάξης. Στο βιβλίο του "Η Κρίση των Δικτατοριών" (που την τελευταία χρονιά ξανασυζητήθηκε αρκετά), ο Νίκος Πουλαντζάς το 1975 είχε προσφέρει πολλές οξυδερκείς παρατηρήσεις γιατί. Έτσι, ενώ όλες οι μερίδες του κεφαλαίου είχαν στηρίξει το πραξικόπημα των συνταγματαρχών το 1967 ως τη μοναδική λύση σταθεροποίησης, πολύ σύντομα η δικτατορία έγινε "στενός κορσές", όχι μόνο για τους από κάτω αλλά και για κομμάτια του κεφαλαίου, με αποτέλεσμα το οικοδόμημά της να αρχίσει να τρίζει.

Η χούντα προσπάθησε να απαντήσει προωθώντας μια διαδικασία ελεγχόμενης φιλελευθεροποίησης. Ωστοσο, όπως

Η δικτατορία είναι, σε σχέση με την κοινοβουλευτική δημοκρατία, ένα καθεστώς "έκτακτης ανάγκης"

παρατηρεί ο Πουλαντζάς για τις δικτατορίες, "η ίδια η δομή των καθεστώτων και των μηχανισμών τους δεν επέτρεπε την ελεγχόμενη και απρόσκοπτη λειτουργία της ταξικής εκπροσώπησης". *"Η κατάργηση των διαφόρων πολιτικών οργανώσεων του ίδιου του άρχοντος συγκροτήματος (των πολιτικών κομμάτων), η ακαμψία των μηχανισμών"*, σήμαναν *"μια καταπληκτική ασυναρτησία... που όχι μόνο απέκλειε κάθε πολιτικό διακανονισμό των αντιθέσεων, αλλά μακροπρόθεσμα έθετε σε κίνδυνο την ίδια την ηγεμονική οργάνωση του αστισμού"*. Στις συνθήκες αυτές, *"οι λαϊκές μάζες και οι οργανώσεις τους μετέτρεπαν κάθε απόπειρα φιλελευθεροποίησης σε ρωγμή εις βάρος του καθεστώτος"*, με άγνωστες συνέπειες για το πόσο βαθιά θα έφταναν αυτές οι *"ρωγμές"*.[2]

Η ρεφορμιστική Αριστερά και οι διανοούμενοί της απεικονίζουν συνήθως τους αγωνιστές της επαναστατικής Αριστεράς ως ρομαντικούς αιθεροβάμμονες που αδυνατούν να αναλύσουν τη συγκυρία και περιμένουν την επανάσταση σαν από μηχανής θεό. Κι όμως, διαβάζοντας τα κείμενα της επαναστατικής Αριστεράς της εποχής, καταλαβαίνει κανείς ότι η εικόνα αυτή είναι μια καρικατούρα. Οι επαναστάτες είχαν βαθιά συναίσθηση των αντιφάσεων που περιέγραφε ο Πουλαντζάς. Η ανάλυση της Μαμής, της εφημερίδας της ΟΣΕ (της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση), για τα χουντικά αδιέξοδα τον Απρίλη του 1973 αξίζει ιδιαίτερης προσοχής:

"Αδυναμία πρώτη και κύρια: ο ανύπαρκτος ιδεολογικός έλεγχος της χούντας πάνω στην εργατική τάξη... Ο έντονα χωροφυλακίστικος ρόλος που η χούντα δίνει στα συνδικάτα με τους εγκάθετούς της και η απουσία κοινοβουλευτικών διαδικασιών που να αποπροσανατολίζουν πολιτικά το μαζικό κίνημα... κάνουν το χουντικό κράτος ιδιαίτερα μονοκόμματο, ανίκανο να ελιχθεί... Κι αυτό είναι αδυναμία της γιατί πολιτικοποιεί το μαζικό κίνημα, το αφήνει πιο καθαρά να δει ποιός είναι ο εχθρός του... Αδυναμία δεύτερη: η ανικανότητα της χούντας να κινητοποιήσει τα μεσαία αστικά στρώματα σαν πολιτικό στήριγμα για το μονοπωλιακό κεφάλαιο, σαν το σύμμαχο για την πολιτική εξουδετέρωση του εργατικού κινήματος... Αδυναμία τρίτη: η ανικανότητα της χούντας να εξασφαλίσει σε όλα τα κομμάτια της κυρίαρχης τάξης θεσμοθετημένες επικοινωνίες με το κράτος τους, μορφές συλλογικού αστικού ελέγχου. Από την ίδια τη φύση της και την προέλευσή της η χούντα δεν διαθέτει θεσμούς – γέφυρες με τα διάφορα τμήματα της αστικής τάξης. Αυτό ως ένα σημείο, την εποχή που άρπαξε την εξουσία ήταν και δύναμή της γιατί της έδωσε τη δυνατότητα να δράσει αυτόνομα σε στιγμές κρίσιμες. Όμως μακροπρόθεσμα είναι αδυναμία γιατί οδηγεί στο ανεξέλεγκτο δέσιμο

Η κατάληψη της Νομικής, προπομπός του Πολυτεχνείου.

του κράτους με ορισμένα μόνο κομμάτια της κυρίαρχης τάξης κι έτσι οξύνει τις αντιθέσεις μέσα της".[3]

Αυτό που διαφοροποιούσε την ανάλυση του Πουλαντζά από αυτή της Μαμής ήταν η προοπτική: αφενός η ισχύς του μαζικού κινήματος, την οποία ο Πουλαντζάς υποτιμούσε, και αφετέρου η στρατηγική της Αριστεράς. Έτσι, ο Πουλαντζάς υποστήριζε τη συνεργασία της Αριστεράς με το κομμάτι εκείνο της αστικής τάξης που ευνοούσε τον εκδημοκρατισμό: *"οι βασικές αντιστασιακές οργανώσεις, και ιδιαίτερα τα κομμουνιστικά κόμματα, είχαν δίκιο να δεχτούν, όπως όλα δέχτηκαν, μια συμμαχία με την ενδογενή αστική τάξη... με συγκεκριμένο και περιορισμένο στόχο την ανατροπή και μόνο των δικτατοριών; Η απάντηση είναι αναμφισβήτητα καταφατική".*[4] Αντίθετα, η επαναστατική Αριστερά έλεγε *"Όχι στα "όχι" των αστών"*: *"για το μαζικό κίνημα το όχι δεν είναι μια επιλογή ανάμεσα σ' αυτό ή σ' εκείνο το θεσμικό πλαίσιο που στήνουν οι αστοί για να διαιωνίσουν την κυριαρχία τους ούτε ένας διαχωρισμός των αστών σε καλούς και κακούς".*[5] Μια τέτοια γραμμή δεν σήμαινε αδιαφορία για τον δημοκρατικό αγώνα. Σήμαινε ότι *"οι εργαζόμενες μάζες δεν περιορίζουν την πάλη τους στην πολιτική επίθεση κατά της χούντας αλλά αντίθετα, επειδή αγωνίζονται για το δικό τους ταξικό περιεχόμενο των αστικών ελευθεριών και όχι για τις αστικές ελευθερίες σαν αυτοσκοπό, συνδέουν αυτή την επίθεση με τον καθημερινό αγώνα τους στον τόπο της δουλειάς τους".*[6]

Η διαφοροποίηση της επαναστατικής Αριστεράς από τη γραμμή των φοιτητικών παρατάξεων των δύο ΚΚΕ (αντι-ΕΦΕΕ και Ρήγας) στην εξέγερση του Πολυτεχνείου δεν ήταν έτσι μια διαφορά τακτικών εκτιμήσεων, αλλά μια στρατηγική απόκλιση: εκεί που οι ρεφορμιστές αναζητούσαν γέφυρες με τους δημοκράτες αστούς ή ακόμα χειρότερα με τη φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος, οι επαναστάτες έχτιζαν την αυτοτελή δύναμη του μαζικού κινήματος με απεύθυνση στην εργατική τάξη. Η Χούντα μπορεί να μην έπεσε μετά το Πολυτεχνείο. Αλλά το Πολυτεχνείο και το μαζικό κίνημα της Μεταπολίτευσης καθόρισαν ότι η αστική τάξη έκανε μεγάλες παραχωρήσεις για να σταθεροποιήσει το πολιτικό καθεστώς της και ο στρατός αναγκάστηκε να γυρίσει βαθιά στους στρατώνες (σε αντίθεση με άλλες περιπτώσεις, όπως πχ στην Τουρκία).

Αυτός ο συσχετισμός δύναμης είναι μέχρι και σήμερα ενεργός: η απόπειρα μιας δικτατορίας είναι ένα ελάχιστα ελκυστικό σενάριο για την άρχουσα τάξη σήμερα, γιατί οι συνέπειές της μπορεί να είναι μοιραίες. Ο πρώην στρατηγός ΓΕΣ Φράγκος Φραγκούλης μπορεί να προαλείφεται για νέος ηγέτης μιας σκληρής Δεξιάς, αλλά η καριέρα του θα είναι μάλλον ενός πολιτικού, παρά ενός στρατιωτικού ηγέτη. Είναι αυτό το αδιέξοδο μιας απολυταρχικής πολιτικής λύσης στην Ελλάδα του 2013 που εν μέρει άνδρωσε τον κίνδυνο του φασισμού.

Ο φασισμός

Ο φασισμός είναι και αυτός ένα καθεστώς "έκτακτης ανάγκης", που μοιράζεται αρκετά από τα χαρακτηριστικά της δικτατορίας: η εγκαθίδρυσή του συνεπάγεται την κατάργηση κάθε δημοκρατικού δικαιώματος και την απόλυτη διάλυση κάθε ανεξάρτητης οργάνωσης της εργατικής τάξης. Ωστόσο, ο φασισμός δεν πρέπει να συγχέεται με την ένταση του κρατικού αυταρχισμού, έστω και αν τις περισσότερες φορές εμφανίζεται παράλληλα μ' αυτή, σε συνθήκες κοινωνικής αποσταθεροποίησης και όξυνσης της καταστολής.

Το διαφοροποιητικό στοιχείο του φασισμού, όπως έχουμε εξηγήσει πολλές φορές σ' αυτό το περιοδικό, είναι η εμφάνισή του με τη μορφή ενός αντιδραστικού κινήματος ή έστω με τη στόχευση της οικοδόμησής του. Αν και στον πυρήνα των φασιστικών κομμάτων βρίσκονται πολύ συχνά άνθρωποι διασυνδεδεμένοι με τους κρατικούς μηχανισμούς, το πολιτικό τους σχέδιο δεν είναι να καταλάβουν την εξουσία μέσα από το ρόλο τους εντός αυτών των μηχανισμών (όπως στην περίπτωση πραξικοπημάτων των στρατηγών, των συνταγματαρχών, κλπ). Ο φασισμός χρειάζεται να εμφανιστεί ως κίνημα έξω από – και στις αρχικές του φάσεις αντίθετο με – το κράτος. Μόνο με αυτή την αντισυστημική προβιά και μπόλικη αντικαπιταλιστική ρητορική, μπορεί να συσπειρώσει στις γραμμές του κατεστραμμένα μικροαστικά στρώματα και αποπροσανατολισμένα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Στόχος των φασιστών είναι να οικοδομήσουν παραστρατιωτικά σώματα που να έχουν ανεξάρτητες επιχειρησιακές δυνατότητες σε σχέση με το κράτος (την αστυνομία, το στρατό, κλπ) και να ελέγξουν σταδιακά τους δρόμους και τις γειτονιές. Είναι η δύναμη αυτών των ταγμάτων εφόδου που δίνει στις φασιστικές ηγεσίες τη διαπραγματευτική ισχύ να παζαρέψουν με την άρχουσα τάξη την παράδοση της εξουσίας για το τσάκισμα του εργατικού κινήματος. Όταν τελικά παίρνει την εξουσία, ο φασισμός αποκαλύπτει τη γνήσια ταξική του φύση, που είναι η πιο αντιδραστική δικτατορία του μεγάλου κεφαλαίου. Ωστόσο, η οικοδόμηση ενός ιδεολογικού, πολιτικού και οργανωτικού κέντρου (του φασιστικού κόμματος) πριν την κατάληψη της εξουσίας κάνει τη φασιστική δικτατορία πιο συμπαγή και επικίνδυνη, αλλά και την αντίσταση των αντιπάλων της αφόρητα πιο δύσκολη. Αυτό είναι και το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του φασισμού που ιστορικά τον κατέστησε ικανό για τα πιο φριχτά εγκλήματα της ανθρωπότητας, με μεγαλύτερο το Ολοκαύτωμα.

Είναι εμετικό το γεγονός ότι η ελληνική κυρίαρχη τάξη έπαιξε τόσο ξετσίπωτα το χαρτί του φασισμού. Οι έλληνες αστοί δεν δίστασαν να μετατρέψουν σε "πολιτειακό παράγοντα" τον Λαγό, έναν πορτιέρη, μαστροπό τραμπούκο, αν και οι μυστικές τους υπηρεσίες είχαν από τα τέλη του 2011 τα στοιχεία που θα μπορούσαν να τον στείλουν φυλακή.

Αλλά στα τέλη του 2011 η ελληνική αστική τάξη είχε μάτια για έναν μόνο αντίπαλο: το εργατικό κίνημα που καταλάμβανε τα δημόσια κτίρια, τους διαδηλωτές που σταμάτησαν τη στρατιωτική παρέλαση της Θεσσαλονίκης και βέβαια την Αριστερά. Κι όταν οι Χρυσαυγίτες κατόρθωσαν να περάσουν το κατώφλι της Βουλής, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας συνάντησε τον Φύρερ τους στέλνοντας σε όλον τον κρατικό μηχανισμό το μήνυμα της ανοχής και της συνεργασίας.

Για δεκαπέντε μήνες, από τον Ιούνη του 2012 μέχρι τον Σεπτέμβρη του 2013, οι φασίστες είχαν την ευκαιρία τους για να χτίσουν το αντιδραστικό κίνημα που θα επέφερε στην Αριστερά το χτύπημα που έδωσε ο Κασιδιάρης σε ζωντανή σύνδεση στην Κανέλλη και τη Δούρου. Όπως εξηγεί ο Πάνος Γκαργκάνας στο άρθρο του σ' αυτό το περιοδικό, η Χρυσή Αυγή απέτυχε σ' αυτό της το σχέδιο και κεντρικό ρόλο σ' αυτή την αποτυχία έπαιξε το μαζικό αντιφασιστικό κίνημα. Με τους φασίστες δεν έχουμε τελειώσει και ο εφησυχασμός είναι ο χειρότερος εχθρός. Αλλά η προφυλάκιση του Μιχαλολιάκου και του Παππά αποτελεί σημείο-καμπή στην απόπειρα των φασιστών να διαδραματίσουν ρόλο στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό. Καμία ρητορική περί "δύο άκρων" και "καταδίκης της βίας" δεν μπορεί να κρύψει την ήττα που υπέστη ένα από τα πιο ντοπαρισμένα και μαύρα άλογα της άρχουσας τάξης στη μνημονιακή συγκυρία.

Ο βοναπαρτισμός και η αυταρχική στροφή

Τελευταίος στη μαρξιστική τυπολογία των μορφών αστικής κυριαρχίας είναι ο βοναπαρτισμός. Ο Μαρξ, αλλά και άλλοι μαρξιστές (πχ. ο Τρότσκι ή ο Γκράμσι μιλώντας για τον "καισαρισμό"), χρησιμοποιούσαν αυτόν τον όρο για να περιγράψουν καταστάσεις στις οποίες η ένταση της ταξικής πάλης σε μια κοινωνία σημαίνει την εξάντληση των αντιμαχόμενων τάξεων, σε σημείο που ούτε η αστική τάξη να μπορεί να κυβερνήσει όπως παλιά ούτε όμως η εργατική τάξη να μπορεί να καταλάβει την εξουσία. Το αποτέλεσμα είναι ότι το κράτος αυτονομείται και δίνει, μέσω της ανάδυσης μιας ισχυρής πολιτικής προσωπικότητας (ενός Βοναπάρτη), μια λύση στη σύγκρουση που εξασφαλίζει την προσωρινή συνέχιση της αστικής κυριαρχίας, συνοδευόμενη όμως από κάποιες παραχωρήσεις στα λαϊκά στρώματα.

Το διαφοροποιητικό στοιχείο του φασισμού είναι η εμφάνισή του με τη μορφή ενός αντιδραστικού κινήματος

Υπάρχουν αναλυτές που έχουν προτείνει τον όρο του βοναπαρτισμού για να περιγράψουν τη σημερινή συγκυρία.[7] Ωστόσο, το προφανέστερο πρόβλημα μ' αυτή τη σύλληψη είναι η ανυπαρξία Βοναπάρτη (και ο "βοναπαρτισμός χωρίς Βοναπάρτη" δεν μοιάζει πειστικός). Υπάρχουν άλλες παρεμβάσεις που μιλούν για έναν "κοινοβουλευτικό ολοκληρωτισμό" (συνήθως από τον χώρο της αναρχοαυτονομίας και από κομμάτια της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς). Οι θεωρητικοποιήσεις αυτές είναι προβληματικές: υπονοούν ότι δεν ζούμε πια σε μια αστική δημοκρατία, αλλά σε κάποιου είδους δικτατορικό καθεστώς. Ωστόσο μια τέτοια περιγραφή της συγκυρίας είναι λαθεμένη. Η μάχη για τις ελευθερίες και τα δημοκρατικά δικαιώματα δεν έχει χαθεί ακόμα. Κάθε αλλη εκτίμηση σπέρνει σύγχυση και ηττοπάθεια.

Ο όρος "κράτος έκτακτης ανάγκης" (που δεν είναι δικτατορία ή φασισμός, αλλά ούτε και αστική δημοκρατία) έχει χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει τον εντεινόμενο αυταρχισμό που ζούμε στην Ελλάδα του Μνημονίου: ένταση της καταστολής, μείωση του ρόλου του Κοινοβουλίου και πράξεις νομοθετικού περιεχομένου της εκτελεστικής εξουσίας, επιβολή των θελήσεων της Τρόικας, κλπ.[8] Ενώ όψεις αυτής της περιγραφής είναι αδιαμφισβήτητες, αυτή η προβληματική μπορεί να έχει λάθος θεωρητικές απολήξεις: αφενός μπορεί να ωραιοποιήσει την αστική δημοκρατία (που υποτίθεται υπάρχει σε μια "καθαρή" φιλελεύθερη μορφή), αφετέρου μπορεί να οδηγήσει σε μια ρεφορμιστική στρατηγική, ενός επιδιωκόμενου "σταδίου" για την επιστροφή σε μια "κανονική" πρότερη κατάσταση.

Στην πραγματικότητα, είμαστε μάρτυρες της κρίσης της αστικής δημοκρατίας, ως πολιτικής μορφής κυριαρχίας της αστικής τάξης. Το βάθος της οικονομικής κρίσης και ο συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο εκφράστηκε στον ελληνικό καπιταλισμό (κρίση δημόσιου χρέους, αδυναμία κρατικού δανεισμού, καταρράκωση του ΑΕΠ, δανειακές συμβάσεις με ΕΕ-ΕΚΤ-ΔΝΤ κλπ) έχουν σημάνει την αποδόμηση του προηγούμενου πολιτικού συστήματος, χωρίς να υπάρχει έτοιμος αντικαταστάτης. Η ελληνική αστική τάξη, αντιμέτωπη με μια επίμονη αντίσταση της εργατικής τάξης και των λαϊκών στρωμάτων, έκαψε το ένα μετά το άλλο όλα τα πολιτικά/κυβερνητικά χαρτιά της. Δεν έχει τη δυνατότητα προσφυγής στο στρατό χωρίς τεράστιο ρίσκο. Και αποδυνάμωσε σημαντικά το φασιστικό μαντρόσκυλο της Χρυσής Αυγής με την αναγκαστική σύλληψη των ηγετών της.

Αυτό δεν σημαίνει ότι η ελληνική άρχουσα τάξη θα σταματήσει να δίνει με νύχια και με δόντια τη μάχη για την έξοδο από την κρίση και την πολιτική σταθεροποίηση. Αλλά, όλο και περισσότερο, διαφαίνεται η αναγκαιότητα να κάνει αυτό το οποίο ήθελε λυσσασμένα να αποφυγει: να παραχωρήσει την κυβερνητική εξουσία σε ένα κόμμα που δεν είναι της απόλυτης εμπιστοσύνης της, δηλαδή στον ΣΥΡΙΖΑ. Δεν θα είναι η πρώτη φορά που η αστική τάξη εγκαταλείπει το χαράκωμα της κυβέρνησης σε ένα κόμμα που δεν είναι "δικό της": η αστική κυριαρχία είναι εξάλλου εξασφαλισμένη από το κράτος της, δηλαδή από τα χαρακώματα και τις οχυρώσεις που στέκουν πολύ βαθύτερα σε σχέση με τα κυβερνητικά γραφεία.

Ωστόσο, το σενάριο αυτό είναι επικίνδυνο. Όχι γιατί η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ έχει οποιεσδήποτε εξτρεμιστικές προθέσεις. Αλλά γιατί δεν έχει εξασφαλισμένο τον έλεγχο του κινήματος, με τον τρόπο για παράδειγμα που τον είχε το ΠΑΣΟΚ πίσω στο 1981. Από αυτή την άποψη, τα καθήκοντα της επαναστατικής Αριστεράς και της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, 40 χρόνια μετά το Πολυτεχνείο, είναι πιο σημαντικά από ποτέ. Η μητέρα των μαχών βρίσκεται μπροστά μας. ■

1. βλ. περισσότερα στο άρθρο: "Η δημοκρατία τον καιρό του Μνημονίου", *ΣΑΚ*, νο. 91, Μάρτης-Απρίλης 2012.
2. Όλες οι παραπομπές στο: Νίκος Πουλαντζάς, *Η κρίση των Δικτατοριών – Πορτογαλία, Ελλάδα, Ισπανία*, εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 2006, σελ. 44-45.
3. "Δεν θα χαρίσουμε τις πολιτικές νίκες του κινήματος στους Καραμανλήδες", Μαμή, Απρίλης 1973, στο: *Οι ρίζες της επαναστατικής Αριστεράς στην Ελλάδα – Επιλογή από τα κείμενα της Οργάνωσης Σοσιαλιστική Επανάσταση 1972-1974*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2011, σελ. 35-39.
4. Νίκος Πουλαντζάς, ο.π., σελ. 53.
5. *Οι ρίζες...*, ο.π., σελ. 43.
6. *Οι ρίζες...*, ο.π., σελ. 18.
7. βλ. για παράδειγμα: Στάθης Κουβελάκης, "Η μεγάλη καμπή", *Δρόμος της Αριστεράς*, τ.70, 20/06/2011/
8. βλ. για παράδειγμα: Δημήτρης Μπελαντής, "Θέσεις για το σύγχρονο «κράτος έκτακτης ανάγκης»", *RedNoteBook*, 03/02/2012.

Βιβλιοκριτική

Το κόκκινο νήμα

Τάκης Μαστρογιαννόπουλος

Η άνοδος και η πτώση των Τριών Διεθνών

Κύκλος 1ος: Από τους Προδρόμους στην 1η Διεθνή

Τιμή 20€, 645 σελίδες

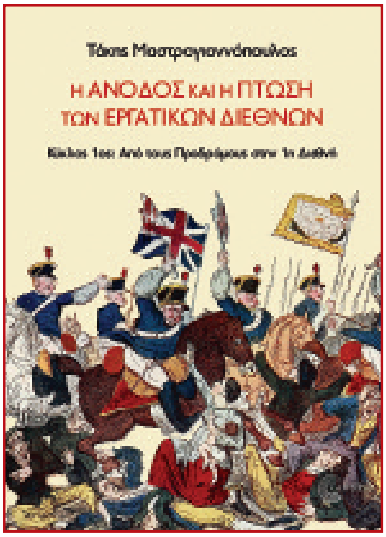
Εκδόσεις Τόπος 2013

Το βιβλίο του Τάκη Μαστρογιαννόπουλου (ΤΜ) καταπιάνεται με την περίοδο του εργατικού κινήματος που κορυφώνεται με την Παρισινή Κομμούνα του 1871 και τελειώνει με την επίσημη αυτοδιάλυση της Διεθνούς Ένωσης Εργατών, της Πρώτης Διεθνούς όπως είναι γνωστή, το 1874. Πρόκειται για τον πρώτο τόμο μιας τριλογίας: θα ακολουθήσουν οι τόμοι για τη Σοσιαλιστική (Δεύτερη) Διεθνή και την Κομμουνιστική (Τρίτη) Διεθνή.

Από τις σελίδες του βιβλίου παρουσιάζονται τα πρώτα εργατικά κινήματα, όπως οι Λουδίτες στην Αγγλία της δεκαετίας του 1810, και στη συνέχεια το πολιτικό κίνημα των Χαρτιστών στη δεκαετία του 1830 και 1840, αλλά και αυτά λιγότερο γνωστών περιπτώσεων όπως της Ιταλίας και της Ισπανίας ή τα πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος στις ΗΠΑ και στον αντίποδα, της Γερμανίας. Οι επαναστάσεις του 1848, η αυγή των εργατικών επαναστάσεων, είναι ένα άλλο κεφάλαιο.

Αυτή η παρουσίαση γίνεται σε συνδυασμό με δυο άλλες. Τις οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που έφερνε η ανάπτυξη του καπιταλισμού στις διάφορες χώρες. Επίσης, παρουσιάζονται οι οργανώσεις και τα ιδεολογικά ρεύματα που αντιπαρατέθηκαν σε αυτή την πορεία του κινήματος. Το βιβλίο ξεκινάει με την παρουσίαση της πρώτης επαναστατικής οργάνωσης που καθόρισαν με την συμμετοχή τους ο Μαρξ κι ο Ένγκελς και που ονομάστηκε Ένωση των Κομμουνιστών. Έγραψαν το Κομμουνιστικό Μανιφέστο για λογαριασμό αυτής της οργάνωσης, στις παραμονές της θύελλας του 1848. Στη συνέχεια στο βιβλίο παρουσιάζονται οι ιδέες του Προυντόν, του Μπακούνιν και των αναρχικών, η Πρώτη Διεθνής, η δράση της, οι εσωτερικές της συγκρούσεις, οι πολιτικές εργατικές οργανώσεις στην Γερμανία, του Λασάλ και των συντρόφων του Μαρξ, που θα γεννούσαν το πιο ισχυρό κόμμα της Β' Διεθνούς.

Στην εισαγωγή του ο συγγραφέας γράφει ότι *«η επιστροφή στις αφετηρίες του κινήματος έχει, με ένα έμμεσο τρόπο πολλά να μας διδάξει για το μέλλον του προσφέροντάς μας γνώση, εμπειρία, προσανατολισμό και πρότυπα»*. Έτσι είναι. Η γνώση της ιστορίας του κινήματός μας είναι πηγή έμπνευσης και διδαγμάτων και όσο πιο λεπτομερής τόσο καλύτερα. Απ' αυτή την άποψη ο συγγραφέας παρουσιάζει ευσυνείδητα ένα πανόραμα αγωνιστών, ιδεών και γεγονότων που διαφορετικά κάποιος/α θα πρέπει να δώσει πολύτιμο χρόνο και χρήμα για να τα εντοπίσει σε άρθρα και βιβλία που έτσι κι αλλιώς είναι δυσεύρετα.

Όμως, το βιβλίο έχει μια βασική αδυναμία. Μένει πολλές φορές στην επιφάνεια των αντιπαραθέσεων που διαπέρασαν το εργατικό κίνημα και τις οργανώσεις του και συγκεκριμένα των κριτηρίων που οδηγούσαν τον Μαρξ και τον Ένγκελς να ανοίξουν (ή να μην ανοίξουν όσο θα προτιμούσαν) τέτοιες αντιπαραθέσεις. Από μια άποψη αυτή η αδυναμία οφείλεται στη τεράστια γκάμα των ζητημάτων. Θα χρειαζόταν για παράδειγμα ένα ξεχωριστό βιβλίο για την ιστορία της αντιπαράθεσης με τον Μπακούνιν στη Πρώτη Διεθνή – αναγκαστικά ο χώρος σε ένα τέτοιο τόμο είναι περιορισμένος.

Όμως, η αδυναμία είναι πολιτική. Ένα παράδειγμα είναι η σύγκρουση του Μαρξ και του Ένγκελς με τον Φερδινάνδο Λασάλ, που ηγήθηκε της πρώτης μαζικής πολιτικής οργάνωσης της εργατικής τάξης στην Γερμανία, της Γενικής Ένωσης Γερμανών Εργατών. Ο ΤΜ αναφέρει και σωστά την κριτική του Μαρξ στον Λασάλ για τον προσανατολισμό του σε συνεργασία με το πρωσικό γραφειοκρατικό-στρατιωτικό κράτος και τον Μπίσμαρκ ενάντια στους φιλελεύθερους αστούς, για τις «πανάκειες» του προγράμματός του για παραγωγικούς εργατικούς συνεταιρισμούς με τη χρηματοδότηση του κράτους, τον «σιδερένιο νόμο των μισθών» και την εχθρότητά του στις απεργίες.

Αυτό που ενοποιούσε όλες αυτές τις κριτικές, όμως, ήταν η απόλυτη αντίθεση του Μαρξ και του Ένγκελς σε κάθε εκδοχή «σοσιαλισμού από τα πάνω» – για λογαριασμό της εργατικής τάξης. Η αφετηρία της κριτικής τους στον Λασάλ ήταν ότι υπέφερε από την αρρώστια της «λατρείας για το κράτος», την «άσβεστη πατρογονική εστία κάθε πολιτισμού» όπως το είχε χαρακτηρίσει ο ίδιος. Για τον Λασάλ το πρόβλημα με την αστική τάξη

ήταν ότι αντιμετώπιζε το κράτος σαν προστάτη ιδιοτελών συμφερόντων, ήθελε «κράτος νυχτοφύλακα». Ενώ οι εργάτες είχαν «ηθικό δικαίωμα» στο κράτος για όλη την κοινωνία.

Επίσης ο Λασάλ ενώ πίστευε ότι το γενικό εκλογικό δικαίωμα που θα έστελνε τον εαυτό του και τους οπαδούς του σε ένα κοινοβούλιο δεν ήταν ακόμα σοσιαλισμός αλλά το πρώτο βήμα προς εκεί, θεωρούσε ότι ο «όχλος» δεν χρειάζεται να γνωρίζει και πολλά για τον τελικό στόχο. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι τέτοιες απόψεις θυμίζουν τις εκδοχές του σύγχρονου ρεφορμισμού από τη σοσιαλδημοκρατία μέχρι τον σταλινισμό.

Το πρώτο σημείο στη μετάβαση των ιδεών του Μαρξ από την αριστερή πτέρυγα του δημοκρατικού κινήματος στον κομμουνισμό, δεν ήταν ένα πρόγραμμα για την σοσιαλιστική κοινωνία, αλλά η απόρριψη της εξύμνησης του κράτους από τον Χέγκελ. Η άλλη όψη αυτής της απόρριψης ήταν ο προσανατολισμός του ίδιου και του Ένγκελς στην εργατική τάξη και στις μάχες που πρέπει να δώσει για να πάρει την πολιτική εξουσία και στη συνέχεια να απαλλάξει την κοινωνία από το κράτος. Ήταν βαθύτατα δημοκρατικοί γιατί πίστευαν ότι η αλλαγή της κοινωνίας είναι έργο αυτής της τάξης όχι κάποιων σωτήρων της.

Άλλωστε επίσης δεν είναι τυχαίο ότι ο Μαρξ κάνει τη διάκριση ανάμεσα στην «τάξη ενάντια στον καπιταλισμό» και την «τάξη για τον εαυτό της» στην πολεμική του με τον Προυντόν, έναν από τους γεννήτορες του ρεύματος της αναρχίας. Για τον Μαρξ η εργατική τάξη είναι η τάξη που παλεύει από την πρώτη στιγμή της ύπαρξής της, αμφισβητεί με την καθημερινή αντίσταση αλλά και τους αγώνες της το δικαίωμα των καπιταλιστών να την εκμεταλλεύονται – και μέσα σ' αυτή τη διαδικασία γίνεται «τάξη για τον εαυτό της», το επαναστατικό υποκείμενο.

Αυτό το «κόκκινο νήμα» του σοσιαλισμού από τα κάτω, απουσιάζει ή υποτιμάται στο βιβλίο. Ίσως, ο συγγραφέας να θεωρεί ότι σε μια περίοδο που εκτιμάει ότι σφραγίζεται από την ήττα, κι όπου η *«πρωτοπορία πρέπει να συγκροτηθεί 'εκ του μη όντος'»*, δεν χρειάζονται τόσο οξείες διαχωριστικές γραμμές. Αν όντως είναι έτσι, τότε κάνει λάθος και για το σήμερα και για το χθες. Ο Μαρξ κι ο Ένγκελς ήξεραν πώς να συνεργάζονται με άλλες δυνάμεις σε κινήματα, όπως της Πρώτης Διεθνούς, που εκφράζανε πραγματικά βήματα μπροστά για την τάξη, ξεπηδούσαν μέσα από τους αγώνες της. Αλλά ποτέ δεν απέφυγαν τις μάχες, ιδεολογικές, πολιτικές και οργανωτικές, που έκριναν το μέλλον του κινήματος ή ξεκαθάριζαν την πρωτοπορία του.

Λέανδρος Μπόλαρης

Μια αιματηρή τραγωδία

Λέανδρος Μπόλαρης,
Luis Angel Fernandez Hermana,
Mike Gonzalez

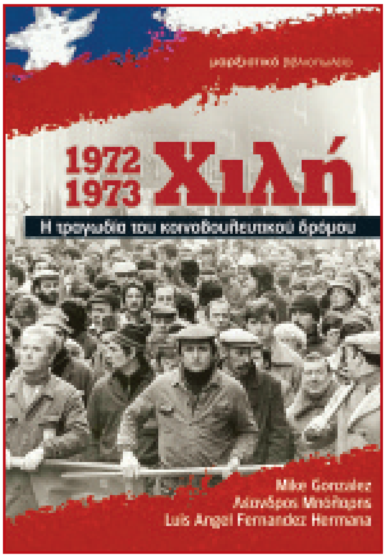
Χιλή 1972 - 1973

Η τραγωδία του κοινοβουλευτικού δρόμου

Τιμή 8€, 128 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλειο

Συμπληρώθηκαν φέτος το Σεπτέμβρη 40 χρόνια από τη «μαύρη» επέτειο του πραξικοπήματος του στρατηγού Αουγκούστο Πινοσέτ στη Χιλή. Με αφορμή το πραξικόπημα που έγινε στις 11 Σεπτέμβρη του 1973, το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο κυκλοφόρησε το βιβλίο «Χιλή 1972-1973: η τραγωδία του κοινοβουλευτικού δρόμου».

Μέσα από τρία κείμενα των Mike Gonzalez, Λέανδρου Μπόλαρη και Luis Angel Fernandez Hermana, περιγράφεται η μεγάλη μάχη που έδωσε η εργατική τάξη στην Χιλή στις αρχές της δεκαετίας του '70, ένας αγώνας που συντάραξε όλη τη χώρα και τα συμπεράσματα του είναι ιδιαίτερα επίκαιρα για σήμερα – ειδικά για την Ελλάδα.

Το 1970 ο Σαλβαντόρ Αλιέντε κατάφερε να κερδίσει τις προεδρικές εκλογές ως επικεφαλής της Λαϊκής Ενότητας (UP, Unidad Popular). Η Λαϊκή Ενότητα ήταν το μέτωπο που είχαν δημιουργήσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα (μέλος του οποίου ήταν και ο Αλιέντε), το Κομμουνιστικό Κόμμα και άλλες μικρότερες οργανώσεις, όπως το MAPU και η Χριστιανική Αριστερά.

Αυτή η εξέλιξη δεν ήταν τυχαία. Η εκλογική επιτυχία ήρθε μετά από ένα φοβερό κύμα εργατικών αγώνων. Το 1968 η χιλιανική ΓΣΕΕ (CUT) είχε οργανώσει μια πετυχημένη Γενική Απεργία ενάντια στα μέτρα που ήθελε να πάρει η Χριστιανοδημοκρατική κυβέρνηση του Εδουάρδο Φρέι, ενώ το 1969 και το 1970 έγιναν 1939 και 5295 απεργίες αντίστοιχα με τη συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων εργατών.

Το πρόγραμμα της Λαϊκής Ενότητας δεν ήταν ιδιαίτερα ριζοσπαστικό, ίσα ίσα είχε πολλά κοινά με αυτό της προηγούμενης κυβέρνησης, αλλά κάποια σημεία του χτυπούσαν καμπανάκια στην ντόπια αστική τάξη και το «χωροφύλακα της περιοχής», τις ΗΠΑ. Ο κεντρικός άξονας του προγράμματος ήταν η εθνικοποίηση χωρίς αποζημίωση των ορυχείων χαλκού που μέχρι τότε έλεγχαν αμερικάνικες εταιρείες και η εθνικοποίηση 150 από τις 3500 βιομηχανικές επιχειρήσεις (αριθμοί που στην πράξη αποδείχτηκαν πολύ μικρότεροι). Από την πρώτη στιγμή ο Αλιέντε θέλησε να αποδείξει στη Δεξιά και στους καπιταλιστές ότι δεν πρόκειται να προχωρήσει σε ριζικές αλλαγές που θα έβαζαν σε κίνδυνο την εξουσία της αστικής τάξης.

Το Νοέμβρη του '70 υπέγραψε τη «Συμφωνία των Εγγυήσεων» σαν μια *«ύστατη απόδειξη του σεβασμού που έτρεφε προς το αστικό κράτος»*, όπως χαρακτηριστικά γράφει ο Μ. Gonzalez. Αυτή η Συμφωνία ουσιαστικά κρατήθηκε κρυφή από τον κό-

σμο που υποστήριζε την Λαϊκή Ενότητα.

Η νίκη του Αλιέντε στις εκλογές δεν σταμάτησε τους εργατικούς αγώνες, αντίθετα έδωσε αυτοπεποίθηση σε πολλά κομμάτια εργατών να δώσουν μάχες απέναντι στα αφεντικά τους, όπως και σε αγρότες. Ανάμεσα στο Γενάρη και το Δεκέμβρη του 1971, ο αριθμός των απεργιών έφτασε τις 1.758, ενώ είχαν πραγματοποιηθεί και 1.278 καταλήψεις γης. Οι μισθοί των εργατών και των υπαλλήλων είχαν αύξηση, ενώ η ανεργία έπεσε κάτω από το 10%.

Η γραμμή της κυβέρνησης Αλιέντε με τη βοήθεια και των συνδικαλιστικών ηγεσιών που ελέγχονταν από το Σοσιαλιστικό και το Κομμουνιστικό Κόμμα ήταν να δείξει η εργατική τάξη αυτοσυγκράτηση για να μην τρομάζουν τα σύμμαχα μεσαία στρώματα και να μην υπάρχει προβοκάρισμα της αστικής τάξης.

Το απέναντι στρατόπεδο όμως είχε άλλα σχέδια. Αν εξαιρέσει κανείς τους πρώτους μήνες που συνερχόταν από το σοκ της νίκης του Αλιέντε, στη συνέχεια πέρασε στην επίθεση με σκοπό την ανατροπή της κυβέρνησης. Οργανώθηκαν αντικυβερνητικές διαδηλώσεις, όπως η «πορεία των άδειων κατσαρολικών» κατά την επίσκεψη του Φιντέλ Κάστρο και επιθέσεις δεξιών οργανώσεων σε καταλήψεις εργοστασίων και αγροκτημάτων. Πάνω από όλα αξιοποιήθηκε η οικονομική δύναμη των αφεντικών που φυγάδευαν κεφάλαια, σταματούσαν τις επενδύσεις, έκαναν σαμποτάζ.

Το αποκορύφωμα της επίθεσης των καπιταλιστών ήρθε με την απεργία των ιδιοκτητών φορτηγών τον Οκτώβρη του 1972 που έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην χιλιανική οικονομία. Ο Αλιέντε δεν έκανε τίποτα για να σταματήσει αυτή την εξέλιξη παρόλο που γνώριζε για την προετοιμασία της απεργίας. Μια σειρά άλλα κομμάτια που έλεγχε η Δεξιά, όπως οι μαγαζάτορες ή οι γιατροί, έδωσαν τη στήριξη τους στην απεργία, η οποία εξελίχθηκε σε πραγματική απειλή για την κυβέρνηση και μπορούσε να οδηγήσει ολόκληρη τη Χιλή σε οικονομικό χάος.

Αυτή που απέτρεψε αυτή την εξέλιξη ήταν η ίδια η εργατική τάξη και οι οργανώσεις που ξεπετάχτηκαν από τα σπλάχνα της για να αντιμετωπίσουν τα πρακτικά ζητήματα των μεταφορών, του εφοδιασμού, της τροφής, της υγείας που έβαζε σε κίνδυνο η απεργία. Σε αυτή την περίοδο γιγαντώθηκαν τα cordones industriales (οι «βιομηχανικές ζώνες» ή καλύτερα «δίκτυα») που πήραν τον έλεγχο σε ολόκληρες περιοχές και εργοστάσια. Η εργατική τάξη ξεπέρασε τις ηγεσίες της στην πράξη, ακόμα και τα πιο αριστερά κομμάτια του κινήματος, όπως το Κίνημα Επαναστατικής Αριστεράς (MIR).

Η κυβέρνηση του Αλιέντε όμως ήταν προσκολλημένη στην στρατηγική του κοινοβουλευτικού δρόμου και γεμάτη αυταπάτες για τους θεσμούς. Αποφάσισε να θέσει τη χώρα σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης, λύνοντας τα χέρια του στρατού να επιτεθεί στις εργατικές οργανώσεις και βάζοντας στην κυβέρνηση τρεις στρατηγούς.

Τον Γενάρη του '73 έφερε ένα νέο Οικονομικό Πλάνο ή αλλιώς το «σχέδιο Μίλας» (από το όνομα του κομμουνιστή Υπουργού) που αποτελούσε μια σχεδόν πλήρη παράδοση στις απαιτήσεις των αστών. Τα cordones απάντησαν ξανά με νέες φοβερές κινητοποιήσεις. Το Μάρτη του '73 έγιναν εκλογές για το Κογκρέσο όπου η Λαϊκή Ενότητα πήρε το 44% των ψήφων. Η εργατική τάξη με την ψήφο της έδειχνε ότι θέλει να συγκρουστεί, αλλά η στρατηγική της Λαϊκής Ενότητας ήταν ο συμβιβασμός και η ταξική συνεργασία.

Αυτό δεν άλλαξε ούτε με την πρώτη απόπειρα πραξικοπήματος από τον συνταγματάρχη Σούπερ τον Ιούνη του1973 κατά την οποία νέα cordones σχηματίστηκαν και οργάνωσαν την αυτοάμυνα της εργατικής τάξης. Αντίθετα ο Αλιέντε μετά από τρεις μέρες κήρυξε για δεύτερη φορά κατάσταση έκτακτης ανάγκης και τον Αύγουστο έβαλε στο νέο Υπουργικό Συμβούλιο ξανά στρατηγούς, ανάμεσα τους και τον Πινοσέτ.

Ανάμεσα στο καλοκαίρι και τον Σεπτέμβρη όταν έγινε το πραξικόπημα, οι οργανώσεις της εργατικής τάξης χτυπήθηκαν ανελέητα και με την αξιοποίηση του Νόμου για τον Έλεγχο των Όπλων που επικυρώθηκε τον Αύγουστο.

Ήταν όμως αναπόφευκτη η ήττα και το πραξικόπημα; Και οι τρεις συγγραφείς συμφωνούν ότι αυτό που έλειψε ήταν το επαναστατικό κόμμα. Ο L. Hermana, μέλος της επαναστατικής αριστεράς της Χιλής, συνοψίζει *«απλά και μόνο η επιθυμία για ανατροπή του συστήματος δεν αρκεί για τη νίκη, εκτός αν η εργατική τάξη διαθέτει το κατάλληλο εργαλείο για τη διασφάλιση του ηγετικού της ρόλου και για το τράβηγμα στο πλευρό της όλων των κομματιών που είναι αφοσιωμένα στη σοσιαλιστική επανάσταση».*

Νεκτάριος Δαργάκης

Μονόπλευρη ανάγνωση

Πιέρ Μασερέ (Pierre Macherey)

Φουκώ και Μαρξ

Τιμή 8.5€, 92 σελίδες

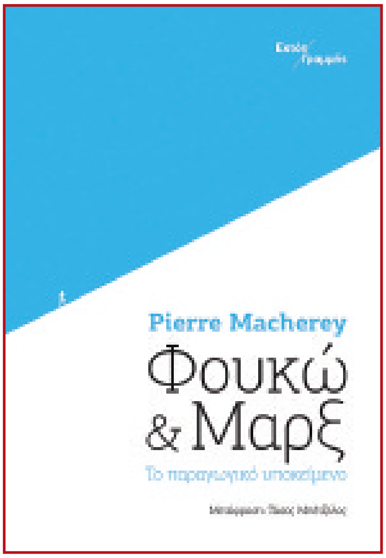
Εκδόσεις Εκτός Γραμμής 2013

Η έλευση και η επικράτηση του καπιταλισμού δεν περιορίστηκε σε κάποιες αλλαγές στους θεσμούς ή την κατάληψη της πολιτικής εξουσίας. Αντιθέτως, βασίζεται πρωτίστως σε μηχανισμούς εξουσίας που, κατά τον Γάλλο ιστορικό και φιλόσοφο Φουκώ, καταφέρνουν να οργανώνουν τη ζωή των ανθρώπων στο υλικό επίπεδο (σελ. 11).

Αυτός είναι ο πυρήνας της «βιοεξουσίας», έννοιας κεντρικής στο θεωρητικό του έργο. Ο Φουκώ προσδιορίζει αυτούς τους μηχανισμούς ως «θετικούς». Εννοεί ότι η εξουσία ριζώνει στην «διαχείριση των ίδιων των δυνάμεων της ζωής», στην ανάπτυξη της οικονομίας και των δυνάμεών της (σελ. 14).

Ο Μασερέ στο βιβλίο διερευνά μια αναφορά που ο ίδιος ο Φουκώ είχε ρητά διατυπώσει ως πηγή της σκέψης του. Συγκεκριμένα, την ανάλυση της παραγωγής της σχετικής υπεραξίας στο Κεφάλαιο του Μαρξ (4ο μέρος, Α τόμος). Αφιερώνει το μεγαλύτερο μέρος του βιβλίου στην αναλυτική παρουσίαση του επιχειρήματος του Μαρξ: το πώς ανακαλύπτει κανείς στη μισθωτή σχέση την ουσία της εκμετάλλευσης. Πώς το υποκείμενο περιορίζεται στο να είναι απλά παραγωγικό.

Υπάρχει, ωστόσο, μια διαφορά. Ο Μαρξ εξαρχής τονίζει την αρνητική διάσταση αυτού του είδους «οργάνω-

σης των δυνάμεων της ζωής». Ακριβώς στο Κεφάλαιο, ο Μαρξ περιγράφει άλλα τρία «σκληρά δεδομένα» του συστήματος.

Πρώτο, ότι δεν περιορίζεται απλώς στην εκμετάλλευση των «ελεύθερων να πειθαρχούν» μισθωτών. Είναι, ταυτοχρόνως, σύστημα αναγκαστικής συσσώρευσης. Η κοινωνική σχέση «κεφάλαιο» ορίζεται και με βάση την αναγκαστική τάση αυτό-επέκτασης που έχει.

Η συσσώρευση και ο ανταγωνισμός αποτελούν την κινητήρια δύναμη ολόκληρου του συστήματος: όχι μόνο όσον αφορά στις αγορές, αλλά και την οργάνωση ολόκληρης της κοινωνικής ζωής. Έχουν, άρα, θέση κεντρική όσον αφορά στα «προγράμματα» αλλαγής ή διατήρησης των μοντέλων εκπειθάρχισης ή κανονικότητας. Είναι προτιμότερη αυτή η γραμμή διερεύνησης από τη μεταφυσική διαλεκτική «αναγκαιότητας και ελευθερίας» που πραγματεύεται ο Μασερέ, εγγύτατα σε αυτό το σημείο προς τον Φουκώ (σσ.50-51).

Δεύτερο, ότι η αγοραπωλησία της εργατικής δύναμης μπορεί να εμφανίζεται σήμερα τόσο «κανονική» όσο η ανατολή και η δύση του ηλίου. Είχε, όμως, ως αφετηρία της μερικές πρωταρχικές πράξεις ληστείας: τη χρήση βίας για τον αποκλεισμό μεγάλων πληθυσμών ανθρώπων από κάθε είδος έλεγχο πάνω σε μέσα παραγωγής (περιφράξεις) ή το δουλεμπόριο.

Καμιά από τις δυο παραπάνω πρακτικές δεν περιείχε τις εκλεπτυσμένες και «πειραματικές» τεχνικές δοκιμής-λάθους στις οποίες αναφέρεται ο Φουκώ. Πολύ περισσότερο, οι σχέσεις επιμέρους κεφαλαίων και εθνικού κράτους αποδεικνύεται διιστορικά ότι είναι – και ήταν – κατά πολύ πολυπλοκότερες από την κεντρική συλλογή και επεξεργασία στατιστικών στοιχείων και τη μετρήσιμη θεμελίωση της κανονικότητας.

Τρίτο, ότι ο καπιταλισμός οδηγεί στην κρίση και την καταστροφή τόσο της κοινωνίας όσο και της φύσης. Στο τρίτο τόμο του Κεφαλαίου ο Μαρξ υποστηρίζει ότι είναι αναπόφευκτες. Σήμερα γνωρίζουμε τους παγκόσμιους πολέμους, την πείνα, τις εθνικές εκκαθαρίσεις, το ρατσισμό και την κλιματική αλλαγή που γέννησε.

Τόσο ο Μαρξ όσο και ο Ένγκελς είχαν συνείδηση του αντιφατικού χαρακτήρα της μεγέθυνσης ιδιαιτέρως στο πλαίσιο του καπιταλισμού. Τόνισαν ότι ούτε στις φάσεις άνθησης ούτε στις φάσεις αστάθειας δεν καταφέρνει να προσφέρει πραγματικές διεξόδους από τα προβλήματα του συστήματος. Είναι ένα σύστημα που επειδή έχει όρια στην ανάπτυξη του θέτει εμπόδια στην ανάπτυξη των κοινωνιών.

Μόνο στο πλαίσιο αυτής της πληρέστερης περιγραφής του τι είναι η κοινωνική σχέση «κεφάλαιο» μπορούμε να κατανοήσουμε γιατί η πραγματικότητα του καπιταλισμού δεν είναι μόνον η όψη των εξουσιαστικών σχέσεων, αλλά και οι αντιστάσεις και οι συμβιβασμοί που αναγκάστηκε να κάνει το σύστημα για να τις αντιμετωπίσει.

Αντιθέτως, το αποτέλεσμα της επιμονής σ' ένα μόνο σημείο αυτής της πολύ ζωντανότερης ανάλυσης που εμπεριέχεται στο Κεφάλαιο, οδηγεί τον Μασερέ στην υιοθέτηση της, εγγύτατης πάλι προς αυτήν του Φουκώ, προοπτικής ότι κάθε εργαζόμενος πρέπει να αναζητήσει τις δικές του στρατηγικές και *«τεχνολογίες αντίστασης»* (σ.61). Επιπλέον, ότι *«δεν πρέπει να σπεύσει να επανενώσει τα νήματα αυτής της αντίστασης στη μορφή συνολικών προγραμμάτων που είναι αναγκαστικά απατηλά αν διατείνονται ότι επιλύουν οριστικά το ερώτημα»* (σελ. 61) στο πλαίσιο της *«ιδεολογικής θεματικής της μεγάλης νύχτας»* και ενός σχεδίου «οριστικής ρήξης» (σ. 60).

Η απάντηση έρχεται από την πραγματικότητα. Οι εργατικοί αγώνες στην Ελλάδα των τριών τελευταίων ετών έγιναν τέτοιο παγκόσμιο παράδειγμα αντίστασης ώστε η Greve generale να διαβάζεται Grece generale.

Αυτή η επιτυχία δεν οφείλεται σε μικρές, καλοζυγισμένες τεχνολογίες αντίστασης στην εργοδοσία. Έχει πίσω της τη δύναμη κεντρικών πολιτικών συμπερασμάτων εκ μέρους της εργατικής τάξης. Αφορούν και στο σύνολο της κοινωνίας και στην προοπτική που πρέπει να έχουν οι αγώνες. Σταθμός τους δεν ήταν μόνο οι αγώνες για το ασφαλιστικό, αλλά και τα συλλαλητήρια ενάντια στον πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία, οι αντιφασιστικές ή οι αντιρατσιστικές διαδηλώσεις, το κίνημα της Γένοβας.

Είναι η καλύτερη απόδειξη ότι οι αγώνες της εργατικής τάξης και σωρευτικά λειτουργούν και μπορούν να ενσωματώνουν αιτήματα και διεκδικήσεις των καταπιεσμένων και αποκλεισμένων από τις κανονικότητες του καπιταλισμού.

Μέσα από τις εμπειρίες των προηγούμενων αγώνων, η προοπτική της αντικαπιταλιστικής ρήξης με τα όρια που θέτει στην κοινωνία η πραγματικότητα του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων παίρνει σάρκα και οστά στο μυαλό κάθε εργάτη και εργάτριας.

Ιδιαιτέρως σήμερα, καθώς ανακαλύπτει ότι η αντίστασή του ενάντια στις απολύσεις, για την καταβολή των δεδουλευμένων ή τη διατήρηση του δημόσιου χαρακτήρα των υπηρεσιών εκπαίδευσης και υγείας δένεται όλο και περισσότερο με μάχες σαν κι αυτή που δίνουν οι απεργοί στην ΕΡΤ: ο έλεγχος μπορεί να περάσει στα χέρια του και τα χέρια της και αυτό είναι για το συμφέρον ολόκληρης της κοινωνίας, επειδή θα την απελευθερώσει.

«Κάντο», λοιπόν, «όπως η ΕΡΤ». Ο έλεγχος δεν είναι κακός, είναι ταξικός!

Αποστόλης Λυκούργος